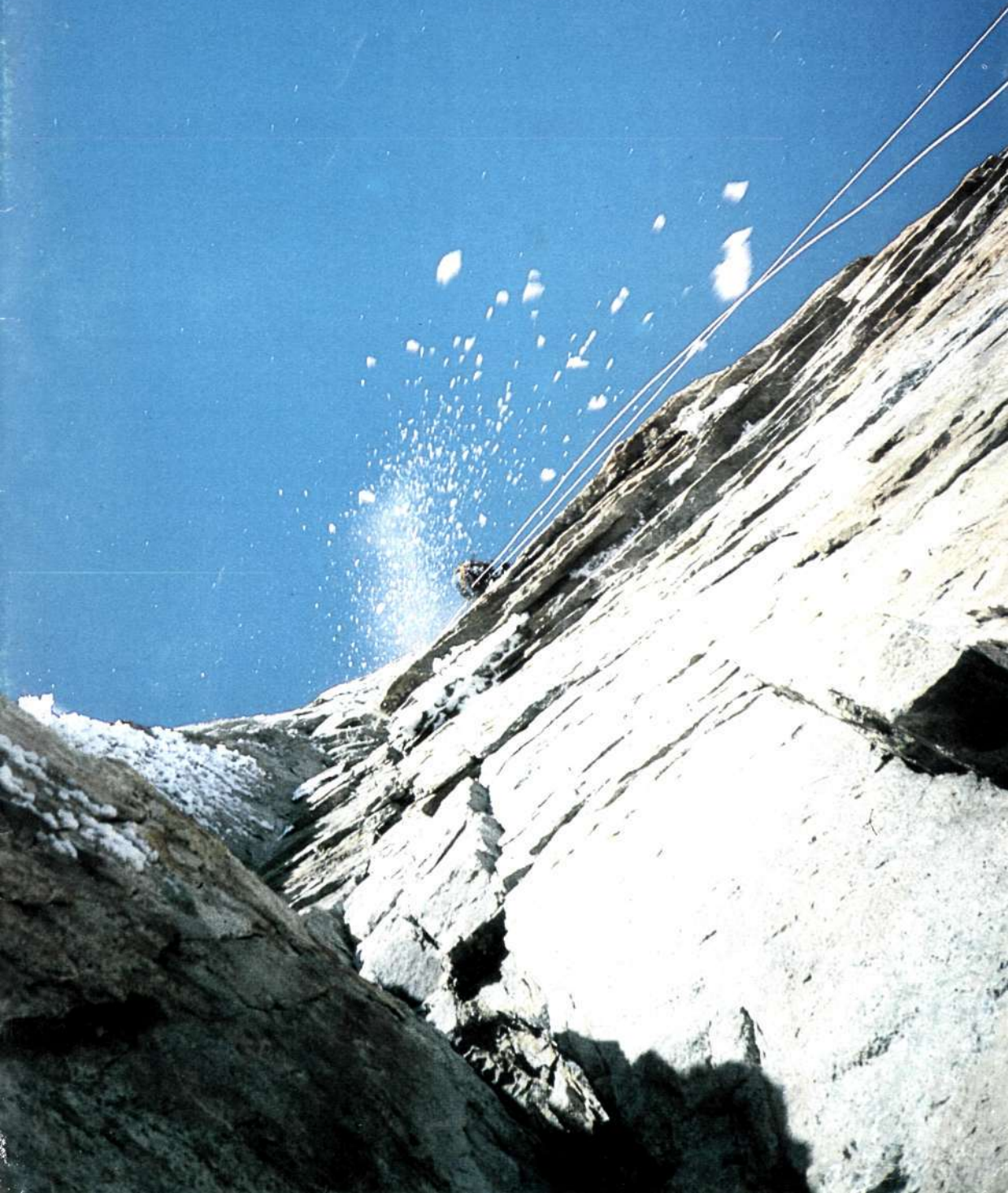

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

5

maj 1986

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

maj 1986

5

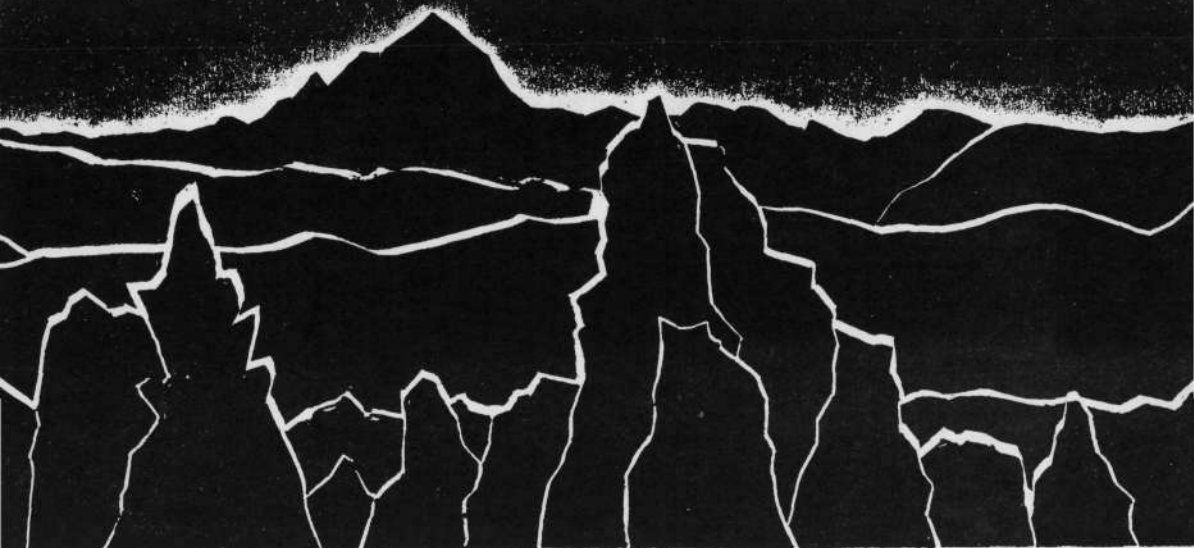
letnik LXXXVI izhaja od leta 1895

vsebina

Jože Dobnik	Članstvo — temelj vsake organizacije	193
Jože Dobnik	Vsi se moramo zavzeti za vključitev novih članov	195
Dr. Tone Strojín	Gozd opozarja	199
Matej Šurc	Bojan Brvar, načelnik mladinske komisije pri PZS: Med planinci vse manj učencev in študentov	202
Tone Škarja	Ženska odprava na Južno Anapurno	204
Tomo Česen	Ledena trilogija	204
Marlen Premšák	Odločna Marjanka z Lisce	208
Tomaž Vrhovec	Dopoldne na snegu, popoldne izpiti	212
Daša Šter	S smučmi po Komni	213
Matej Šurc	Metka Valentinčič, neutrudna mentorica dolenskih srednješolcev: Napačna je predstava, da so privlačne samo visoke gore	215
Marjan Bradeško	Novoletni snežni ples	217
Mitja Kaligarič	Botanični izlet na Slavnik	219
Josip Sakoman	Črna mlaka	223
Josip Sakoman	Odprt tretji del poti (Goranska planinska pot »Po sledih 26 zmrznjenih partizanov«)	223
	Društvene novice	224
	Iz planinske literature	228
	Razgled po svetu	232
Žarko Trušnovec	Pomen planinarjenja pri zdravljenju alkoholikov po socialno-andragoški metodi	234
Danilo in Vladka Golob	Društveni dom, nova Kamniška, prizidek k Cojzovi koči (težave in uspehi gradbenega odseka PD Kamnik)	237

Na naslovní strani: V vzhodni steni Cerro Torreja (Posnetek Peter Podgornik)

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvořakova ulica 9, poštni predal 214. Revija praviloma izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Milan Čilenšek (glavni in odgovorni urednik), Tomaž Banovec, Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Zdenko Kodrič, Jože Krajnc, Dragica Manfreda, Jože Poglajen, Nada Praprotnik, Marlen Premšák, Tone Strojín, Tone Škarja, Matej Šurc, Nevenka Vogelnik in Božo Zorko; predsednik izdajateljsko-založniškega sveta Ante Mahkota. Prispevke pošiljajte na naslov: Milan Čilenšek, Uredništvo Večera, 62000 Maribor, Svetozarevska ulica 14, ali na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046. Letna naročnina je 3000 dinarjev in jo lahko naročniki plačajo v dveh obrokih: prvega v februarju, drugega v juniju; za tujino znaša naročnina 30 dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in to s tiskanimi črkami. Upoštevamo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto, med letom odpovedi ne moremo sprejemati. Tiska Tiskarna Jože Moškrič v Ljubljani.

Triglav

Odtis papirnate šablone — Milan Vošank, 1986

RAZMIŠLJANJA O ČLANSTVU V SLOVENSKI PLANINSKI ORGANIZACIJI

ČLANSTVO — TEMELJ VSAKE ORGANIZACIJE

PO STATISTIČNIH PODATKIH PZS JE BILO LANI V NAŠO ORGANIZACIJO VKLJUČENIH 102.412 ČLANOV, KI SO PLAČALI ČLANARINO ● SOČASNO UGOTAVLJAMO, DA ZAHAJA V GORE 450.000 PREBIVALCEV SLOVENIJE ● KJE SO VZROKI, DA PLANINSKA DRUŠTVA TUDI TEH PLANINCEV NE PRITEGNEJO V SVOJE VRSTE? ● NAJVEČJI DELEŽ PREBIVALCEV, VČLANJENIH V PLANINSKA DRUŠTVA, JE V OBČINAH, KJER JE VELIKO PROIZVODNIH DELAVCEV

JOŽE DOBNIK

Vsako leto spomladi so v Planinskem vestniku objavljeni različni statistični podatki, med drugim tudi o članstvu v planinskih društvih. Ti podatki nam omogočajo, da ocenjujemo rast organiziranega planinstva, zlasti pa so pomembni za zgodovino, ki že ugotavlja ali pa še bo ugotavljala pomen planinske organizacije v življenju našega naroda. Bliža se stoletnica ustanovitve Slovenskega planinskega društva, ko naj bi izšla knjiga s prikazom razvoja slovenske planinske organizacije; v njej prav gotovo ne bo smelo manjkati tudi podatkov o gibanju članstva od začetka do današnjih dni. Žal pa nisem ob suhih podatkih zasledil njihove razčlenitve, ki bi pokazala, ali nas je veliko ali malo, ali smo lahko zadovoljni s številčnim stanjem in organiziranostjo, kje so vzroki za padec članstva v nekaterih društvih in širših območjih, in ki bi dala tudi druge ugotovitve, ki bi jih lahko uporabili v prizadevanjih za nadaljnjo rast naše organizacije. Zato sem se po dogovoru z glavnim urednikom Planinskega vestnika Milanom Cilenškom odločil, da bom skušal prikazati in razčleniti gibanje članstva v zadnjem srednjeročnem obdobju. Poudariti pa moram, da so to moji pogledi in mnenja, s katerimi se morda kdo ne bo strinjal; so pa izziv za izmenjavo mnenj.

NAS JE VELIKO ALI MALO?

Številko 100.000 organiziranih planincev v Sloveniji smo prvič presegli leta 1980, ko je v planinskih društvih plačalo članarino 102.412 članov, mladincev in pionirjev; leto prej nas je bilo 99.770. To je prav gotovo lepo število. Če naše članstvo (to so tisti, ki so plačali članarino) primerjamo z drugimi družbenimi organizacijami, lahko ugotovimo, da smo med najbolj množičnimi. Po Statističnem letopisu SR Slovenije za leto 1984 so le društva Rdečega križa imela več članov, in sicer 765.000 (v letu 1983); v 502 kulturno-umetniških in prosvetnih društvih je bilo leta 1981 vključenih 27.669 članov; v 959 osnovnih organizacijah za telesno vzgojo, šport in rekreacijo (tu so tudi planinska društva) pa je bilo 1982. leta 220.321 članov. Zanimiva bi bila primerjava z gasilskimi društvi; a žal tega podatka v omenjenem letopisu nisem zasledil. Če izvzamemo društva Rdečega križa, lahko zanesljivo trdimo, da imajo med družbenimi organizacijami v Sloveniji planinska društva največ članov. Na podlagi takih primerjav smo s članstvom v planinskih društvih lahko zadovoljni.

Ne moremo pa biti zadovoljni, če podatke o članstvu v planinskih društvih primerjamo s številom občanov, ki hodijo v gore in so tudi »planinci«, niso pa vpisani v planinska društva in ne plačujejo članarine. Fakulteta za telesno kulturo v Ljubljani je leta 1984 v raziskovalni nalogi o stanju telesne kulture v Sloveniji ugotovila, da hodi v gore okrog 450.000 prebivalcev Slovenije. Prav gotovo bi bilo nerealno, da bi bili vsi vpisani v planinska društva; vendar pa se le moramo vprašati, zakaj je le 100.000 planincev članov planinske organizacije. Smo slabo organizirani, preveč zaprti, ali programi naših aktivnosti niso zanimivi, je vzrok članarina ali še kaj drugega? Mar ne potrebujemo več družabnosti, se naše navade spreminjajo, so manjše neformalne skupine in družine privlačnejša oblika zahajanja v gore? Je naš gorski svet tako urejen in varen (pota, postojanke), da res nikoli ne potrebujemo pomoči planinske organizacije? Taka vprašanja se mi porajajo ob množici planincev, ki hodi v gore. Z družbenega stališča je prav, da hodijo; s to obliko športne rekreacije si krepijo zdravje ter telesne in umske sposobnosti. Ali pa je prav, da nič ne prispevajo za izvajanje nalog, ki jim omogočajo varno hojo po gorskem svetu, za planinske postojanke, ki jim dajejo zavetje, za ohranjanje planinskega okolja in dediščine, za založniško dejavnost, ki izdaja planinske vodnike in karte, za Gorsko reševalno službo, ki jih brezplačno rešuje, če se jim kaj zgodi, itd.? Že prav, bodo nekateri podvomili o upravičenosti takih vprašanj. V planinskih postojankah plačamo cene po ceniku, prenočevanje za nečlane je dražje — ali pa pri tem pomislijo, da bi bile cene še višje, če ne bi veliko dela opravili člani gospodarskih odsekov brezplačno? Drugi bodo menili, da od osebnih dohodkov prispevajo dovolj tudi za telesno kulturo; toda ali poznajo zamotana pota delitve zbranih sredstev, od katerih dobi planinska organizacija bore malo? Koliko prostovoljnega dela opravijo markacisti, varstveniki okolja, gorski reševalci, organizatorji in drugi člani, in če ne drugega, bi vsaj odnos do množice zagnanih planinskih delavcev narekoval »planincem« včlanjenost v planinska društva. Če že ne morejo fizično pomagati planinski organizaciji, naj bi vsaj s članarino olajšali finančne težave planinske organizacije, ki skrbi med drugim tudi za dobre razmere pri hoji v gore.

Torej — imamo veliko članov, če se primerjamo z drugimi društvi, in malo v primerjavi s planinci, ki hodijo v gore. To pa ne pomeni, da bi se morali lotiti kampanjske akcije vključevanja novih članov. S primerno propagando, pojasnjevanjem prednosti članstva ter z dobrimi in zanimivimi programi bomo postopoma pridobili vsaj del tistih planincev, ki danes še ne čutijo potrebe, da bi bili člani planinske organizacije.

GIBANJE ČLANSTVA V LETIH 1981—5

V primerjavi z zadnjim letom prejšnjega srednjeročnega obdobja (1980) se je skupno število članstva znižalo od 102.412 na 101.636, to je za 776 ali za 0,76 %.

Število članov, ki plačujejo člansko članarino, počasi raste; leta 1980 smo jih imeli 55.953, leta 1985 pa 61.936, kar je 5983 ali 10,69 % več.

Skrb zbujajo stanje pri mladini, ki plačuje mladinsko članarino (zaposlena mladina plačuje člansko članarino). V tej kategoriji članstva je predvsem srednješolska in študentska mladina. Leta 1980 je bilo 17.075, leta 1985 pa 12.712 mladih, ki so plačali mladinsko članarino, kar je 4363 ali 25,55 % manj.

Tudi pionirjev in cicibanov je manj kot pred začetkom zadnjega srednjeročnega obdobja. Leta 1980 je bilo 29.384 pionirjev in cicibanov, leta 1985 pa 26.988, kar je 4363 ali 8,15 % manj. Število pionirjev in cicibanov je padalo do vključno leta 1984, lani pa jih je že bilo 1736 več.

Več je planinskih društev, pri katerih se je število članstva povečalo, teh je 98 ali 53,85 %; število članstva se je zmanjšalo pri 84 ali 46,15 % društev; sem štejemo tudi društva, ki so prenehala obstajati. Pri osemindesetih društvih se je število članstva povečalo za 11.262, pri štiriinosemdesetih pa znižalo za 12.038.

Odstotek povečanja ali zmanjšanja števila članstva je za petletno obdobje zelo različen. Povečanje znaša do 269 % pri PD Rečica ob Savinji in 226 % pri PD Črnomelj; nad 50 % pa je povečalo število članstva 21 planinskih društev; to so poleg že omenjenih Jugobanka Ljubljana (za 138 %), PAP Ljubljana (100 %), SCT in Žičnica Ljubljana (88 %), Železničar Celje (85 %), Komunalno podjetje Ljubljana (82 %), Kamnik in Šentjur pri Celju (79 %), Solčava (74 %), Ljubno ob Savinji (71 %), Lesnina Ljubljana in Logatec (70 %), Cerknica (68 %), Tabor (67 %), Slovenijašport Ljubljana (66 %), Dramlje (64 %), Tesnila Trebnje (61 %), Kobarid (54 %) in Donačka gora Stoperce (51 %).

Komentiramo

VSI SE MORAMO ZAVZETI ZA VKLJUČITEV NOVIH ČLANOV

Veliko sem razmišljal o vzrokih tako različnega gibanja članstva planinskih društev v preteklem srednjeročnem obdobju. Kako to, da je pristojnim v nekaterih društvih uspelo povečati članstvo celo za tisoč novih članov, zakaj je ponekod padlo članstvo celo za 80 odstotkov? Velikokrat se tudi vprašam, zakaj so take razlike med sosednjimi društvi; zakaj ima planinsko društvo v vaški krajevni skupnosti Zabukovica skoraj petkrat več članov, kot jih ima planinsko društvo v bližnjem občinskem središču Žalec, in precej več kot osrednje planinsko društvo v tretjem največjem slovenskem mestu Celju in skoraj toliko pionirjev, kot jih imajo skupaj vsa planinska društva v sosednji občini Celje? Primerjava razširjenosti planinstva po občinah v SR Sloveniji nam zopet pokaže velike razlike med sosednjimi občinami, ki imajo prav gotovo enake ali vsaj približno enake možnosti za delovanje planinske organizacije, kot npr. Kranj v primerjavi z Radovljico in Škofjo Loko, Velenje z Mozirjem, Celje z Žalcem, Slovenske Konjice s Slovensko Bistrico itd.

Že nekaj let sodelujem na občnih zborih planinskih društev in spremljam zapisnike in poročila občnih zborov, ki jih planinska društva pošiljajo Planinski zvezi Slovenije. Ugotavljam, da ponekod posvečajo veliko pozornosti gibanju članstva, da razčlenjujejo vplive in vzroke povečanja in zmanjšanja članstva. Žal pa so v nekaterih društvih podatki o članstvu le statistične številke, ki jim ne posvečajo nobene pozornosti. Namen zbiranja statističnih podatkov pa je, da jih preučujemo in ugotovljamo, kaj se dogaja, nastaja in spreminja, in da na podlagi dognanj sprejemamo ustrezne ukrepe. Tak namen mora imeti tudi

zbiranje statističnih podatkov v planinski organizaciji (ne samo o članstvu, tudi na vseh drugih področjih planinskega delovanja).

Zgleden primer je Planinsko društvo Kamnik. Ko so analizirali podatke o gibanju članstva v zadnjih nekaj letih, so ugotovili, da zaostajajo za razvojem in da je pri njih planinstvo v primerjavi z drugimi občinami slabo razvito, čeprav imajo tako naravne kot gospodarske in druge danosti. Vzrok so našli v lagodnosti mnogih občanov, ki jim je pot do društvene pisarne pretežka, sicer pa hodijo v gore (so torej »planinci«, niso pa člani društva). In so se organizirali drugače. Določili so društvene zaupnike, ki so pobirali članarino po hišah in pri tem vpisovali nove člane in med njimi tudi tiste, ki so že bili člani v prejšnjih letih. Uspeh ni izostal: lani so vpisali 1179 novih članov, povečali delež prebivalstva, ki je vključeno v planinsko društvo, s 4,39 na 8,53 odstotka, občina Kamnik pa se je z 22. povzpela na 14. mesto. Takih primerov med planinskimi društvi je še nekaj.

Prostor, ki je namenjen za komentar, ne dopušča obširnega razglabljanja. Nekaj pa je le treba ugotoviti. Gibanje članstva je odvisno od organiziranosti društev za to delo, od ljubitelske zagnanosti društvenih funkcionarjev (ne od zaposlenih delavcev, ki jih imajo nekatera planinska društva), od dostopnosti društva krajanom, od dolgoletne kadrovske politike, zlasti pa od dobrih društvenih programov, ki morajo biti privlačna sila za ohranjanje sedanjega in pridobivanje novega članstva. Pri vsem tem pa ne sme odpovedati tudi propagandno in informativno delo v društvih in Zvezi.

Jože Dobnik

Primerjava števila članstva ob začetku in koncu srednjeročnega obdobja pa pokaže, da so največ novih članov pridobila planinska društva Kamnik (1041), Črna na Koroškem (385), Ljubljana Matica (364), Železničar Celje (261), Titovo Velenje (238), Kobarid (229), Železničar Maribor (224), Javornik-Koroška Bela (220), Obalno PD Koper (218), Ptuj (211), Zagorje ob Savi (202) in Kum Trbovlje (201). Lepo število članstva ima tudi večina vseh 16 novoustanovljenih društev v tem obdobju; največ jih imajo Šempeter v Savinjski dolini — 530, Onger Trzin — 471, Dobrovlje Braslovče — 315, Mislinja — 298, Grosuplje — 201, Šentjošt — 170, dr. Gorazd Zavrnik Ljubljana — 132, Mirna — 121, Podnanos — 112, in Dolga pot Ljubljana — 111.

Razveseljivo je, da raste število članstva tudi v okoljih, za katera bi lahko rekli, da ljudje nimajo planinskih navad, oziroma tam, kjer drugače preživljajo svoj prosti čas. Poleg že omenjenih planinskih društev Črnomelj, Šentur pri Celju, Dramlje, Tesnila Trebnje in Donačka gora Stoperce so to še PD Ljutomer, Gornja Radgona, Matica in Mura Murska Sobota, Maks Meško Ormož in PD Ptuj, pri katerih se je število članstva povečalo nad 20 %.

Odstotek zmanjšanja števila članstva se giblje do 81 % (Vransko). Za 30 in več odstotkov imajo manj članov PD Ig (za 71 %), Drago Bregar Ljubljana (67 %), Orbnik Ljubljana (65 %), Špik Ljubljana (57 %), Dravograd (52 %), Loče pri Poljčanah (49 %), Vuzenica-Muta, Šoštanj in Prebold (43 %), Postojna in Črnuče (42 %), Zreče (41 %), Luče ob Savinji (40 %), Radlje ob Dravi in Vipava (37 %), Gradis Ljubljana in Litija (35 %), Cerčno (34 %), Janez Trdina Mengeš, Hrastnik, Podpeč-Preserje, Nova Gorica in Kozjak Maribor (31 %) ter Rašica Ljubljana in Žalec (30 %).

Največ članov so v petih letih izgubila planinska društva Kranj — 870, Nova Gorica — 547, Maribor Matica — 529, Prebold — 473, Mežica — 410, Cerčno — 366, Postojna — 352, Špik Ljubljana — 321, Vransko — 308, Rašica Ljubljana — 305, Tam Maribor — 283, Hrastnik — 274, Črnuče — 273, Radeče — 262, Litija — 260, Orbnik Ljubljana — 248, Jesenice — 239, Drago Bregar Ljubljana — 237, Ruše — 232, PTT Ljubljana in Lisca Sevnica — 230, Celje — 207, in Janez Trdina Mengeš — 203. Večina teh društev je v krajih z dolgo planinsko tradicijo in visokim odstotkom delavstva, zato je izpad članstva v teh okoljih vznemirljiv. Le pri nekaterih navedenih društvih obstaja možnost, da so člani odšli v sosednja nova društva, na primer pri PD Vransko in Janez Trdina Mengeš in deloma pri PD Lisca Sevnica.

Kaj je vplivalo na različno gibanje članstva v posameznih planinskih društvih? Vzroki so najbrže zelo različni. Mislim, da je gibanje navzgor ali navzdol odvisno od organiziranosti pobiranja članarine in vključevanja novih članov (društveni prostori, delovni čas društva za člane, dostopnost društva, ki nima društvenih prostorov, aktivnost planinskih skupin v krajevnih skupnostih, organizacijah združenega dela in šolah, poverjeniki itd.), nadalje od ustreznega obveščanja članstva in propagande, zlasti pa od dobrih in zanimivih programov društvenih planinskih aktivnosti (pohodi, planinske ture in izleti, taborjenja, vzgoja, predavanja itd.). Pomembni so tudi dobri, prijateljski stiki društvenih funkcionarjev s članstvom, njihova navzočnost na društvenih akcijah; v društvih s prevelikim številom članstva in precbsežnim območjem tesnejše povezanosti članstva in društva skoraj ni. Na gibanje članstva ni vplivala višina članarine, kot ponekod ocenjujejo. Članarina se je dvigala počasneje od rasti inflacije, težave so imeli le v društvih, ki niso vsako leto usklajevala članarine z gibanjem inflacije in je bil zaradi tega skok previsok. Pa še nekaj: na padec članstva je v nekaterih društvih vplivala hkratna zamenjava članov izvršnih odborov, ko so v celoti prevzeli vodenje novi, neizkušeni člani odbora; to ni dobro, zamenjava mora biti postopna.

RAZŠIRJENOST PLANINSTVA V SLOVENIJI

Leta 1985 je bilo v SR Sloveniji vključeno v planinska društva 5,15 % stalnih prebivalcev, v začetku prejšnjega srednjeročnega obdobja pa 5,41 %. Vzrok za nazadovanje razširjenosti sta malenkosten padec števila članstva in hitrejša stopnja rasti prebivalstva. Največji delež prebivalcev, vključenih v planinska društva, je v občinah z velikim številom proizvodnih delavcev, kar pomeni, da je tem planinstvo priljubljena oblika rekreacije; izjeme pa so občine Kranj, mariborske, Domžale, Celje, Slovenske Konjice in še katera, ki so pod republiškim povprečjem.

Občina Ravne na Koroškem je že dolgo vrsto let na prvem mestu; na njenem območju je v štiri planinska društva (Črna na Koroškem, Mežica, Prevalje in Ravne na Koroškem) vključeno kar štirikrat več prebivalcev kot povprečno v Sloveniji. Nad 10 % prebivalstva, kar je izredno dobro, je članov planinske organizacije kar v enajstih občinah. V primerjavi z letom 1980 se je delež prebivalstva najbolj povečal v občinah Kamnik (s 5,02 % na 8,53 %), Tolmin (z 8,15 na 10,51 %) in Slovenj Gradec (s 4,28 na 6,51 %). Največje zmanjšanje deleža prebivalstva v planinski organizaciji

Kolona planincev na poti z Vršiča proti Slemenu

Posnetek Srečko Pungartnik

je v občinah Laško (z 10,02 na 7,28 ‰), Postojna (s 4,26 na 2,46 ‰) in Radlje ob Dravi (s 3,02 na 1,75 ‰).

Zanimiv je podatek o slabem deležu prebivalstva v članstvu planinske organizacije v občinah z največjimi slovenskimi mesti — Ljubljana, Maribor, Celje, Kranj, Titovo Velenje in Nova Gorica, kjer v primerjavi s sosednjimi občinami in društvi prav gotovo obstajajo vse možnosti za povečanje števila članstva.

Če pogledamo, kako je z razširjenostjo planinske organizacije po območjih meddruštvenih odborov (ta se ne pokrivajo povsod z območjem regij), vidimo, da sta na prvih dveh mestih tesno drugo ob drugem območji meddruštvenih odborov Koroške in Gorenjske. Gorenjska bi se lahko povzpela celo na prvo mesto, če bi bil delež občine Kranj malo boljši. Nad republiškim povprečjem so le štiri območja meddruštvenih odborov, preseneča pa dokaj skromna uvrstitev ljubljanskega in štajerskega (podravskega) območja. Kar v osmih meddruštvenih odborih se je v petih letih delež prebivalstva v članstvu planinskih društev zmanjšal, le v dveh — in to tam, kjer prebivalstvo nima planinskih navad (Dolenjska, Pomurje), se je malenkostno povečalo, kar je dokaz, da planinstvo počasi prodira tudi na ta območja.

Ko je Izvršni odbor PZS razpravljajal o stanju članstva in razširjenosti planinske organizacije, je priporočil meddruštvenim odborom planinskih društev, da razpravljajo o stanju na svojem območju, pri tem pa naj si planinska društva izmenjajo izkušnje in se dogovorijo, kako izboljšati stanje tam, kjer ni zadovoljivo. To bo vsekakor pomembna naloga ob vstopu v srednjeročno obdobje.

Ob pisanju tega poglavja sem se zavedal, da podatki o razširjenosti planinske organizacije po občinah, v manjši meri pa to velja tudi za meddruštvene odbore, niso stodostno točni, ker planinska društva ne vključujejo samo članov iz občine, kjer imajo sedež, temveč jih imajo nekaj tudi iz drugih občin. Toda to prikazanega stanja ne spreminja veliko. Prav pa tudi ne bi bilo, če bi v Ljubljani, Mariboru in na Obali prikazali članstvo po občinah sedeža društva, ker vemo, da stanujejo člani tudi po drugih mestnih oziroma obalnih občinah.

KOLIKŠEN JE DELEŽ MLADIH PREBIVALCEV V PLANINSKI ORGANIZACIJI

Po objavljenih podatkih o prebivalstvu po starosti ob popisu leta 1981 ugotovimo, da je bilo v Sloveniji 434.646 prebivalcev starih do 14 let, torej cicibanov in pionirjev. Leta 1981 je bilo v planinska društva včlanjenih 28.412 pionirjev in cicibanov. To pomeni, da je bilo 6,45 % vseh pionirjev in cicibanov včlanjenih v planinska društva, kar je boljše, kot je delež vsega stalnega prebivalstva Slovenije v planinski organizaciji. To pripisujem dobro organiziranim akcijam »Ciciban-planinec« in »Pionir-planinec« oziroma uspešnemu delu s cicibani in pionirji v nekaterih vzgojno-varstvenih ustanovah in osnovnih šolah.

Mladih prebivalcev v starosti od 15 do 27 let je bilo v Sloveniji ob popisu 1981. leta 392.273; od tega je bilo učencev srednjih šol in rednih študentov na višjih in visokih šolah ter fakultetah 102.416. Zaposleni mladinci plačujejo člansko članarino, zato na podlagi plačane mladinske članarine in vseh prebivalcev te starosti ne kaže ugotavljati njihovega deleža v planinski organizaciji. Primerneje je ugotoviti, koliko odstotkov učencev srednjih šol in študentov je bilo leta 1981 včlanjenih v planinska društva. Leta 1981 je 16.671 mladih plačalo mladinsko članarino, to pa so v ogromni večini učenci srednjih šol in študenti. Izračun nam pove, da je bilo med njimi 16,28 % članov planinske organizacije, kar ni tako malo.

Poročilo za 17. skupščino PZS — ta je bila 16. novembra 1985 — navaja, da je v planinski organizaciji okrog 48.000 mladih do 27 let starosti, to je 48 % vsega članstva (12.712 mladincev, ki so plačali mladinsko članarino, 26.988 pionirjev in cicibanov ter okrog 8500 mladih, ki so plačali člansko članarino). To je številka, na katero je planinska organizacija lahko ponosna, seveda pa nas ta številka zavezuje, da si moramo pri delu z mladimi planinci na vseh področjih izredno prizadevati.

V Statističnem letopisu 1984 ni podatkov o starostni strukturi prebivalstva po občinah, ki bi omogočili ugotoviti delež tega dela prebivalstva po občinah in meddruštvenih odborih. Prav tako še niso objavljeni podatki za leto 1985, ki bi omogočili novejšo primerjavo. Kolikor bi mi te podatke uspelo dobiti, bi jih razčlenil kdaj drugič.

NEKAJ BESED ZA SKLEP

Planinska organizacija v Sloveniji je v svoji skoro stoletni zgodovini izredno napredovala. Leta 1893 je imelo novoustanovljeno Slovensko planinsko društvo 225 članov, tik pred drugo svetovno vojno je bilo v društvu in njegovih podružnicah 11.134 članov. Po drugi svetovni vojni, leta 1946, je bilo v Sloveniji 9335 organiziranih planincev. V štiridesetletnem povojnem razvoju se je število članov planinske organizacije povečalo na 102.412 v letu 1985. Ta rast dokazuje, da je planinstvo postalo priljubljena oblika aktivne izrabe prostega časa prebivalcev Slovenije vseh starosti.

Eden pomembnih ciljev razvoja telesne kulture v Sloveniji za obdobje 1986—90 je povečanje deleža aktivnih telesnokulturnih prebivalcev v celotnem prebivalstvu Slovenije od 25 na 32 %; pri tem naj bi se bolj povečal delež mladih do 25 let, in to za 10 %.

Temu cilju je sledila tudi Planinska zveza Slovenije, ki je v svojem srednjeročnem planu 1986—90 načrtovala povečanje števila članstva za 10 %. To je realna naloga. Podatki o razširjenosti planinstva po občinah in meddruštvenih odborih kažejo, da ta naloga ne bi smela biti težka.

Članek o članstvu in razširjenosti planinstva ne bi bil popoln, če ne bi omenil tudi slovenskih planinskih društev med zamejskimi Slovenci in med delavci na začasnem delu v tujini; ta društva sicer niso člani Planinske zveze Slovenije, so pa kljub temu »naša« in deležna pozornosti PZS in nekaterih planinskih društev v matični domovini (ki pa bi morala biti večja, kot je!).

Med zamejskimi Slovenci v Italiji in Avstriji delujejo štiri slovenska planinska društva — Trst, Gorica, Čedad in Celovec, ki vključujejo okrog 2000 članov vseh starosti. SPD Trst, Gorica in Celovec so izredno aktivna na telesnokulturnem, kulturnem in narodnostnem področju. Sedanjega dela SPD Čedad ne poznam.

Med delavci na začasnem delu v tujini delujejo tri slovenska planinska društva: Planika in Triglav v Švici ter Triglav v ZR Nemčiji: vsa tri vključujejo okrog 900 članov. Poleg planinskega opravljajo pomembno delo tudi na kulturnem in vzgojno-izobraževalnem področju.

Želim, da bi s tem člankom spodbudil razmišljanja o članstvu, ki je temelj vsake in torej tudi naše organizacije, marsikdaj pa poleg programov dela tudi pomemben podatek za vrednotenje dela in ugled planinske organizacije v družbi. Zato mi moramo v društvih, meddruštvenih odborih in organih zveze nameniti več pozornosti.

Viri:

Planinski vestnik 5/1981
Obvestila PZS 4/1986
Statistični letopis SR Slovenije 1984
Statistični podatki po občinah SR Slovenije št. 15/1984
Poročilo PZS za 17. skupščino PZS
Osnovna informacija o planinstvu v Sloveniji, april 1974

GOZD OPOZARJA

(OB LETOŠNJEM EVROPSKEM SHODU MLADINE ZA GOZDOVE)

Dr. TONE STROJIN

Tebi, gozd, ki krasiš gorska pobočja in si prvi spremljevalec gorniku na poti v gore, tebi, ki zbiraš vlago in poišča potoke, urejaš klimo in braniš pred plazovi, so namenjene te vrstice — človeku v opomin.

Nekdaj si s svojo neprehodnostjo branil višje v gore. Bil si zavetje živalim in samotarjem, neprosvetljenim bivališče strahov in gozdnih duhov. Pozneje so v tebi našli kruh drvarji in oglarji.

Vedno si bil zatočišče, po pravilu preganjanemu in revnemu, ki je upal, da se pri tebi obrani. Kmetu si vedno pomenil zadnje upanje, ko je zabredel v dolgove in bi šel grunt po zlu. Divjim lovcom je s štirinožnim in pernatim življem pomenil priboljšek k že tako revnemu jedilniku. Šel je v gozd tudi iz strasti, kajti pranagon lovca je zahteval svoje. Gorjan se je spomnil gozda tudi pred zimo, da mu je dal kuriva pa stelje za poklado živini. Počasi se je gorski gozd spreminjal iz sovražnega sveta v pradavnini v rezervo dolinskega gospodarstva. Kmečko gospodarstvo je spoznalo dve sezoni — dolinsko in gorsko s pašništvom. Nastalo je svojevrstno kolobarjenje.

A gozd je s časom ponujal še več, bil je nepogrešljiv za oglarstvo, glažutarstvo in fužinarstvo. Kjer kmet ni smel zakonito trgovati, je na gozdnih stezah skrnil tihotapske posle, v gozd se je zatekel, kogar je preganjala oblast.

Gozd je ponujal zavetje narodnoosvobodilnim bojem, skrnil partizanske bolnišnice in tehnike, pomenil javke in kurirska pota, grobišča in svobodo.

Skratka, zgodovina človeštva je pomenila evolucijo gozda, od pragozda do njegove proizvodne in socialne funkcije. Varovalna funkcija gozda se še ni omenjala, ker še ni bila potrebna.

POTEM SE JE ZGODILO ...

Industrija vsake vrste, od surovinske do predelovalne, je pričela z gozdom na veliko. V neprehodne gozdove so zaorali stroji, se zarile ceste, padalo gozdno bogastvo. Narod je zamižal pred posekami, ker je potreboval les za obnovo in izvoz.

Človekov pohlep za gospodarsko rastjo ni poznal razumne omejitve, ni se oziral na naravno ravnotežje. Novodobnega gospodarstvenika desetletja nista spametovala nebrzdana sečnja, ne razrast dolinske industrije, tudi nečiste. Klici in svarila varstvenikov niso zalegla.

Morala je slediti kazen.

Prišla je kmalu, najprej v dolini. V gozdove so se pričele zgrinjati množice meščanov, želnih miru, sprostitve in zdravja. Gozd je za nekatere — vedno več jih je — postal to, kar je v neprekosljivem spisu »Beli križ« v svoji nepozabni knjigi »Kjer tišina šepeta« zapisal gorski esteta, čeprav tehnik, humanist, čeprav lovec, in še marsikaj — kdo drug kot France Avčin. Na čelu varstvenikov okolja je človeštvu dal elementarno zasnovano knjigo »Človek proti naravi« in s tem leposlovni knjigi »Kjer tišina šepeta« dodal ekološko svarilno študijo.

V leposlovni knjigi »Kjer tišina šepeta« je ob doslej znanim funkcijam gozda razodel tisto vrednoto, ki je gornikom najbolj ljuba in ki je oglušelemu evropskemu človeku že pogoj za zbrane misli — tišino.

Varovalna funkcija gozda pridobiva pomen, a še premalo, ker zakoni ne zaležejo. Proizvodne vztrajnosti ne zavira nihče — in prek nje se širijo apetiti urbane proizvodnje. Ker nobena nesreča ne pride sama po sebi, celo zaščiteni deli narave niso ostali neprizadeti. Industrija je pričela bruhati beštijo, ki kani zastrupiti naš planet. Atomske majhni delci, nevidni plini in s strupi prepojene padavine, ki jim kratkomalo rečemo kislilni dež, pretijo ogoleti naš gozd in rastje, našo domovino — naše krajinsko obličje. Drevesa umirajo stoje, brezimno in brezšumno. Nemi krik gozdov v preddverjih gora opozarja. Česar strup še ni dosegel danes, bo dosegel jutri, v prihodnjem stoletju gotovo, a do njega ni več daleč. Kaj bodo potem naše planine brez zelenega podnožja? Ali bodo — brez fantazije — ostale skalnate gomile? Kaj bodo Slovencu pomenila »nebesa pod Triglavom« brez gozda?

Varstvene funkcije gozda ni mogoče administrativno določiti s katerimkoli zakonom, tudi z zakonom o Triglavskem narodnem parku ne — če je gozd že bolnik. Strelski jarek ne pomaga, če ga strupeni plin premosti. Zdraviti je pač treba pri izvoru — v dolini!

GOZD MORA BITI ZNAMENJE ŽIVLJENJA

Zelena fronta zahteva združitve vseh in vsakogar. Zelenje, ki ga pooseblja gozd, je poosebljanje zdravja. Ni je za človeka koristnejše tovarne, kot je tovarna kisika — gozdovi. Če bo propadel gozd, bo prizadet tudi človek. Grožnja je zato, da se iz nje človek (ne)česa nauči.

Preveč je že danes takih groženj in svaril!

Kdo more strokovno zagovarjati smučarski spust erozijsko tako ogroženega Žagarjevega grabna nad Ukancem v Bohinju ali plazovito ogroženega sistema višinskih žičnic? Kaj lahko rečemo za cestni poseg nad severno obalo Bohinjskega jezera? S čim so upravičljive prešteviline gozdne ceste v Triglavskem narodnem parku, posebno v strogo zaščiteneh predelih znotraj njega, kot recimo v Martuljku.

Preveč boleče in opozarjajoče so te lekcije — a za katera ušesa? Kemični ožig uničuje koroške gozdove v okolici Črne, Žerjava in Mežice, pa Šoštanja in Titovega Velenja. Za okolico Celja je znan lišajasti polip, znamenja bolezni so že prej ugotovili v okoliških ljubljanskih gozdovih.

Kislilni dež poji slovensko zemljo. Po »proizvodnji žveplovega dvokisa v zraku« smo po mednarodnih lestvicah četrti v Evropi. Pošast se plazi v kranjsko deželo, a tokrat Krona vseh nevarnosti je nameravano odlagališče radioaktivnih odpadkov iz vse Jugoslavije na Glažuti nad Mislinjskim grabnom, v neposredni bližini delavskih rekreacijskih središč Rogle in slovenjgraških Kop, oglašeni v jugoslovanskih razsežnostih, vse drugačna kot v Valvasorjevih časih. Tokrat čarovnic ne vidimo, ker smo ti čarovniki sami.

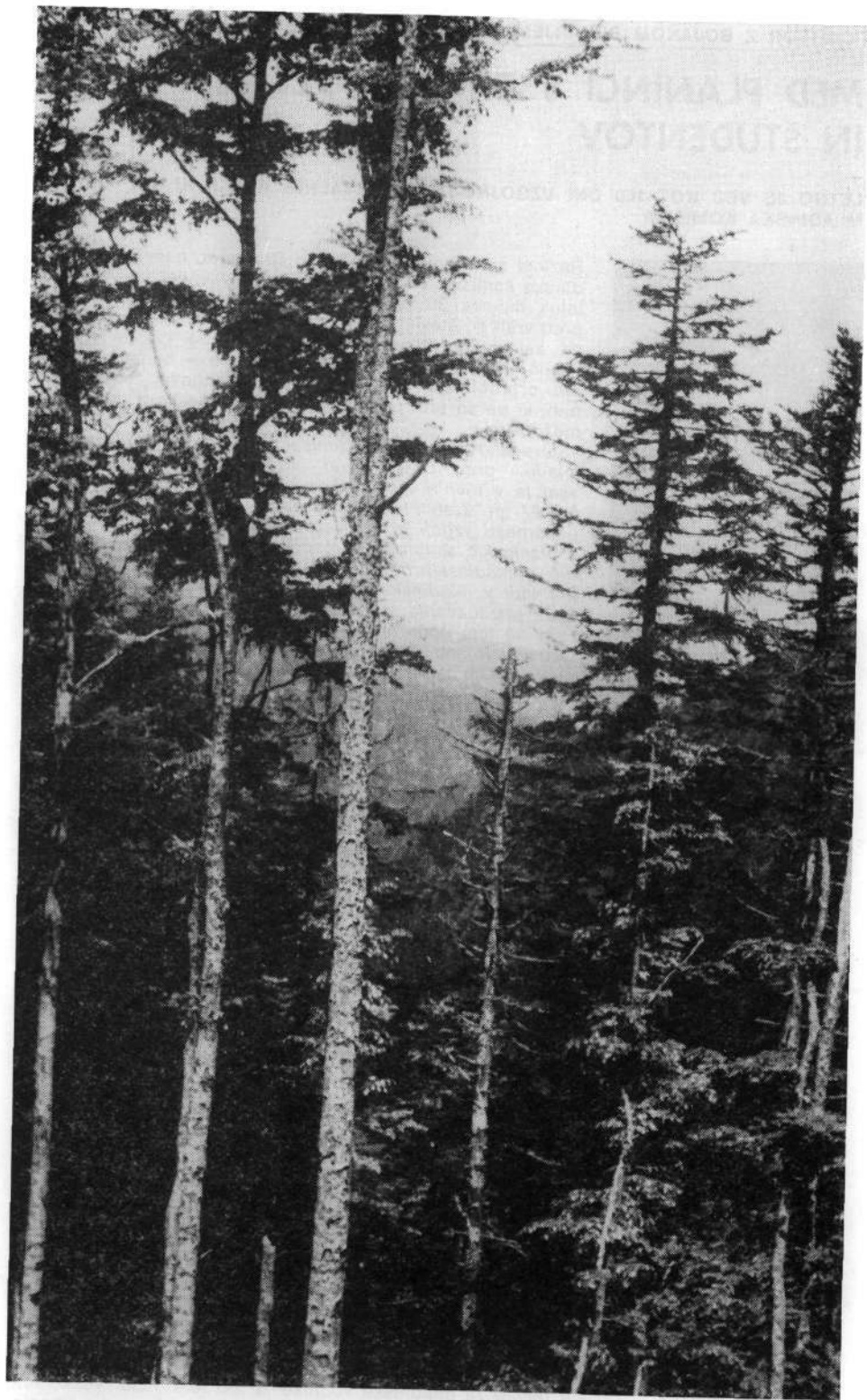
Pa naj Slovenj Gradec — mesto miru — pije radioaktivno blagoslovljeno vodo! Je že tako, da nevarnost in neumnost hodita skupaj.

Ob splošnih polemikah in analizah najodgovornejših za deželo, ki bolj v dolžini mandatov predsedstva kot drugje vidijo razloge za spremembo ustav, pa menim, da bi v ustavo zaradi okolja, kot ga imamo, bolj sodilo zapisati dve moralno vedno bolj upravičljivi zahtevi — pravico in dolžnost do okolja:

— vsak krajan ima neodtujljivo pravico odločati o urejanju svojega kraja;

— vsakdo je odgovoren za škodljivo ravnanje v svojem okolju.

Obeh zahtev ni mogoče obrazložiti drugače kot s temeljnimi vrednotami človeštva, med katerimi morala kot podlaga za vse ne sme biti na zadnjem mestu kjerkoli in kadarkoli.

Tako hudo so načeti pohorski gozdovi, a tudi drugod je stanje že skrajno vznemirljivo

MED PLANINCI VSE MANJ UČENCEV IN ŠTUDENTOV

LETNO JE VEČ KOT 160 DNI VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNIH AKCIJ, KI JIH PRIREJA MLADINSKA KOMISIJA

Bojan Brvar (Luka): »Izboljšati programe za vzgojo mladih planincev.«

Razlogi za pogovor z Bojanom Brvarjem, načelnikom mladinske komisije pri Planinski zvezi Slovenije, so vsaj trije: letos mineva 30 let od ustanovitve mladinske komisije, pred vrati so številne poletne vzgojno-izobraževalne akcije, na katere se člani komisije pospešeno pripravljajo, in tretjič — kar je morda najpomembnejše — beseda je tekla tudi o problemih mladih planincev in njihovih željah, hoteljih, ki pa so tudi pri planinstvu v razkoraku z dejanskimi možnostmi.

»Slovensko planinsko organizacijo upravičeno štejemo za mlado,« pravi Bojan Brvar (bolj znan z imenom Luka), »saj je v njenih vrstah skoraj polovica ljudi, starih manj kot 27 let. Zato Planinska zveza Slovenije posveča veliko pozornosti vzgoji in izobraževanju mladih planincev, tako v planinskih skupinah — osnovnih celicah delovanja mladih, v mladinskih odsekih ali odborih za delo z mladino — kot tudi v mladinski komisiji, ki usmerja in usklajuje njihova prizadevanja in hkrati vodi akcije za vzgojo kadrov. Prav na tem področju smo dosegli razveseljive rezultate.« Osnovna planinska vzgoja poteka v akcijah Pionir-planinec in Ciciban-planinec ter v planinskih šolah, ki so

namenjene razvnanju, vzgojnemu vplivanju in planinskemu udejstvovanju mladih. Da bi te akcije potekale kar najbolje, izobražujemo mladinske vodnike, mentorje, instruktore in traserje ter vaditelje orientacije. Medtem ko so akcije za najmlajše (Ciciban-planinec in Pionir-planinec) izvirne in tudi v planinsko razvitih deželah zbujajo priznanje — celo posnemajo jih — pa skoraj ničesar ne moremo reči o načrtni planinski dejavnosti na srednjih šolah in fakultetah, ker je praktično ni.

»Ko mlad človek začne obiskovati srednjo šolo v drugem kraju,« pojasnjuje sogovornik, »se odtrga od doma in s tem tudi od planinske skupine. V novem okolju se ne znajde, vrh vsega pa ima veliko opravka z učenjem, mnogo več kot v osnovni šoli. Srednješolce tudi najbolj prizadenejo zaostrene gospodarske razmere, kar je gotovo eden izmed razlogov, da njihov delež v članstvu PZS (pa tudi v drugih družbenih organizacijah) iz leta v leto upada. Programi za planinsko udejstvovanje študentov in učencev so močno zastareli, saj si nihče ni prizadeval programov prilagoditi njihovim zahtevam. Vzemimo za primer samo izlete ali taborje. Nje bi bilo mogoče popestriti, napraviti privlačne, denimo v povezavi z drugimi dejavnostmi (taborniki, jadranci, alpinisti), pač odvisno od možnosti in okolja. Bolj zanimivi za srednješolce so tudi izleti v manjših skupinah ali pa predavanja z modernimi tehničnimi pripomočki. Vendar — žal ni dovolj kadrov, ki bi vodili planinske skupine na srednjih šolah ali na fakultetah. Enaki problemi se kažejo tudi pri planinski šoli.«

VIDEO PRIPOMOČKI TUDI V PLANINSTVU

Planinska šola predstavlja osnovno planinsko izobraževanje. Zajema vse starostne skupine, od cicibanov do odraslih, navsezadnje tudi upokojencev. Analize kažejo, da je med absolventi planinske šole največ učencev osnovnih šol, najmanj pa zopet učencev, študentov ali zaposlene mladine. O razlogih sva že govorila — ti so bolj ali manj jasni. Če primerjamo današnjo planinsko šolo s tisto pred desetimi leti, ugotovimo, da je način predavanja ostal v glavnem nespremenjen. Ne moremo venomer le govoriti, govoriti in zraven kvečjemu prikazovati diapozitive — pa še te stare, nič kolikokrat prežvečene. Planinci dalj kot do takšnega posredovanja snovi nismo prišli. Luka Brvar je povedal, da si mladinska komisija prizadeva izboljšati predavanja, zato že zbirajo kakovostne diapozitive za posamezne teme planinske šole. S kamero (super 8-mm) pripravljajo snemanje filmov o vzgoji in izobraževanju v planinstvu, v načrtu pa imajo tudi uporabo video opreme.

Mladinska komisija pripravlja tečaje za mladinske vodnike že od leta 1958. Vsako leto so štiri izmene za letne razmere (vključno s tečajem za mentorje planinske vzgoje)

ter ena izmena za zimske razmere. Tudi tu si člani komisije prizadevajo izboljšati programe in jih vsebinsko obogatili.

»Za primer vzemimo samo letošnji vodniški tečaj v zimskih razmerah in ga primerjajmo s tečaji pred nekaj leti. Pred desetimi leti so posvečali več pozornosti učenju smučanja, zato je manj časa ostalo za zahtevnejše gibanje v gorah pozimi. Danes so tečaji izrazito turnosmučarski, več poudarka je tudi na pravilni uporabi cepina in derez. V prihodnje nameravamo te tečaje premakniti na poznejši čas (v april), ko so v hribih ugodnejše snežne in vremenske razmere.

Glede naših vodniških tečajev naj omenim tudi strokovno usposobljenost tehničnih vodij — le-ti so iz vrst alpinistov, gorskih reševalcev — ki so na tekočem z novimi znanji o tehniki gibanja v gorah in o planinski opremi. Programe vseh tečajev prilagajamo novim dognanjem v psihologiji, pedagogiki, sociologiji, zato imamo v vrstah instruktorjev precej strokovnjakov s teh področij. Poleg tehničnega znanja namenjamo veliko pozornosti tudi družabnemu življenju na vseh vzgojno-izobraževalnih akcijah, kar je zelo pomembno za bodočega vodnika.«

MLADINSKA KOMISIJA — PREK 160 DNI AKCIJ LETNO

Govorila sva tudi o problematiki vzgojno-izobraževalnega centra v Bavšici, pravzaprav njegovem vzdrževanju. Na mladinski komisiji razmišljajo, da bi taborni prostor blizu Bovca dali v upravljanje kakemu planinskemu društvu v bližini. Luka Brvar je potem opozoril, da se komisija preveč ukvarja z akcijskimi nalogami, saj njihove akcije letno trajajo prek 160 dni. Tako za druge dejavnosti zmanjka časa, posebno če vemo, da v komisiji amatersko delujejo kadri, ki so zelo mladi in šele zorijo. Kljub nekaterim težavam pa je delež mladih k razvoju planinstva ogromen. Doslej so izšolali kar 1851 mladinskih vodnikov in mentorjev za letne razmere in 587 le-teh za zimske razmere, aktivnih planinskih instruktorjev pa je zdaj 99.

Težko je pravzaprav opisati, koliko so mladim pomenila številna izpopolnjevanja, seminarji, poleti in pozimi, doma in v tujini. Še težje bo po teh 30 letih ugotoviti število cicibanov, pionirjev, mladincev, ki so organizirano obiskali gore in so veliko doživeli na planinskih taborih, v delovnih brigadah, na srečanjih... Mladinska komisija je dejansko tudi Planinska zveza Slovenije v malem, saj se mladi pojavljajo praktično na vseh področjih dela planinske organizacije: od vzgoje in izobraževanja do alpinizma in varstva narave, pa tudi v gospodarski dejavnosti.

Ko sva se z Bojanom Brvarjem pogovarjala o nalogah v prihodnosti, ki zadevajo mladinsko komisijo in hkrati vso planinsko mladinsko dejavnost, sva se ustavila le pri nekaterih najpomembnejših ciljih. *»Spodbujali bomo širjenje planinskih skupin povsod tam, kjer mladi živijo in delajo. Več pozornosti moramo torej nameniti mladim na srednjih šolah, fakultetah, v delovnih organizacijah in krajevnih skupnostih. Usposobiti je treba čimveč mentorjev, zato mora planinska dejavnost zaživeti tudi v srednjih pedagoških in vzgojiteljskih šolah ter na pedagoški akademiji in pedagoški fakulteti. Večjo vlogo moramo posvetiti obveščanju, propagiranju, predvsem založniški dejavnosti, ter seznaniti vsa planinska društva z akcijo „Športna značka“, kjer je v veliki meri zastopano tudi planinstvo. Še naprej bomo širili delovne taborne, ki so pomembni tako za oživljanje planin in visokogorskih kmetij kot za razvijanje novih vzgojno-izobraževalnih akcij naše komisije. Pri orientaciji moramo več pozornosti posvetiti vzgoji kadrov, na različnih srečanjih bomo krepili stike z drugimi organizacijami — predvsem Zvezo socialistične mladine Slovenije — ter skrbeli za še večje sodelovanje s planinskimi društvi zunaj meja Slovenije — v zamejstvu in v tujini.«*

TUDI MLADI KRIVI ZA PREPAD MED GENERACIJAMI

Čeprav vemo, da je naša planinska organizacija mlada, pa vseeno premalo mladih opravlja odgovorne naloge v planinstvu. Starejši se kaj radi izgovarjajo, češ, mladih takšno delo pač ne zanima... Kdo potem vodi prek sto mladinskih odsekov v Sloveniji, kdo se ukvarja z mladimi v planinskih skupinah, kdo je vzgojil množico mladinskih vodnikov... Odkod potem tabori, brigade?... Ne, v tej domnevi, izviti iz trte, ne gre iskati vzrokov.

Razlog, zakaj ta večni prepad med starejšo in mlajšo generacijo, tiči v nas samih: kratkoma ločemo ali ne znamo najti skupnega jezika. Vse je pač odvisno od predsednika društva ali — denimo — od načelnika mladinskega odseka. Večno veljavnih receptov tu ni in jih ne more biti. Nekaj pa je le povsem na dlani: člani upravnega odbora planinskega društva, ki na svojih sestankih premlevajo le dobičke ali izgube planinskih koč in ob tem primitivno vprašujejo, čemu neki vzgoja — takšno društvo si žaga vejo, na kateri sedi. Ti pač ne vedo (takih žal ni malo), da bo le ciciban ali pionir, vzgojen v pravem planinskem duhu, nekoč znal bolje poprijeti za najodgovornejše naloge, ali pa bo celo sédel za krmilo planinskega društva, morda tudi slovenske planinske organizacije.

Matej Šurc

ŽENSKA ODPRAVA NA JUŽNO ANAPURNO

MED DEVETIMI ALPINISTKAMI SO TRI, KI SO SE POLETI 1982 POVZPELE NA SEDEM TISOČ METROV VISOKI PIK KOMUNIZMA

V torek, 1. aprila 1986, smo na zagrebškem letališču zaželeli srečo, moč in potrpežljivost devetim alpinistkam. Članice odprave — Marija Frantar (AO Rašica) — vodja odprave, Nives Boršič (AO Velebit — Zagreb), Maja Dolenc (AO Matica, Ljubljana), Irena Komprij (AO Ravne), Vlasta Kunaver (AO Matica, Ljubljana), Ana Mažar (AO Mosor, Split), Danica Mlinar (AO Logatec), Mira Uršič (AO Impol, Slovenska Bistrica) in Sanja Vranac (Obalni AO, Koper) bodo plezale po dolgem in težkem jugozahodnem grebenu na Južno Anapurno (7219 metrov). Naše plezalke se bodo vrstile v domovino sredi junija.

Leporečje, ki smo ga za 8. marec slišali na skromni planinski proslavi, se je že zdavnaj umaknilo trdemu vprašanju: bo šlo? Ali: je prav, da gredo? Ni preveč? Na Pik Komunizma (7495 metrov) se je poleti 1982 hkrati povzpelo devet alpinistk, in tudi deseta bi se, če je bolezen ne bi prikovala na bolniško posteljo. Ta uspeh je bil veliko presenečenje in žal nam je bilo, da ni bilo pri roki nobenega himalajskega vrha, s katerim bi vlekli in dvigali uspeh še v naslednje leto. Kot da jim ne bi čisto verjeli. Kot da je presenečenje tudi v nasprotni smeri.

Od tiste ekipe so sedaj v Himalaji le še tri: Marija Frantar, Irena Komprij in

Ana Mažar. Menjava generacij je zaradi življenjskih zahtev pri ženskah mnogo hitrejša kot pri moških, pa še manj jih je. Vseeno pa je njihova vloga v naši alpinistični zgodovini tolikšna, da so morale dobiti to prilžnost. Brez prve odprave ne more biti druge, tretje...

V prvem načrtu je bil Gjačung Kang (7952 metrov), v zgornjem delu lepa in zelo strma gora, žal pa vodi do nje več kot devet kilometrov razpokanega in nevarnega ledenika, ki bi ga bilo treba opremljati z mostovi. Južna Anapurna je brez večjih objektivnih nevarnosti, tudi višina ni ekstremna, zato pa je greben, ki so si ga dekleta izbrala za pot k vrhu, tehnično zelo zahteven. Preizkušnja bo prava himalajska — dolgotrajna in zahtevna.

Tretjino potrebnih sredstev so članice zbrale same, zadnja tretjina pa je še vedno nekrita — odprava je torej odšla na pot s posojilom. Prav zaradi financ smo jo razglasili in napravili za jugoslovansko, vendar je Planinska zveza Jugoslavije organizacijsko in delovno tako na tleh, da to ni nič koristilo. Upamo, da bo to pomagalo vsaj pri prihodnjih podvigih ženskega alpinizma. Tako je ženska himalajska odprava obremenjena z odgovornostjo prav tako, kot vse druge.

Tone Škarja

LEDENA TRILOGIJA

»KAKO SO MI PRIŠLI NA MISEL 'TRIJE ZADNJI PROBLEMI ALP', SOLO, POZIMI? NE VEM NATANČNO, A NI ŠE TAKO DOLGO.«

TOMO ČESEN

Noč, ki sem jo preživel nekje pod vrhom himalajskega vršaca, 8300 metrov visoko, ni bila vsakdanja. Pokazala mi je, kaj vse lahko zdrži telo iz mesa in krvi. Človeški nagon po ohranitvi, in za to je takrat vsekakor šlo, prične črpati neverjetno energijo za preživetje. Bila je to najhujša psihična preizkušnja zame. Morda sem se čisto od blizu srečal s tisto svojo zgornjo mejo, a ne želim si, da bi kaj takega še kdaj ponovil. Toda to mi je bila še zadnja potrditev, da je psihična kondicija važnejša od fizične.

Kako so mi prišli na misel »Trije zadnji problemi Alp«, solo, pozimi? Ne vem natančno, kdaj sem pričel razmišljati o tem, ni pa še tako dolgo. Predvsem mi je bilo jasno, da bo treba izbrati pravi trenutek, prave razmere, pravo vreme, pravo... A to še zdaleč ni tako preprosto.

Severna stena Eigerja in Klasična smer

EIGER

Pravzaprav sem se njega od vseh »treh« najbolj bal. Kaj vse sem že bral o vzponih v njegovi severni steni! Bilo pa mi je jasno, da se bom enkrat le spravlil v ta 1800 metrov visoki zid.

V Lauterbrunnen sva se z Matjažem, s katerim sem bil med plezanjem vedno povezan z radijsko zvezo, pripeljala popoldan. Vreme je bilo na prvi pogled bolj klavrno, pri informacijah pa sva izvedela, da je zgoraj jasno.

Na vlakcu je čas za razmišljanje, za skrbi. Upam, da bo Rampa zaledenela, da bo v prečnici dovolj snega in da bom tudi nad Pajkom lahko plezal v ledu. Kot veter mi misli zbežijo za trenutek drugam, pa spet nazaj. Imam tremo, a to že poznam. Ni slabo, če te je strah. Matjaž me bo spremljal z voki-tokijem.

Na srečo dostop pod steno Eigerja ni dolg. Ledena in kamnita gmota je takšna, kot bi si lahko le želeli. A nekaj moram priznati: zares je visoka.

Kljub dobri napovedi sem vedel, da se na to ne gre zanašati. In zato je bilo plezanje od začetka do konca dirka s časom. Ko hitim proti Hinterstoisserjevi prečnici, se znoči. Gledam navzgor, joj, stena je ponoči še bolj divja! V prečki iz ledu gleda nekaj vrvi, za katere pa človek nikoli ne ve, ali so zares fiksirane ali pa morda le primrznjene. Ledišča so iz trdega ledu, a tu si ne morem privoščiti počitka. Hitrost je varnost. Na konicah derez sem pripet na stekleno površino, spodaj pa mi v nešteti lučkah mežika Grindelwald. Pomislim — vsi se zabavamo po svoje: oni tam spodaj, jaz tu zgoraj. Vendar je resnica drugačna. Napake tu ni in je ne sme biti. Res, bolje, da je ni. Na trenutke se mi zdi, da mi bo ostra bolečina raztrgala meča, in komaj že čakam začetek Rampe. Čaka me strm, a dober led. Ves čas sem se v podzavesti nečesa bal. Vremena. Slabega seveda. Nad Pajkom se je leno začel delati dan, začele so naletavati snežinke. Plezal sem kot nor in prvič sem se zares ustavil šele na vrhu. Bilo mi je vseeno, ali piha veter, ali sneži in me ostri snežni kristali pikajo po obrazu, ali bo sestop morda zaradi tega zoprn. Eiger je bil moj.

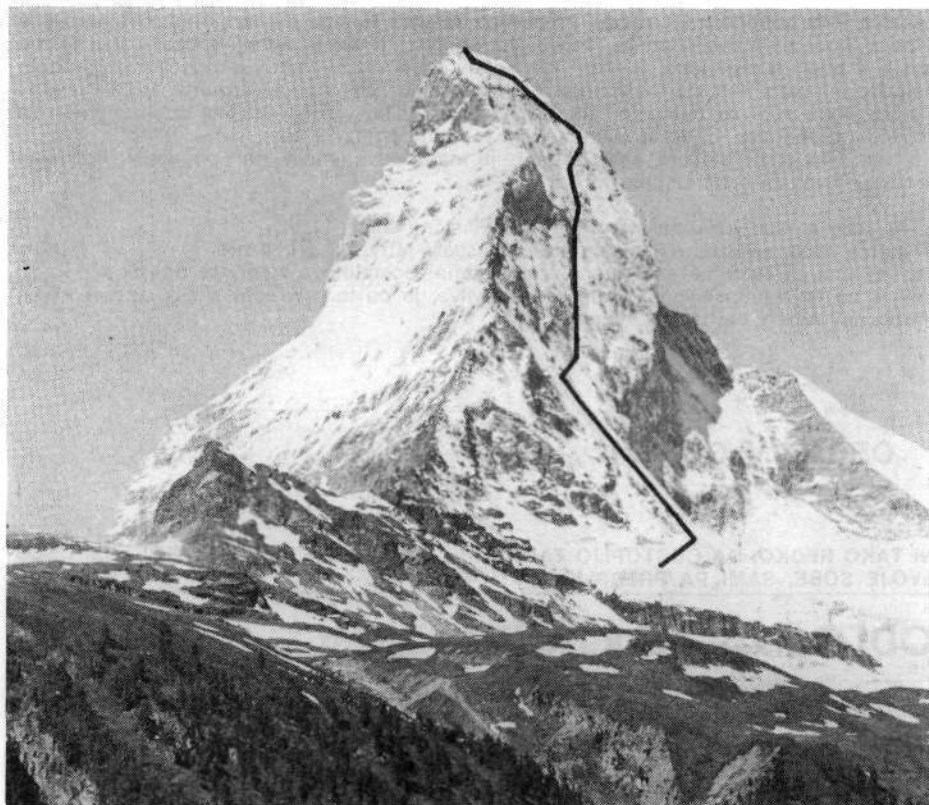
GRANDES JORASSES

Takoj ko sem premagal steno Eigerja, sva že drvela z avtom naprej. Prelazi so bili zaprti, pa sva se z avtom vred naložila na vlak. Vreme slabo, sneži in dežuje. Ko pa se pripeljeva na drugi konec gore, sije sonce. Zavijeva proti Zermatu, toda Matterhorn je odet v sivino. Spremeniva načrt: najprej greva v Francijo, Matterhorn bo pač počakal za konec. Tu ne moreva ostati in čakati na lepo vreme. Švica je za naju nič kolikokrat predraga.

V Chamonixu imam prijatelja, alpinista, gorskega vodnika in profesorja na francoski šoli za alpinizem. Prav neverjetno je, kako je lahko nekdo tako prijazen. Daniela ni doma, in ko se srečamo na ENSI, se na široko smeji. Njegova dlan je kot lopata. Pravi, da bo sedaj vreme odlično. Povpraša me po načrtih. Da, Jorassi so dobri, pravi. Po večerji še dolgo v noč obujava spomine.

Naslednji dan sva z Matjažem dolgo ležala, še dlje pa sva potem na klopci pred hišo grela svoje kosti. Na nebu ni bilo moč najti oblaka, Dru se je kopal v soncu, pisani vrvež ljudi na smučiščih.

In za sklep še Matterhorn — Schmidtova smer

Potem pa spet zares. Odšla sva na Midi in odsmučala proti Mer de Glaceu. V stenah Tacula je vsak kuloar že imel svoje obiskovalce, še več pa je bilo smučarskih radovednežev na soncu pod steno. Na razpotju je Matjaž odšel naravnost, mene pa je čakal ledenik Leschaux, ki vodi pod severno steno Grandes Jorasses. Veličastna je, zame najlepša od »Treh problemov Alp«. Pozimi je vkovana v led in mrzel veter brije njene že tako gladke skale. Za Mrtvaški prt, strmo ledišče na levi strani, sem se odločil že doma. Ne vem, nekako najprimernejša smer se mi je zdela za zimo. In tako je tudi bilo. Zelo zahteven je bil začetek. Strm, tenak led čez granitne plošče. Nisem čisto vedel, ali bom šel gor ali dol. Bliže robu sem bil, lažje je bilo. Bil sem celo sam presenečen nad tem, da sem porabil le štiri ure. Vsega je bilo tako hitro konec, da še kakšne posebne zgodbe ne morem napisati. A zdelalo me je vse skupaj prav pošteno. Na Lastovičjem grebenu sem ves srečen Matjažu sporočil, da je konec in da prihajam. Res je bil še zahteven sestop po grebenu in prek sedla pod steno, vendar sem vse to že poznal. Spust s smučmi ponoči proti Chamonixu je bil lep sklep napornega dneva. Malo čez polnoč sem že ležal v postelji kot pribit.

MATTERHORN

V Cervinio, smučarsko središče na italijanski strani Matterhorna, sva prišla zgodaj popoldan. Bil sem slabe volje zaradi vremena, pomalem sem že začel omahovati, ali bi sploh šel. Z Matjažem pa sva si bila edina: problema Alp nista dva, problemi Alp so trije. In zdaj, ko sem bil le krog pred ciljem, nisem mogel odstopiti.

Na Plateau Rosa me je ustavil švicarski reševalec, ki je bil mimogrede nekakšen carinik. »Vi pa niste Švicar?!« me ogovori. »To pa res ne, a ko sem spodaj plačeval žičnico, bi najbrž ne bi bilo tako slabo,« sem rekel bolj zase.

Sporazumeva se z mešanico najrazličnejših jezikov, pa še z rokami. In zelo koristne stvari mi pove. Očitno ima severno steno Matterhorna v mezincu. Skupaj se odpeljeva pod vzhodno steno do grebena, kjer stoji koča Hörnli. In ob petih popoldan se začne finale ledene trilogije.

Ledišče je iz obupno trdega ledu. Prehod na začetek Rampe me je skrbel. Orientacijske težave. Sicer pa slabe razmere. Tanek led, sneg, sem pa tja krušljive skale. Vse to me prisili k popolni zbranosti. Plezam kar se da hitro. Tu v Matterhornu se mi je zdelo najtežje od vseh treh sten, v mnogočem so k temu pripomogle razmere. Toda v zadnji tretjini stene sem že čutil, da tudi tega vrabca držim v roki. Sestop po krušljivem in zopnem grebenu je bil le še pika, ki sem jo moral postaviti na i. Ko sva bila s prijateljem spet skupaj, je napetost minulih dni popustila. Bil sem preutrujen, da bi spal. Uspelo mi je!

6.—7. marca 1986, severna stena Eigerja: Klasična smer, 12 ur.

9. marca 1986, severna stena Grandes Jorasses: Mrtvaški prt, 4 ure.

11.—12. marca 1986, severna stena Matterhorna: Schmidtova smer, 10 ur.

Vse to so prve jugoslovanske zimske ponovitve, je pa to prvi solo zimski vzpon »Treh problemov Alp« v eni zimski sezoni.

OBRAZ V GORAH

NI TAKO REDKO, DA Odstopijo zaposleni v Tončkovem domu gostom celo svoje sobe, sami pa prespijo v pisarni

ODLOČNA MARJANKA Z LISCE

ŽE OSEMINDVAJSETO LETO TEČE, KAR JE MARIJA STERGAR-MARJANKA UPRAV-NICA TONČKOVEGA DOMA NA LISCI ● IZ DOLGOLETNIH IZKUŠENJ VE, DA OSTA-NEJO V PLANINSKIH KOČAH SAMO TISTI DELAVCI, KI IMAJO UREJENO RAZMERJE Z OKOLJEM IN TUDI S SAMIM SEBOJ

»Trikrat sem rekla, da ne grem več gor, pa sem še danes na Lisci.« pravi v smehu šestinpetdesetletna Marjanka. V resnici Marija Stergar, rojena v Zdolah pri Krškem, doma v Sevnici, daleč naokoli znana upravnica Tončkovega doma na Lisci. »Osemindvajseto leto mi teče, odkar sem na Lisci, torej je že čas, da se poberem v dolino...«

Ob našem obisku je nanoslo, da je bilo lepo, sončno vreme. Dan, ko so v dolini že dvigovali glave zvončki ob cesti, tam gori pa je bilo snega še skoraj do pasu. Čeprav cesto sproti pluzijo, ni, da bi se na pot odpravili brez verig. Sneg se trdovratno oklepa cestišča, ki ga Marjanka vsaj enkrat na teden kljub vsemu predrsa.

»Zdaj je mnogo lažje, imamo ruski džip, nivo, ki te za karsibodi ne pusti na cedilu. Z njim vsaj enkrat tedensko iz doline pripeljemo najnujnejše. Predtem sem gor vlačila vse z volkswagnom, še predtem pa z vpregami ali na hrbtih. Toda takrat je bilo manj obiskov, koča ni bila tako dobro oskrbovana.«

Marjanka je na Lisco zašla z možem. To je bilo v prvih letih po vojni, ko so marljivi planinci začeli udarniško obnavljati Jurkovo kočo. Mož jo je navdušil za hribe, z možem sta med prvimi prehodila Slovensko planinsko transverzalo, ob možu je stopila na Triglav. In potem je

Leta 1974 je tovariš Tito tretjič prišel na Lisco

Lisca je znana tudi iz našega revolucionarnega gibanja. Tako je bila na njej zgodovinska seja Politbiroja CK (leta 1938), ko je bil izdan »marčni razglas«. Na Lisci je bil kar trikrat tudi tovariš Tito (1937., 1938. in 1974. leta).

prišlo, kot v življenju pač pride: zdravnik je ugotovil, da možu peša vid zaradi tuberkuloze! Ob preudarjanju, kako in kaj, sta se odločila, da bi mož prevzel skrbništvo nad planinsko kočjo na Lisci.

»Zdravniki so menili, da bi se možu vid vsaj ohranil, če bi živel visoko v gorah. Pri planinskem društvu so prav takrat iskali oskrbnika za to kočjo — in sva šla. Jaz sem izučena kuharica, on je bil trgovec, zakaj ne bi poskusila? Ker planinsko društvo ni imelo denarja, je dobival plačo samo mož...«

»Čeprav si bila ti v resnici oskrbnica kočje in skrbnica možu,« v šali navrže Lojze Motore, planinska grča iste rasti, večkratni predsednik društva, ki ga je Marjanka poklicala v pomoč, »če bi kaj pozabili in bi moralo biti zapisano.« — »Marjanka v začetku ni bila Marjanka, temveč 'Čebelica'. Vsi smo jo klicali 'Čebelica', ker je v resnici bila vsepovsod, kjer je treba kaj poprijeti, narediti ali se kregati.«

»Kako se človek ne bi kregal, ko pa ste moški tako tečni!«

»Šalo na stran, Marjanka v resnici ne pustiti niti za milimeter, če je prepričana, da ima prav. Dobra je kot kruh, in huda, bognedaj, če si tečen! Meni nič tebi nič pograbi metlo — in hajd po hrbtu. Odkar je ona na Lisci, so si miličniki oddahnili, kakšne pijanske spore reši kar sama.«

»Tako hudo spet ni, čeprav je res, da včasih kakšnega vročekrvneža odženem z metlo. Kaj bi človek klical miličnike in stvar še bolj zapletal! Z jutrom užaljenost izgine, glava se zbistri in smo spet prijatelji. Veste, gore so čudna reč. Gor prihajajo različni ljudje z različnimi nameni. S seboj privlečejo kup problemov, ki se potem sprostijo,

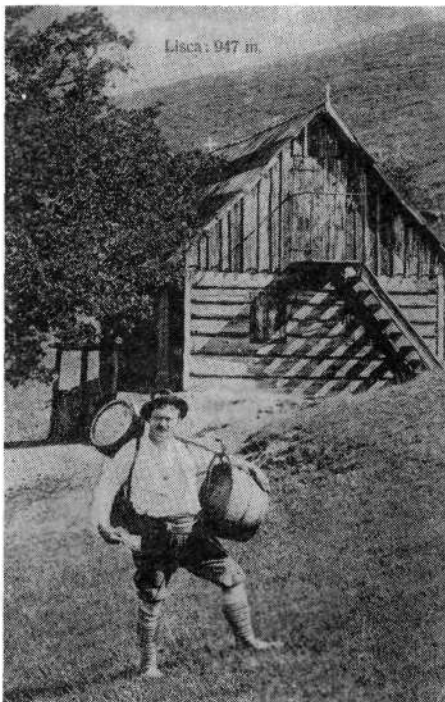
V gore spet zahaja vse več ljudi in med vsemi tistimi tisoči srečaš marsikaj. Odkar je dom oskrbovan vse leto, odkar so na Lisci zgrajena športna igrišča in postavljene vlečnice za smučarje, je Lisca

Lisca je z dolino povezana z dvema cestama. Ena se spusti prek Razborja do Brega ob Savi in se razcepi za Sevnico in Radeče, druga pa čez Henino v dolino Gračnice do Jurkloštra in naprej do Rimskih Toplic.

postala planinsko-rekreativni center, ki ga ljudje radi obiskujejo.«

Pred osemnajstimi leti je Tončkov dom vzel v najem kolektiv Konfekcije Lisca iz Sevnice. Dom so adaptirali, dogradili in tako povečali, da je danes v njem šestdeset ležišč. Že nekaj časa zaposluje

Prvo kočo na Lisci je zgradil učitelj Blaž Jurko, ko je učiteljeval v Razborju. Kočo — zavetišče — je dogradil 1902. leta in je stala nedaleč od Voluš. Leta 1928 je Škrabl iz Loj zgradil novo kočo, ki so jo partizani 1943. leta zažgali, da se v njej ne bi nastanili Nemci. Leta 1949 so planinci iz Sevnice in Krčani obnovili Jurkovo kočo, nekaj pozneje pa začeli graditi na pogorišču novo kočo, ki so jo poimenovali po Tončku Čebularju, prizadevnem predsedniku; kočo so dogradili 1952. leta. Poleg Tončkovega doma sta na Lisci že omenjena Jurkova kočica, ki jo upravljajo planinci, ter velika radarska postaja, ki rabi kot center raketnega sistema za obrambo pred točo.

Zgodovinski posnetek: učitelj Blaž Jurko pred svojo, prvo planinsko kočico na Lisci — 1902. leta

devet ljudi, od katerih so zvečine tisti, ki so na Lisci že par let.

»Za takratno Planinsko društvo Krško-Sevnica, danes se to društvo imenuje Sevnica-Krško, ker je več članstva iz Sevnice, je bilo oskrbovanje in vzdrževanje doma in kočice na Lisci prehuo breme. Zato smo iskali in našli dobro rešitev. Dom smo dali v najem, kolektiv konfekcije Lisca je vložil mnogo denarja, da je danes na Lisci to, kar je. V načrtih je še ureditev in oprema trimske sobe ter morebiti tudi bazena. Toda vse to ne bi koristilo, če na Lisci ne bi bilo Marjanke in njene četice,« *poučnjuje tovariš Motore.*

»Verjemite mi, da je v hribih lažje domove zgraditi kot jih potem oskrbovati. Vse je odvisno od ljudi, ki so tam zaposleni. Iz izkušnje vem, da v planinskih kočah ostanejo samo tisti delavci, ki imajo sami s sabo in z okoljem urejeno razmerje. V planinskem domu ni osemurnega delavnika, ni praznika, delati moraš vse, kar je potrebno. Ko pridejo gosti, ni razlike med nami, ko zapade sneg, imamo spet vsi lopate v roki. Gost jutraj ne sprašuje, kdaj je odšel spat ali prišel zadnji obiskovalec; gost hoče red.

Delo v hribih zahteva celega človeka. Ne smemo pozabiti, da smo mi na gori skupaj vseh štiriindvajset ur, vsak dan, tudi mesec dni, da si lahko odtrgamo prost dan, ko sezona malo pojenja. Odkar imamo na Lisci tudi vlečnice in urejena smučišča, smo lepo obiskani tudi čez vsjo zimo.«

»Marjanka in njena dekleta sodijo še v tisto kategorijo gostincev, ki gosta ne pustijo nikoli pred vrati — najsi bo to ob desetih zvečer ali ob treh jutraj. Naj bo eden ali naj jih bo dvajset, vsakemu bo postregla. Zato pa na Lisci niso redki gosti, ki se sem gor vračajo že dvajset let. V zadnjem času je tudi vse več tujcev,« *poudarja Lojze Motore.*

»Da, lani je bilo na Lisci že lepo število tujcev. Skupino Nemcev smo imeli na Lisci kar tri tedne skupaj. Mnogo gostov ostaja pri nas po tri tedne ali mesec dni, največ pa po dva tedna.«

— *Koliko gostov ste imeli največ naenkrat?*

»V domu ali na Lisci? Nemaokrat se zgodi, da moramo gostom odstopiti celo svoje sobe, mi pa prespimo v — pisarni. Ne gre, da bi gosta ponoči postavil pred vrata, v dež ali sneg. Največ gostov je bilo na Lisci ob trideseti obletnici, ko je prišlo na vrh več kot štiri tisoč planincev in drugih ljubiteljev gora. Ob praznovanju dneva planincev Slovenije pa je bilo na Lisci še enkrat toliko ljudi: po mojem jih ni bilo dosti manj od devet tisoč. Še danes mi ni jasno, kako smo zmogli postreči tisti množici. Upam, da z Lisce niso odhajali s slabimi spomini. V zadnjem času je iz leta v leto več obiskovalcev, kar potrjujejo tudi nočitve. K temu je v veliki meri prispeval kolektiv Konfek-

Tončkov dom na Lisci

cije Lisca, katerega delavci imajo v svojem domu popust in se jih zato vse več odloča za dopust na Lisci. Potem so tu še razni poslovni partnerji in sodelavci, brez katerih bi nam bilo bolj dolgčas.«

— *Letošnja zima nam je navrgla ogromno snega. Cesta na Lisco pa je lepo vzdrževana in čiščena. Torej imajo tudi drugi v Sevnici razumevanje za vas?*

»To je v glavnem zasluga našega sodelavca. Zaposlujemo namreč tudi možaka, ki skrbi za štiri kilometre ceste in se po potrebi prelevi v žičničarja, mehanika, strojnika — v vse, kar je treba. Pravim, da smo na Lisci skoraj univerzalno usposobljeni. Takšna je ta zvrst dela; pravim, da mora vsak poprijeti za vse, ne glede na to, kaj piše v zakonu o združenem delu ali njegovem opisu delovnih nalog. Zdaj

Na Lisci je možna dolgo v pomlad tudi smuka. Imajo dve vlečnici (200 in 500 metrov) ter več deset hektarov različnih smučišč, ki jih s tepalnimi strojem v redu vzdržujejo. Zdaj načrtujejo tudi tekaške proge. Poleti je Lisca dobrodošel kraj za športnike in rekreativce. Urejenih imajo več igrišč.

Lisca je vključena v več planinskih poti. Tako vodi prek nje Zasavska planinska pot, Pot 14. divizije, Razširjena slovenska planinska pot in Občinska planinska pot. Na Lisco je dobri dve uri hoje z Brega, tri iz Sevnice in štiri iz Rimskih Toplic.

si pek, zdaj kuhar, zdaj natakarkar, zdaj snažilka...«

— *Ali so potem morda osebni dohodki tisti, ki te pridne ljudi držijo v vašem domu? V začetku ste rekli, da je samo vaš mož dobival plačo, za vaše delo ni bilo več denarja...*

»Odkar upravlja dom kolektiv Konfekcije Lisca, so tudi naše osebne dohodke uredili. Ti sicer še niso odsev vložnega dela, toda so boljši kot drugod. Vendar moram takoj pristaviti, da ni samo denar tisto, kar nekoga veže na planinsko kočico. Kot sem prej poudarila, da ni vsak sposoben za delo v planinski postojanki, tako ni samo denar tisto, kar nas veže na naš dom. To je cel kup okoliščin. Že na začetku pogovora sem rekla, da sem se doslej že trikrat odločila, da ne grem več sem gor. In vendar sem še tu...«

Marlen Premšak

DOPOLDNE NA SNegu, POPOLDNE IZPITI

TEDEN DNI URJENJA, KI PA JE KLJUB HUDEMU NAPORU ZAPUSTIL V UDELEŽENCIH NEPOZABNE VTISE

TOMAŽ VRHOVEC

Kako more biti svet tako bel: belina je zgoraj, belina je levo in desno, mlečna megla je vsenaokrog, spodaj je čisto bel sneg. Ali gre pobočje navzgor ali navzdol, tega pač ni mogoče presoditi. Iz te vse-obsegajoče beline sneži, vse gosteje se beli kosmi luščijo iz megle in se lepijo na sneg, pa tudi na nahrbtnike, na rame, na kape. Nekam obotavljivo napredujemo, tečajnik, ki hodi prvi, se vsakih nekaj korakov ustavi in gleda naokoli, sprašuje druge za svet, od časa do časa pogleda proti meni, jaz pa počasi in navidezno brezbrizno hodim za njimi. V mislih si delam beležke o obnašanju, orientacijskih sposobnostih, iznajdljivosti in prisebnosti vsakega tečajnika.

Takšna je pač to dopoldne moja naloga: tečajniki letošnjega tečaja za mladinske vodnike na Komni so se razdelili v skupine po pet, vsaka skupina je dobila svoj cilj, nato se je k skupini pridružil še instruktor, da bi spremljal delo skupine in posameznikov v njej — to naj bi bil praktični izpit iz orientacije in vodniške tehnike za tečajnike, hkrati pa naj bi instruktor skrbel še za to, da skupina le ne bi zašla predaleč.

Tečajniki naj bi pred odhodom na turo pregledali karte in vodniško literaturo, narisali naj bi si skico poti, določili smeri gibanja, ocenili višinske razlike in približno določili čas hoje. Sami naj bi izbrali potrebno opremo, določili vodjo skupine, pa tudi na turj naj bi za vse drugo — za izbiro poti, za tempo napredovanja, za počitke — skrbeli sami. Instruktor, v tem primeru sem to jaz, naj bi bil le nevidna, a čuječa prikolica.

Zjutraj, ko smo se šele odpravljali iz prijazne Koče pod Bogatinom, je bilo oblačno, počasi so se spustile megle. Komna je v hipu postala kraljestvo nepredirne beline, letos jo je sneg na debelo zasul, le redki skrivenčeni macesni se včasih začrnijo na pobočjih. Razmere so bile torej kot naročene za dostojen in resničen preizkus znanja in spretnosti v orientaciji in hoji. Še snežiti je pričelo. Skupina se spet ustavi. Vodeči tečajnik je izza bunde privlekel trikrat prepognjeno karto in kompas in začel iskati stojišče. Drugi ga obstopijo, seveda ima vsak svoje mnenje o tem, kje smo. Vsak po svoje obnavlja dosedanji potek poti vse od koč do sem. Zdi se mi, da vem,

kje smo. Mislim, da smo že takoj ob odhodu izpred koč naredili napako, saj je najstarejši tečajnik, ki je v začetku prevzel vodstvo skupine, takoj zavil strmo v breg, nato smo se spustili globoko navzdol v konto, pa spet zakoračili strmo navzgor in nato levo, pa desno in spet navzgor in spet levo; kaj malo verjetno se mi zdi, da bi po takšni zaganjavi in labirintasti hoji še kdo v skupini dobro vedel, kje smo. Še dobro, da imamo vsi na smučeh pse, če bi morali gaziti, bi bili po uri, dveh takšnele hoje dobro zdelani, sneg je namreč že sprijet, ni pa dovolj osrenjen, da bi skorja zdržala težo človeka. Peš se predira do sredine meč. Tudi hoja na smučeh me je dobro ogrela, od časa do časa iz žepa potegnem robec in si oترم pot.

Po nekajminutnem posvetu, padajoči sneg mi je premočil kapo in voda mi počasi polzi za ušesi, je vodstvo skupine prevzel nov tečajnik. Ta je zastavil pot pametneje: zamislil si je smer pohoda, vendar ni na vsak način vztrajal pri hoji ves čas v isti smeri, izogibal se je vrtačam in strmim begovom — in v nekaj minutah smo se znašli v dolinici, vlekla se je od jugovzhoda proti severozahodu, na desni nas je spremljal skalni rob. Odleglo mi je; sedaj vem, kje smo. Tečajniki na karti ugotovijo, da se ta dolinica izteče na opuščeni planini Razor, da skoznjo teče letna pot s Komne k Triglavskim jezerom in da bomo naš cilj, opuščeno planino Kal, dosegli najlaže, če se ves čas držimo te doline. Gremo torej naprej, kar tretji v skupini nenadoma na macesnu na levi ugleda veliko zeleno šesteroglato tablo s številko in puščicami, ki kažeta ena proti Komni, druga proti Jezerom. Najprej jo začudeno gleda, potem pa zazvonijo zvonovi in se prižgo mavrične luči; zajame sapo in ves v žaru občutka dosežene zmage svojim kolegom oznani, da smo sedaj zanesljivo na pravi poti, kazaje jim markacijo. Drugi se čudijo, kako da sami niso videli oznake, čudna je pač moč megle.

Premočeni smo se vrnili v koč, tečajnike sem pohvalil, da so uspešno opravili preizkus, in pograjal občasno neodločnost, zmedenost in zaletavost. Popoldne so se vrstili izpiti in pogovori s tečajniki — sposobnosti in znanje je treba žal tudi oceniti.

Koč pod Bogatinom je vedno globlje zaspal sneg. Skozi razsvetljena okna so prihajali pridušeni zvoki petja in pogo-

vorov. Tisti najbolj zagnani najbrž spet pripovedujejo izmišljene in resnične zgodbe, tako velike, težke in mogočne, da ni tovornjaka, ki bi lahko odpeljal naloženo; nekateri bolj podjetni tečajniki pa dvorijo dekletom. Kuharica najbrž kuri peč, da bo žerjavica, ko v peč vsadi kruh.

V meglenem somraku se mi zazdi, da še enkrat vidim tisto torkovo popoldne, ko smo vsi skupaj, tečajniki, instruktorji in gostje, napredovali proti vrhu Kala. Megle in oblaki so se razkadile ravno tisti hip, ko sem se prek opasti prikopal na vrh, nekaj trenutkov sem bil sam na vrhu, takoj

nato pa se je po njem razlila množica naših tečajnikov in gostov — tudi švicarski študentje iz Berna so prišli na vrh. Kal najbrž že dokaj let ni v enem dnevu doživel tolikšnega obiska, naštevanju vrhov in stiskanju rok ni in ni bilo konca. Tečaj za mladinske vodnike 1986 na Komni, Koča pod Bogatinom — med 2. in 9. marcem. Vodja Franjo Krpač, 27 tečajnikov, šest članov vodstva, šest gostov — instruktorjev iz DAV (ZR Nemčija), SAC (Švica) in VAVÖ — ÖAV (Avstrija). Turnosmučarske ture na Srednji vrh, Kal, Lanževico, vrh Gracije, Bogatin, Mahavček in vrh Škrli.

Pravljeno lepa zimska pokrajina Koče pod Bogatinom — na planini Na kraju, kjer si je 27 tečajnikov teden dni nabiralo znanje, ki ga potrebuje mladinski vodnik v zimskih razmerah

PONOSNA NA SVOJE UČENKE IN UČENCE

S SMUČMI PO KOMNI

TISOČKRAT SLIŠIM BESEDE, KAKO BI SE TAČAS DOLGOČASILI DOMA, ČE NE BI BILI TU ● ZDAJ JE ČAS ZA KEPANJE, METANJE V SNEG, SKOKE Z VISOKIH ZAMETOV, ZA POGOVORE, SANJARJENJE

DAŠA ŠTER

Bela barva je povsem bela in bleščeča. Gazi ni. Vse oblike so mehko zalite, le oddaljeni vrhovi so ostrejših oblik. Hodim v čist brezmadežen sneg in za mano skupinica. Dom ostaja za nami, pred nami le sneg in nad njim sinjina neba. Eden od popolnih trenutkov je to, in želim si le, da bi trajal čim dlje.

Nihče ne govori. Vsak je pogreznjen vase, v svoje dihanje, ritem hoje, v enakomerne korake. Skriva se od časa do časa ozrem nanje, vendar molčim. Tako lepo je, da ne želim motiti. Včasih si kdo popravi nahrbtnik, postoji za hip, si otre znoj s čela, zavzdihne. Hodim počasi naprej. Vsi so prvič tu, prvič pozimi v hribih, prvič na turnem smuku. Opremo so kar uspešno nabrali doma in pri raznih stricih.

Že pred odhodom na Komno sem premišljevala, na kakšen način, s kakšnimi sredstvi bi te fante in dekleta najbolj nevsiljivo pridobila, jim pokazala lepote, da bi jih znali videti, dojeti in čutiti. Nič koristnega si nisem domislila, saj ne maram besedičenja. Pustila sem času in naravi vse. In oboje je očitno na naši strani.

Ob visokih zametih se ustavimo za kratek čas. Čutarica potuje med nami. Pokažem jim naš cilj — Vratca pri Bogatinu, poimenujem vrhove naokoli. Opazujem njihove obraze. Različni so. Nekateri povsem navdušeni, sanjski. Matej je rojen turni smučar, ki bo nekoč mogoče izvajal ekstremne spuste. Včeraj, ko smo popoldne smučali okoli Koče pod Bogatinom, sva lezla na najstrmejša pobočja. Vriskal je od veselja in spretno odvijugal navzdol, še preden sem se sama pripravila za spust. Naveličal se ni do večera, mislim, da bi še ostal, če ne bi odšli vsi. V njem čutim velikega ljubitelja narave, posebno gora.

Davor je navdušen alpski smučar, prav tako Boštjan. Včeraj sta sprva kar malo godrnjala, ker sta morala peš in s smučmi na rami v strmino. Ko pa smo steptali progo in zlezli na nekaj bližnjih kuceljev, ju je potegnilo. Govorila sta že o nekakšnem tekmovanju, ki naj bi ga izvedli zadnji dan.

Cvetka je močna in neuklonljiva. Doslej še ni zastokala in tudi ne bo — prepričana sem o tem. Zelo zdrava je in ljubi gibanje, spolna novinka je v hribih, ampak njen pogled se ne utrga od zametnih vrhov. Včasih se spogledava in le nasmeheva druga drugi.

Težko je prodreti v človeško dušo, težko razumeti, še težje čutiti z nekom. Med nami je nekaj razlik, vendar včasih nekako občutim preskok istih misli. Občutki so ob naporu razgaljeni, nekaj dni v skupini, daleč stran od vseh ostalih odkriva nove razsežnosti.

Peter je navdušen planinec, vendar slab smučar. Mislim, da mu ni čisto vseeno zaradi tega. Ne reče nič, vendar včasih ujamem zaskrbljen pogled, ki se spusti po poti, kjer smo prišli. Sicer pa je on naš fotograf. Vse pomembne trenutke zabeleži. Enkrat je posnel tudi svojo sliko, ko se je sredi ravnice kdo ve zakaj z aparatom vred zvrnil kot snop pšenice. Seveda smo se mu vsi smejali, le kdo se ne bi, on pa je pedantno počasi očistil najprej sebe in nato aparat ter slikal.

Beno ne prihaja iz družine, kjer bi športu posvečali pozornost. Poleg tega mora veliko delati v očetovi delavnici. Zato je zaradi lepe prostosti in verjetno še zaradi česa sproščen, živahen in poln energije.

Na Sneži nisem nikoli prej videla prav nič planinskega (težko je razložiti, kaj je to ...), celo nič športnega. Sedaj pa zavzeto maršira in le včasih malce vzdihne. Skrbi jo spust, saj smuča slabo, vendar jo vsi bodrimo.

Tu je še en Matej. Smučarski estet. Opazuje pobočja in nam povsem resno in prepričano pripoveduje, kako bi se dalo najlepše prevoziti strmine. Napor ga ne zanima, zdi se mi, da ta hip tudi lepota hribov ne, vijuganje s smučmi, to pa! To je dokazal tudi včeraj z demonstracijami zares lepega smučanja.

Razdelimo še vrečko suhih sliv in tablico čokolade. Sploh delimo vse — in spomnim se nekaj let nazaj. Majhna družba je iz tedna v teden lezla v gore in v stene, ne glede na vreme, če je bilo zares slabo, pa v jame. Ves čas, nepretrgano — hoja, gibanje, raziskovanje, doživetja, lepote, brezskrbnost, potepanja. Nobenega nasilja, kako preprosto je bilo in koliko mi je pomenilo. Potem sem za nekaj časa prekinila. Prijateljski krog se je razbil. Obveznosti so nas vrgle daleč narazen, ne da bi to sami hoteli, vendar se je zgodilo, in prav nič ne kaže, da bi se to še kdaj popravilo. Nekako sem se s tem sprijaznila, čeprav sem še premlada za spomine, ki pa nehotе prihajajo. Zdaj pa naenkrat spet čutim vso tisto prostost in mladost. Nekaj dni ji nisem dala svobodne poti, nisem upala, vendar jo razločno spet čutim, čeprav v novi obliki in novi kvaliteti.

Nadaljujemo. Zdaj nismo več tiho. Počitek nam je vril novih moči. Cilj je bližje. Malo po ravnem in še zadnja strma vesina. Pogovarjamo se o opremi, o smučanju na sto načinov, počasi preidemo na hrano, prežvečimo vabljuje recepte in se ustavimo pri pudingu, ki bo zares na jedilniku zvečer. Predebatiramo goljufije pri kartanju prejšnji večer, postavimo pravila veleslaloma za zadnji dan. Še malo politike pade vmes in čisto vsakdanjih zafrkancij in zbudljajev na račun naših pomanjkljivosti. Potem smo že pri strmini, pogovor opeša in kmalu le še globoko dihamo, se trudimo in pehamo.

Ko hriba še ni konec, bleknem, da imamo le še pet ur. Vsem se zdi dovolj smešno, da diskutirajo o številki, medtem pa dosežemo sedlo. Veter močno piha. Sedaj prvič začutimo, da je januar, prej nas je namreč premetilo sonce. Hitro pripravimo vso opremo in odvijugamo po trdem snegu.

Izbiramo najlepšo pot med vsemi hribčki in dolinami Komne. Nič se nam ne mudi, nič ne hitimo, vzpenjamo se in se spuščamo, ogledujemo zanimive oblike. Vsi smo zadovoljni: najvišji (čeprav skromni) cilj tega zimovanja smo dosegli brez problemov — in zdaj je čas za užitke, drobnjarije. Ustavljamo se v zavetnih kotanjah in nastavlamo obraze soncu. Tisočkrat slišim besede, kako bi se tačas dolgočasili doma, če ne bi bili tu, kako je lahko drugim žal... Zdaj je čas za kepanje, metanje v sneg, skoke z visokih zametov, za pogovore, sanjarjenje.

Čutim tiho zadovoljstvo v sebi. Čisto njihova sem, čeprav mogoče le tu. Ne, ne, že kujemo načrte za naprej. Sodelujejo vsi, torej jih je potegnilo. Prepustim se pogovoru in ne dovolim drugim mislim, da bi se vmešavale, raziskovale, analizirale.

Pridemo do Koče pod Bogatinom. Z dekleti pripravimo malico, skuhamo čaj na gorilniku. Fantje pregledujejo teren za popoldansko smuko.

Ne povem jim, da sem ponosna nanje, zelo vesela, zelo zadovoljna. Ne povem jim, ker se mi ne zdi potrebno, mislim, da to vedo, ko iz aluminijaste posode srebamo čaj in se nasmihamo drug drugemu.

PORTRET PLANINKE

METKA VALENTINČIČ, NEUTRUDNA MENTORICA DOLENJSKIH SREDNJEŠOLCEV

»NAPAČNA JE PREDSTAVA, DA SO PRIVLAČNE SAMO VISOKE GORE«

»VIDETI, DA TVOJE DELO NEKAJ VELJA — TO SPODBUJA ČLOVEKA, DA VZTRAJA ● TUDI V SVOJEM POKLICU MORA IMETI VSAK SVOJ MOTIV«

Kogar pot zanese tja dol, med radoživo zelenje pohlevnih dolenjskih gričev, med bogate in gosto posajene vinograde na bregovih Krke, ki leno dolbe svojo strugo proti zasanjanim ravnica Brežiškega polja, ta skoraj ne bi mogel pomisliti, da tudi tod živi nekdo, ki svoje življenje

podreja planinstvu in vrh vsega še nesebično razdaja pridobljeno znanje in izkušnje mlajšim rodovom. Takšna je Metka Valentinčičeva, profesorica matematike in fizike ter mentorica planinske skupine na Srednji šoli tehnične in pedagoške smeri v Novem mestu. Našel sem jo

Metka Valentinčič — trinaest let na čelu planinske skupine: »Prav je, da naši učenci, bodoči učitelji, spoznajo tudi slovenski alpski svet.«

sredi dela, v sobici planinskega društva, tik ob avtobusni postaji. V svoji skromnosti me je hotela prepričati, da vendarle ona ni primerna za sogovornico, ampak tako se je nisem dal odgnati. In prijetno sva klepetala — še dolgo po tistem, ko se je »uradni« del intervjuja že zdavnaj iztekkel.

Metka se je rodila pred 43 leti v Novem mestu. S hribi se je spoznala že zelo zgodaj. Takole se spominja svojih začetkov:

»Članica planinskega društva sem od sedmega leta. V rani mladosti sem živela v Ljubljani, kjer je oče služboval kot tajnik tehniške šole. Skoraj vsak konec tedna sem s starši odšla na Šmarno goro, na Katarino, pa na Krim in Rožnik, dokler se nismo preselili v Novo mesto. Doma nimamo zemlje, niti vinograda ne zidanice, kot je v navadi pri večini Dolenjcev. Zato smo večkrat obiskali dolenske hribe, pa tudi na višje gore nas je zanesla pot. Sprva z očetom in materjo, kasneje z družbo vrstnikov ali sama. Na moj odnos do hribov je veliko vplival osnovnošolski učitelj, ki je bil velik planinec in tabornik. Po njegovi zaslugi sem spoznala tudi visoke gore širom po Sloveniji.«

Kmalu potem, ko je začela Metka poučevati fiziko in matematiko na takratni novomeški gimnaziji, je uspešno opravila tečaj za mentorje planinske vzgoje v Vratih (še v stari Šlajmarjevi vili). Letos mineva že 13 let, kar vodi planinski krožek.

»Na šoli imajo veliko razumevanja za naše delo. Lani so nam odobrili kar dva dneva za izlet v hribe, ki smo ju izkoristili za potepanje po Julijcih. Tudi letos, kot že leta poprej, bomo nekaj športnih dni izrabili za planinarjenje. Prav zdaj načrtujemo izlet na Pohorje. Najbolj me veseli, da med učenci naše šole skorajda ne najdeš nikogar, ki po štirih letih ne bi vsaj enkrat obiskal Gorjancev, Hmeljnika ali Trške gore.«

PLANINSKI KROŽEK NA SREDNJI ŠOLI

Srednješolska planinska skupina, pravi Metka, deluje v obliki krožka in se odlično povezuje z mladinskim odsekom Planinskega društva Novo mesto. Pri vodenju in pripravi izleta veliko pomagajo mladinski vodniki. Krožek je različno obiskan, odvisno pač od zanimivosti predavanja ali od cilja planinskega izleta. Če gredo v Julijce ali v Kamniške in Savinjske Alpe, se jih nabere tudi čez sto.

»Z učenci pedagoške smeri vsako leto pripravimo obvezno tridnevno planinsko turo. Že kar v navadi je, da obiščemo Komno. Naslednji dan se običajno povzpne na Prehodavce in se vrnemo na Komno, od koder se zadnji dan prek Komarče spustimo v dolino. Takrat večina sploh prvič v življenju vidi visoke gore tako od blizu. Mnogim je všeč in se

pozneje radi vračajo — tudi tja gor. Sami in z družinami. Našjo pa se je tudi dekle, ki je pri Triglavskih jezerih vzkliknilo — joj, saj ni nič lepše kot na razglednici.« Tako pravi Metka in se zraven smeji.

Potem nadaljuje: *»Prav je, da bodoči učitelji spoznajo slovenski alpski svet in ne le morje. Poleg tega se s premagovanjem strme poti mlad človek nauči premagovati tudi samega sebe. To je pomembno za današnji čas, kajti preveč smo se navadili avtomobilov in vsega udobja, kar ljudi pomohkuži — telesno in duševno.«*

— Vendarle je opaziti (po podatkih mladinske komisije pri PZS), da srednješolci veliko manj hodijo v gore kot — denimo — tisti mlajši iz osnovnih šol, pa še slabše so organizirani. Bi znali poiskati vzroke, zakaj tako?

»Neredko se zgodi, da pride učenec k meni in reče — tovarišica, jutri ne morem z vami na izlet, ker imam košarko, rokomet, atletiko, območno prvenstvo... Dekleta rada hodijo na plesne vaje, v modi je aerobika. Potem res ni časa za hribe. V srednji šoli pritiska na učence še obsežen program. Pogošto mora zato učenec v soboto in nedeljo ostati doma in se učiti. V srednji šoli ima mentor tudi manjši vpliv kot v osnovni šoli. Sedemnajstletni učenec se ima vendarle za odraslega in misli, da je takrat najpametnejši (tudi mi smo pred leti tako mislili), zato raje hodi naokrog s svojo družbo.«

VELIKO CVETJA IN ZELENJA NA KRIŠKIH PODIH

Metka zahaja v hribe tudi sama. Največkrat jo pot zanesa na Kriške pode. *»Morda je vzrok, ker tam ne srečaš človeka na vsakem koraku. Ali pa zato, ker je na Kriških podih veliko cvetja, veliko zelenja. Lepše mi je tako, kot pa videti samo golo skalovje.«*

Človek, ki vse svoje življenje zapiše goram, doživi na svojih poteh mnogo zanimivega, prijetnega, vselega, pa tudi hudega... *»Srečna sem takrat, ko vsi pridemo na cilj — na vrh gore. Najbolj pa sem zadovoljna, ko se spet vrnemo v Novo mesto — vsi celi in zdravi. To je največ vredno.*

Zelo me moti, če se ljudje v hribih opi- jajo. Hudo mi je, ko vidim mlade ljudi v planinski koči — pijane.«

— Če bi vam bilo dano, da se preselite na Gorenjsko, tik ob vznožje visokih gora, bi zapustili Dolenjce?

»Ne, sploh ne! Nikoli!« je bila Metka odločna. *»Vedno bom ostala na Dolenjskem, saj je tudi tu lepo. Napačna je predstava, da so privlačne samo visoke gore. Nadvse ljubim sprehode po Gorjancih. Gorjanci so pozno jeseni kot v pravljici. Od tod gledam na Kamniške planine in celo tja proti Triglavu seže pogled ob jasnem dnevu. Vidim tudi belo kopo Snež-*

Metka Valentinčič je svoje mlade planince kajpak povedla tudi na najvišji vrh domovine

*nika na zahodu, pa Raduho, Pohorje, Sljeme... Na Gorjancih so čudoviti, skoraj nedotaknjeni kraji, ob njihovem vznožju srečaš prijazne ljudi, ki bivajo v vasi-
cah. Ja, tu je ostalo še nekaj prvobitnosti.»*
Prek tega območja Dolenjske vodijo Trdinova pot, bratska pot Ljubljana—Zagreb, potem del Koroške transversale in poti TV-15. Zanje redno skrbijo marljivi dolenjski markacisti. Dom Vinka Paderšiča-Batreje na Gorjancih je last njihovega društva, vendar so ga dali v najem delovni organizaciji Krka iz Novega mesta. Ni šlo drugače; stroški vzdrževanja so ogromni, zaslužek v koči pa majhen.

»Kakorkoli že, prijetno je delati v našem društvu. Vsi se med seboj poznajo in smo kot ena sama, velika družina. Vse posle opravljamo ljubiteljsko, saj društvo ni tako bogato, da bi si lahko privoščilo redno zaposlenega delavca.»

Čeprav je za svoj dolgoletni trud dobila številna priznanja, sama pravi, da ji več

kot kovinska značka pomeni spoznanje, da so njeni napori obrodili sadove. V sosednji sobici so v času najinega pogovora sestankovali alpinisti. Večina njih se je prvič spoznala z gorami prav v spremstvu mentorice, naše sogovornice. Zdaj so ti fantje in dekleta že odrasli — hodijo in plezajo po težavnih brezpotjih. Pot v gore kažejo tudi mlajšim, kot je njim pot pokazala Metka.

»Takole videti, da tvoje delo nekaj velja — to spodbuja človeka, da vztraja. Tudi v svojem poklicu mora vsak človek imeti motiv. Prijetno dé srcu, ko ti bivši dijak reče, da mu matematika in fizika zaradi dobre podlage na srednji šoli pozneje na fakulteti nista delala težav.»

— Koliko časa boste vztrajali kot mentorica?

»V hribe bom vodila, dokler bodo moje noge še držale korak z mladimi.»

Matej Šurc

SAMOTA, VELIKA IN LEPA — IN NIČ DRUGEGA NA SVETU — LE MIRNO VESELJE IN TIHA SREČA

NOVOLETNI SNEŽNI PLES

VČERAJ ŠE JASNO NEBO, DO KODER SO NESLE OČI, DANES PA ZIMA IN TRUŠČ, KOT DA SE BLIŽA SODNI DAN. TAKŠNE SO GORE POZIMI, TAKŠNA JE NARAVA — IN MI JO IMAMO RADI TAKŠNO. TUDI TAKŠNA JE LEPA.

MARJAN BRADEŠKO

V samih srajcah in z zavihanimi rokavi sva sončnega, novoletnega popoldneva po čudoviti, zasneženi dolini Trilavskih jezer prispela na njen konec, na Prehodavce. Primorska in doline vse do Zadnjice so ležale potopljene v megli, tu gori pa je sijal jasen, čist

dan. Sonce se je počasi spuščalo v ravnino nekje na Laškem, večerna tišina se je selila na izgubljena zimska prostranstva, mrak je legal v Zadnjico, gore pa so žarele in žarele. Dolgo, močno, oranžno in rdeče in le počasi, čudno počasi se je vse prelilo v mehko večerno sivino. Mrak se je selil iz doline navzgor, odel je spečo samoto okoli naju; tam prek doline, na Kaninu, je zabrela lučka, sama samcata v teh prostranstvih gora. Okoli naju pa je zvenela tišina, samota se je plazila po mehko nagubani snežni odeji... Samota, velika in lepa, ki jo čutiš v vsakem koščku svojega majcenega telesa, in ni na svetu nič drugega... Le mirno veselje in tiha sreča.

Zrak je rahlo zatrepetal, od nekod se je prikradla lahna sapica in naju opomnila, da prihaja noč, da bo treba k počitku v zavetje, kajti zunaj bo hladno. V prijetnem, lesenem bivaku je zagorela svečka, zašumel je kuhalnik in kmalu se je kadilo iz lončka. Kako lepo je imeti takle domek, pa čeprav samo za eno noč — ali pa prav zato. Še enkrat sva pokukala ven — v nočno spokojnost vsenaokoli, potem pa upihnila svečo, zlezla v spalni vreči, za vsak primer čezse potegnila še kakšno odejo — in že naju je vzelo.

... Nekaj je zaropotalo! Zbudim se iz trdnega spanca, odprem eno oko, prisluhnem na eno uho — in bivak spet zaječi pod sunkom vetra. Ura je dve ponoči. Zjutraj bo hladno. In spim naprej... Ob štirih ista zgodba. Ob šestih pa je bilo slutiti zunaj že pravi vihar. Počasi sva zlezla iz čudovito toplih žakeljčkov, napravila svetlobo, navlekla nase tople cunje in se sproti počasi prebujala.

Nekako sem moral prvi pomoliti svoj nos ven, kjer se je tako besno zaletavalo v bivak. Odprem vrata. Brrr!! Vame plane roj mrzlih snežink, zunanja stran bivaka, včeraj še lesena, je vsa v ivju in namesto jasnega jutra megla, da mi komaj uspe razločiti, kje je zadnja od tistih sedmih stopnic, ki vodijo na tla. V takem se še nisva potikala tako visoko in v tako odmaknjem svetu. Kar nekakšna čudna tesnoba se naseli vame. Prav počasi se lotiva pospravljanja krame. Zunaj je poleg megle še vse mračno, saj se ura bliža šele sedmi.

Tlačiva kramo v nahrbtnika, nekaj brundava, še vsa zaspana, ob vsakem hujšem naletu vetra, ko streha pošteno zaškriplje, pa kar nekako zastaneva. V takle vihar bo treba iti in tudi priti tja, kjer človek varno preteguje svoje šape na topli peči. Kdo bi pričakoval kaj takega? Včeraj še jasno nebo, do koder so nesle oči, danes pa zima in trušč, kot da se bliža sodni dan. Takšne so gore pozimi, takšna je narava — in mi jo imamo radi takšno. Tudi takšna je lepa.

Nič kaj prijeten občutek ni, ko v čudovitem zavetju ugasiš svečo, si oprtaš nahrbtnik, stopiš v vihar in — klik — zapahneš vrata za sabo. Notri pa je tako varno in toplo.

In sva odšla. Videlo se je res bore malo. Malo sva povohala naokoli, se obrnila v ugotovljeno smer in — beži! Beži iz tega pekla domov za toplo peč obujat spomine na zimske viharje! Daleč je še! Veter je tako močno nosil ledene iglice, da so bila očala takoj vsa zadelana z njimi, brez njih pa prav tako nisi videl drugega kot svoje čevlje, pa še te le, če si prislonil roko pred čelo in se dobro sklonil. Hribčki in kotanje so čisto drugačni in le zdelo se nama je, da prav hodiva. Na srečo sva kmalu tudi ugotovila, da naju občutek ne vara. Oranžna lisa na spihani grbinici je bil od včerajšnjega dne po stari kmečki navadi poslan pljunek iz ust, v katerih se je topil oranžni bonbon. In midva sva imela s sabo oranžne bonbone. Torej naprej! Veter je tulil, kadilo in meglilo se je, snežinke so bile vse gostejše. Prava orgelska pesem nekje v vrhovih Zelnaric.

Pri Ledvički pa sva nenadoma opazila, da se vidi že tudi prek konice nosu. Posamezni zasneženi macesni so se izrisali kot blede silhete, nižje doli pa se je odprl tudi svet, kjer je nekoč živel zlatorog — planote med Lepim Špičjem in Komno.

Megla je ostala za nama, po zraku so poplesavale snežinke, vedno več in več jih je bilo, veter pa je še kar naprej tulil svojo pesem, se zaganjal in rjul. Prišli so pravi zimski časi in več dni je v gorah snežilo.

PREMIŠLJEVATI NIMAŠ DOSTI

Teško je vstati zvečer ob devetih, če si šele pred dobro uro šel spat in je zunaj skoraj dvajset stopinj pod ničlo. Toda če ti grozi, da te bo do jutra pošteno zametlo in za zdaj še imaš gaz, ki vodi v dolino, nimaš kaj dosti premišljevati.

... Čudovit popoldan je bil. Jasen, snežen in sončen — in pošteno mrzel. Hladen januarski dan je utonil v še hladnejši večer. Kruh v nahrbtnikih je zmrznil, sneg na kuhalniku se je le počasi topil, v noge je kar bolelo od mraza...

Pod večer se je nebo nenadoma spremenilo. Čez Spodnje Bohinjske gore so se prekucnile prve megle, izza Lepega Špičja je pokukal črn oblak. In potem jih je prišlo vse polno — puhastih, sivih, temačnih in težkih. Zakrili so luno, zapihalo je, mraz je malo popustil. Ugasila sva svečo v ledeni zimski sobi in uvedla dežurstvo. Če začne snežiti, greva. Prvi sem bil na vrsti za spanje in menda so se prav kmalu oglasili enakomerni zvoki iz spalne vreče. Pa tudi snežiti je začelo prav kmalu, in namesto »Dobro jutro!« me ob devetih zvečer zbudi: »Vstani, greva!«

Potem iščeš krmo, jo tlačiš v nahrbtnik, se ves zadelaš s cunjami, oprtaš svoje breme, prižgeš svetilko in odideš v nočni metež.

Sprva ni bilo tako hudo — dobra gaz, pa tudi snežilo ni prav močno. Koča je ostajala za nama, počasi sva izginjala v dolinico, ki se potem vleče do Črnega jezera. Malo se je še otopilo in snežinke so postale tako goste, da si komaj kaj videl. Gaz je vidno zasipavalo in v dobri uri sva jo komaj še razločila.

Zaobljene oblike, ki jih osvetljuje pramen svetilke, ki bega sem in tja, roj snežink v tem pramenu, šum, ko padajo v mehak puh vsenaokoli, noge, ki gazijo to moko in znova utirajo gaz, ki jo bo takoj zatem spet zasulo... in temačne, sklonjene smreke, upognjene pod težo snega, manjše, že povsem zasute... pa zametene skale ob poti, ledene sveče... in zasnežena obraza, uprta v izginevajočo gaz, osvetljeno z borno svetilko...

Pred nama snežinke padajo le še v globino. Nekje daleč spodaj je dolina, so ljudje ob toplih kaminih, so luči v oknih, so ostanki prazničnih dobrot na mizah... Novoletni prazniki odhajajo med spomine. Tu pa pramen svetlobe tipa le v roj snežink in v praznino, ki izgineva pod nama v temo in noč. Zasnežene rokavice se lepijo za jeklene vrvi, sneg siplje od vsepovsod, plazički se vozijo navzdol, noga previdno tipa v sneg pred sabo. Pod novim snegom je precej ledeno, kamni so zakriti in na robu steze, ki jo ponekod komaj razločiva, izgine pramen svetlobe le v temno praznino. Snežink je nekaj manj, bliža se polnoč.

Ko noga prvič zakoraka po položnejšem pobočju spodaj v gozdu, okorno stopa na zasnežene veje, se meče nekam naprej, navzdol in nič več ji ni treba paziti — je varno, zdaj ne moreš pasti več drugam kot v sneg pod sabo. In to si seveda v obilni meri privoščiš, kajti noge so za danes storile dovolj. Njihove stopinje visoko gori je verjetno že zasulo, izginile so v noči, v vetru, megli in vse je tako, kot je bilo prej: upognjene, temačne smreke, s snegom zalite skale, pod ledom počivajoče jezero...

Ob pol enih ponoči zaškriplje deska, ki se je lotiva s cepinom, in zlezeva v senik brez sena. Klavrno! Mokra, ledena, utrujena... Kar je še suhega, zvlečeva nase, in ker je še vedno pošteno mrzlo, še kaj manj suhega — in taka spet zlezeva v spalni vreči. Deske na tleh so hladne in neprimerno trše kot seno, o katerem sva sanjala. Bolj slabo se spi, toda v dolini sva, in to je dobro.

Naslednje jutro tuli veter v vrhovih in nosi scefane, mrzle oblake sem in tja. Še hujši mraz je, seli se v dolino, po zraku plešejo snežinke in midva imava za tokrat dovolj... Vroče, kuhano vino v dolini in kasneje topla peč doma sta se izjemno prilegla.

GORA NA PREPIHU VEČ FLORNIH ELEMENTOV — SREDOZEMSKEGA, DINARSKEGA IN SREDNJEVROPSKEGA

BOTANIČNI IZLET NA SLAVNIK

ČE NAREDIMO SPISEK RASTLIN NEKEGA OBMOČJA, IMENUJEMO TO FLORA NEKEGA OBMOČJA. ČE PA RASTLINE OVREDNOTIMO ŠE KVANTITATIVNO PO VELJAVNI METODI, LAHKO UGOTOVIMO TUDI RASTLINSKO ZDRUŽBO.

MITJA KALIGARIČ

Večkrat je že bilo zapisano, da smo Slovenci »planinski narod«, kar vsekakor drži. Vendar so se v današnji množičnosti institucionaliziranega planinstva prikrili tisti vzgibi, ki so pripeljali v gore prve obiskovalce — planince. To so bili ljudje, ki jih je privlačevala narava — kot botanike, zoologe, geologe ali pa le kot pustolovce in estetske občudovalce naravnih lepot in znamenitosti. V pričujočem članku želim kot botanik zbuditi zanimanje zlasti tistih planincev, ki narave ne začenjajo opazovati in občudovati šele takrat, ko prestopijo tisoč ali dva tisoč metrov nadmorske višine ali ko stojijo pred tablo, ki označuje lep razgled ali mejo narod-

nega parka, ampak obiskujejo gore predvsem zaradi tistih prvotnih vzgibov — doživljanja in spoznavanja narave.

Veliko je v Sloveniji »manj pomembnih« planinskih poti, ki pa zato niso nič manj zanimive in privlačne, le obiskane so bolj poredkoma. Take poti nas vodijo širom po golih in poraščenih hrbtih Čičarije, vse od Slavnika do Učke. Slavnik je najzahodnejši vrh Čičarije in edini pomembnejši čičarijski vrh, ki leži v Sloveniji. Mnogi se odpeljejo nanj z avtom, mi pa se bomo odpravili nanj iz mnogo nižje ležeče Podpeči. Med potjo bomo opazovali rastline in skušali dobiti čim popolnejšo sliko o kraški flori in vegetaciji, ki po svoji raznovrstnosti ne zaostajata za alpsko.

Podpeč (305 m) je slikovita vasica, ki strnjena kraljuje nad Rižansko dolino in se sonči pod pečinami kraškega roba, na katerem so v srednjem veku postavili obrambni stolp. Toda preden dosežemo kraški rob, nas čaka še zanimiv del poti, na katerem si bomo vsaj bežno ogledali tiste rastline, ki so našle zatočišče na toplem, prisojnem in zavetnem skalovju nad vasjo. To so sredozemske rastline, ki spodaj v dolini in na flišnatem gričevju ne uspevajo, ker so taka tla zanje prevlažna in zato prehladna, na kraških gmajnah pa jih rado že zazebe — učeno bi rekli temu, da jim ne ustreza mikroklima. Nekatere so sploh take, da v Sloveniji uspevajo samo na kraških robovih od Socerba do Podpeči in v okolici Movraža in Sočerge — na primer bleda obloglavka (*Cephalaria leucantha*), tista, ki jo je Kugy z imenom *Scabiosa trontia* zaman iskal v Julijskih Alpah, ker je mislil, da gre za neko drugo, novo vrsto tega rodu. Navadni ožepek (*Hyssopus officinalis*) je tudi tipična rastlina podpeške flore in v Sloveniji uspeva le na tem kraškem robu in na enem nahajališču nad Vipavsko dolino. Sončno skalovje ustreza tudi rumenemu vredniku (*Teucrium flavum*), ilirski peruniki (*Iris illyrica*) in skalni jelenki (*Athamantia turbita*), ki rastejo v grušču in v skalnih razpokah. Tu uspeva tudi razkročena rutica (*Ruta divaricata*), ki jo domačini poznajo z

imenom »rudo« in jo, namočeno v alkoholu, uporabljajo kot zdravilno rastlino. Iz razpok navpičnih ali previsnih sten visijo šopi Tommasinijeve popkorese (*Moehringia tommasinii*), ki je lokalni endemit — uspeva le na skalnih stenah od Glinščice pri Trstu do okolice Buzeta. Prvi jo je kot novo vrsto opisal tržaški botanik Carlo Marchesetti iz osopskih sten in jo poimenoval v čast svojemu botaničnemu učitelju Muziu Tommasiniju, ki je bil tedaj — v prejšnjem stoletju — najboljši poznavalec kraške flore. Rastlina skalnih razpok je tudi žlezasti sršaj (*Asplenium lepidum*), precej redka praprotna bližnja sorodnica znane pozidne rutice (*Asplenium ruta-muraria*), ki v Sloveniji uspeva le od Črnega Kala do Podpeči in v okolici Gorice. Tu srečamo tudi grmičke alpskega volčina (*Daphne alpina*), ki je v glavnem pravzaprav južnoevropski, nikakor pa ne »alpski«. Na prisojnih legah rastejo tudi drevesa vedno zelenega hrasta črnike (*Quercus ilex*) in grmi prav tako vedno zelene zelenike (*Phyllirea latifolia*), ki v zimskem času s svojo temno zeleno barvo oživljata sivo skalovje.

Na kraški rob se lahko povzpnejo po slikoviti stezi ali pa po klinih, ki so jih čez strmo, mestoma celo previsno steno nabili planinci PD Tomos. Tod vse naokrog mrgoli nepotrebnih markacij (nekatero so gigantske velikosti), puščic in napisov — kdo bi vedel, kakšni vzgibi so

Tržaški svišč (*Gentiana tergestina*), kraški znanilec pomladi, hiti odpirat svoje cvetove

vodili načrtovalce te poti, da so v tako slikoviti in enkratni pokrajini hoteli narediti nekakšno »skonzentrirano alpsko ozračje«!

Preden pa stopimo na rob in nam pogled uide na prostrane kraške gmajne, nad katerimi se dvigujeta Slavnik (1028 m) in Kojnik (802 m), nam zbudita pozornost še dva grmiča: rešeljika (*Prunus mahaleb*) in navadna krhlika (*Frangula rupestris*). Rešeljika nas očara spomladi s številnimi belimi cvetovi, krhlika pa lahko prezremo, saj je včasih zelo pritlične rasti in ima majhne, neizrazite cvetove.

OČITEN VPLIV BURJE

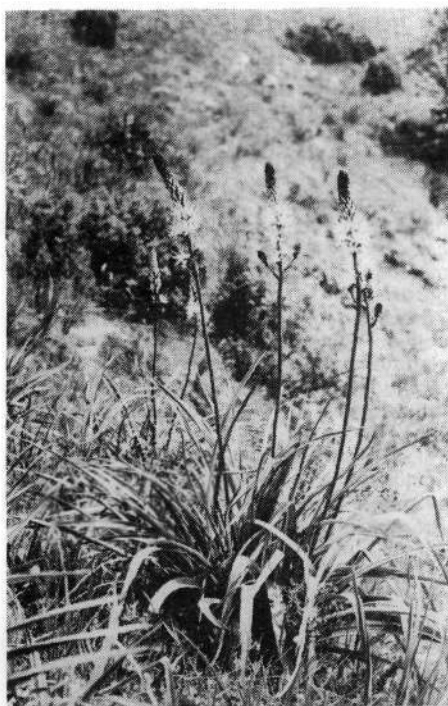
Sedaj smo na krasu, tem svojevrstno lepem, skrivnostnem svetu, kjer najprej opazimo očiten vpliv burje: nizke gmajne z navadnim brinom (*Juniperus communis*) in rujem (*Cotinus cogyria*), ki jeseni s svojimi odtenki toplih barv daje pokrajini poseben pečat.

Še v trdi zimi opazimo med kamenjem in med šopi nizkega šaša (*Carex humilis*) cveteti progasti žafran (*Crocus reticulatus*). Nedolgo zatem zacveti kraški kosmatinec (*Pulsatilla montana*), očarljiva rastlina, ki nam s svojo dlakavostjo daje vtis, da se hoče zavarovati pred pomladansko burjo in mrazom poslavljajoče se zime. Nekako gorski videz daje tem travnikom tržaški svišč (*Gentiana tergestina*). Njegovi intenzivno modri cvetovi med suho travo ga naredijo posebno privlačnega. Majhni rumeni cvetovi, ki jih včasih opazimo zraven tržaškega svišča, so cvetovi Tommasinijevega petoprstnika (*Potentilla tommasiniana*). Bolj redko srečamo gorsko logarico (*Fritillaria tenella*), ki spada zaradi svojevrsne lepote in redkosti med naše zavarovane rastline.

Nekoliko pozneje cvetita hrustavkasti dimek (*Crepis chondrilloides*) in volnato-dlakavi grint (*Senecio lanatus*), dve rumenocvetni košarnici, tako značilni za kraške travnike.

Težko bi se odločili, ali je kraški svet lepši spomladi, ko je poln pisanega cvetja, ali jeseni, ko zažari rujevo listje. Takrat je najbolj očitna rastlina kraških travnikov ametistasta možina (*Eryngium amethystinum*), ki s svojo kovinsko modro barvo oživlja že od poletja posušeno travo. Če se jeseni sprehajamo po kraškem svetu, nam zbudi pozornost tudi peresasta bodalica (*Stipa eriocalis*), trava, ki nas privlači s svojimi resastimi plevami in jo radi nabiramo za zimske šopke.

Če napravimo spisek rastlin nekega območja, imenujemo to flora nekega območja. Če pa rastline ovrednotimo še kvantitativno po določeni veljavni metodi, lahko ugotovimo tudi rastlinsko združbo (asociacijo), ki je rastlinska skupnost, določena z neko bolj ali manj stalno kombinacijo in količino rastlinskih vrst in ki

Zlati koren (*Asphodelus albus*) je v maju simbol slavniške flore

Posnetek M. Vičič

ima svoje graditelje združbe in vrste značilnice — po njih se največkrat združba tudi imenuje.

Značilna združba kraških travnikov se imenuje po nizkem šašu in naskalnem glavincu (*Carici humilis* — *Centaureetum rupestris*).

Črni bor (*Pinus nigra*), na katerega naletimo tod okoli, naj omenim na koncu opisa kraških gmajn, saj vemo, da v tem kraškem okolju ni avtohton. Strnjeni nasadi nam pričajo o pogozdovanju v preteklosti, posamezni mladi bori pa so se razširili s semeni.

NIZEK SUBMEDITERANSKI GOZD

Poslovili smo se od kraške gmajne in prispeli v Podgorje (507 m). Takoj nad vasjo se začne nizek submediteranski gozd, značilen za kraški svet. To je združba črnega gabra in ojstrice (*Sesleria autumnalis* — *Ostryetum carpinitoliae*). Ime ima po črnem gabru (gabrovcu), ki je najpogostejše drevo v tej združbi, in po travi jesenski vilovini (ojstrici), ki raste v podrasti. Med drevesi srečamo tu še trokopi javor (*Acer monspessulanum*), puhasti hrast (*Quercus pubescens*) in mali jesen (*Fraxinus ornus*), ki ima velika bela socvetja in je torej za razliko od drugih jesenov žužkocveten. Značilna podrast sta

na primer lasasti beluš ali špargelj (*Asparagus tenuifolius*) in blede podraščec (*Aristolochia pallida*), ki ima zanimive cevaste cvetove. Senco gozda išče tudi istrski teloh (*Helleborus istriacus*), ki ima velike zelene cvetove. Na jasah pa nas presenetita dve lepotici kraške flore: navadni jesenček (*Dictamnus albus*), katerega listi oddajajo močan vonj, ki spominja na limono, in pa potonika (*Paeonia officinalis*). Zaradi svojih velikih lepih cvetov je marsikje na kraškem svetu že precej ogrožena.

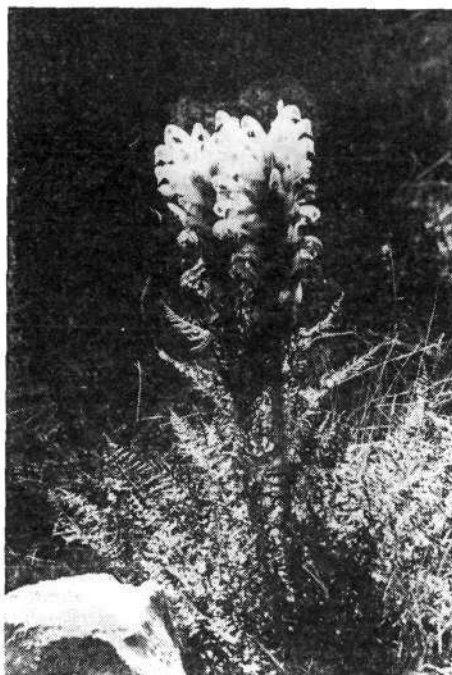
Združba gabrovca in ojstrice je pogosto bolj ali manj degradirana in spremenjena v grmišča, kjer uspevajo navadni bodčec (*Paliurus australis*) in grmičevje, kot šipek, robida, rdeči dren (*Cornus sanguinea*) in še kaj.

Takšen je torej gozd na jugozahodnih pobočjih, ki gledajo proti morju. Če pa bi se povzpeli na Slavnik z one, severne strani, ki ni obrnjena proti morju, bi našli na precej drugačne sestoje. Združba bukve in ojstrice (*Seslerio autumnalis* — *Fagetum*) tvori naslednji naravni višinski pas, ki pa se na severni strani spušča po pobočjih daleč navzdol. Ta združba je dobro razvita v velikem delu Čičarije. Bukev je na krajih, izpostavljenih burji, zelo nizke rasti. Med bukvo lahko seveda še vedno najdemo črni gaber in mali jesen, pridružijo pa se na primer še beli gaber (*Carpinus betulus*) in mokovec (*Sorbus aria*). Kaj pa podrast? Ta je precej drugačna od tiste na toplejših pobočjih v gozdovih črnega gabra: mnogo bolj celinska je, saj so tukaj znanilci pomladi cvetice, kot jetrnik (*Hepatica nobilis*), podlesna vetrnica (*Anemone nemorosa*) in pasji zob (*Erythronium dens-canis*). Celinski predstavniki sta tudi obe konopnici — deveterolistna in brstična (*Dentaria enneaphyllos* in *D. bulbifera*), prav tako pižmika (*Adoxa moschatellina*) in kopitnik (*Asarum europaeum*). V gozdu nas presenetijo tudi grmiči navadnega volčina (*Daphne mezereum*).

VIŠJE LEŽEČI KRAS

Ko končno zapustimo gozd, se ozremo po travnatih hrbtih Slavnika in Čičarije. To je višje ležeči kras s podobno floro kot na kraških gmajnah, vendar mnogo vrst ne seže tako visoko, pojavijo pa se druge, ki jih spodaj na gmajnah ni.

Pravo gorsko ozračje nam pričara košutnik (*Gentiana lutea* subsp. *symphyandra*), ki pa so ga obiskovalci na Slavniku že skoraj iztebili, a če gremo po grebenih proti vzrodu, ga še vedno zlahka najdemo. Isto velja za kranjsko lilijo (*Lilium carnolicum*), ta čudoviti okras naših travnikov. Vrh Slavnika pa je tudi klasično nahajališče blede rumenega ušivca (*Pedicularis friderici-augusti*), ki ga je tu prvič našel že omenjeni botanik Tommasini in

Blede rumeni ušivec (*Pedicularis friderici-augusti*) ima na Slavniku svoj »locus classicus«
Posnetek T. Wraber

imenoval po vnetem ljubitelju botanike, saškem kralju Frideriku Avgustu. Tommasini je v prejšnjem stoletju večkrat botaniziral na Slavniku, zapažanja pa v uglednem strokovnem glasilu objavil leta 1839. V tem prispevku je tudi prvi opis za znanost novega ušivca. Vrsta ima dinarsko razširjenost in doseže pri Kozini severozahodno mejo svojega areala.

Na Slavniku obiskovalci radi nabirajo narcise (*Narcissus stellaris*), malokdo pa opazi na primer drobni beli petoprstnik (*Potentilla alba*), ali pa Visianijev (ozkolistni) pljučnik (*Pulmonaria visianii*), tipično rastlino višje ležečih kraških travnikov. Če naletimo na tudi meter in več visoko rastlino s gostimi socvetji belih cvetov in veliko rozeto črtalastih listov, je to zlati koren (*Asphodelus albus*), ki je s svojo postavnostjo pravi simbol travnikov kraških vrhov in planot.

Ta travniška združba se imenuje *Carici humilis* — *Seslerietum juncitoliae* — po dveh neznatnih predstavnikih, ki pravzaprav tvorita travniško rušo — nizkem šašu (*Carex humilis*) in ozkolistni vilovini (*Sesleria tenuifolia*).

Treba pa je povedati, da čičarijski vrhovi, kot je Slavnik, niso goli od vedno, ampak je gozdove v preteklosti izkrcil človek. Razušica je redek primer čičarijskega vrha, ki je visok prek tisoč metrov in je poraščen z gozdom.

Ko smo že prispeli na vrh Slavnika, je seveda prav, da se tudi pošteno razgledamo naokrog. Najlepši razgled je z Velikega Slavnika nad planinsko kočjo in s Špičnika ali Malega Slavnika, na katerem so ostanki protipožarne opazovalnice, ki pa danes seveda ne rabi več namenu. Ob lepem vremenu vidimo pred seboj kot na dlan Tržaški Kras in Istro, ki ju obliva morje, Čičarijo z vrhovi Kojnikom, Žbevnico, Plešivico, Razsušico, Žabnikom, Planikom in končno — Učko. V daljavi vidimo Gorski kotar, Snežnik, Nanos in Trnovski gozd, v ozadju pa Alpe — Kamniške in Savinjske, Julijske in Karnijske. Malokdo pa nam Primorcem verjame, da se ob izjemno lepih in jasnih zimskih dnevih ob večernem soncu zarišejo na obzorje čisto v ozadju siluete Dolomitov, ki jih izdajajo njihove drzne, našemu očesu tuje oblike.

IZLETNIKI SO S SLAVNIKA »PREGNALI« MARSIKATERO RASTLINO

Pa se vrnimo zopet na Slavnik — sprehodili smo se od vedno zelenega hrasta do bukke in od mediteranskega ožepka in blede obloglavke prek jetrnika in podlesne vetrnice do navadnega volčina, košutnika in kranjske lilije. Mikroklima in geografsko-geološki dejavniki so vzrok, da je Slavnik s svojim vznožjem na pravem prepihu več flornih elementov, v glavnem treh osnovnih — mediteranskega, dinarskega in srednjeevropskega. Na kraškem robu prevladujejo mediteranske rastline. Na kraških gmajnah je flora zelo mešana, vendar obstaja že veliko dinarskih vrst. Gozd črnega gabra in ojstrice je submediteranski z zahodnobalkansko razširjenostjo; nekateri ga imenujejo tudi »ilirski kraški gozd«. Drugačne značilnosti ima senčni gozd bukke in ojstrice, ki vsebuje veliko srednjeevropskih rastlin. Neporaščeni vrh Slavnika oziroma višje ležeči kraški travniki pa so znani po precejšnjem deležu dinarskih vrst. Nekatere imajo v okolici Slavnika svojo severozahodno mejo areala, nekatere pa segajo še na Tržaški Kras ali na Nanos in v Trnovski gozd.

Na začetku sem govoril o bolj poredkoma obiskanih planinskih poteh, vendar moram resnici na ljubo povedati, da je Slavnikov vrh sam kar precej obiskan, saj so izletniki z njega s svojo navzočnostjo celó pregnali blede rumeni ušivec, kranjsko lilijo, košutnik in najbrž še katero drugo rastlino. Zato pa so vsi drugi vrhovi in grebeni Čičarije lahko pravo odkritje za planinca, ki ljubi divje in samotne kraje, kjer blede rumeni ušivci, kranjske lilije in košutniki še rastejo in cvetijo v izobilju.

Za tistega bo Slavnik, stari znanec, le prijetno izhodišče ali srečni cilj njegove poti.

ČRNA MLAKA

Čprav Črna mlaka ni na gori, predlagamo, da jo planinci kljub temu obišejo. To je rezervat ptic, ki oživi posebno jeseni. Tu so tudi ribniki, znani še izpred prve svetovne vojne, ki hkrati predstavljajo tudi velik ornitološki rezervat.

Črna mlaka je 40 kilometrov oddaljena od Zagreba; je blizu Jastrebarskega. Iz Jastrebarskega gre pot prek železniške proge, in še preden pride na avtomobilsko cesto Zagreb—Karlovac, zavije naša smer na desno, po makadamu naravnost do Črne mlake. Peš lahko pridemo do tja iz Zdenčine, ki je od cilja oddaljena le osem kilometrov.

Jeseni se tu zbere mnogo ptic, ki prilete s severa in jim to predstavlja etapo in počitek pri selitvi na jug. Ogljed ribnikov je mogoč tudi s strokovnim vodstvom. Ogle-da vreden je stari dvorec in pa park z 12 bori, ki predstavljajo 12 mesecev v letu (podobno je razporejena tudi hiša-dvorec: 52 vrat, 365 oken). Priporočajo obisk po skupinah in poprejšnjo napoved obiska: Emona-Globtour, 41000 Zagreb, Gajeva 40, telefon 446-316 in 445-620.

Po zapisu Josipa Sakomana iz Zagreba

GORANSKA PLANINSKA POT »PO SLEDEH 26 ZMRZNJENIH PARTIZANOV«

ODPRT TRETJI DEL POTI

Po otvoritvi prvega dela Goranske poti od Lukovdola do izvira Kupe — 10. junija 1934 v spomin pesniku Ivanu Goranu Kovačiču — so 22. februarja letos odprli tudi tretji del poti od Tuhobiča prek Matić Poljane do Lovnika; ta del poti so poimenovali »Po sledih 26 zmrznjenih partizanov«. Drugi del poti bodo odprli kasneje. Priporočamo planincem, da spomladi obišejo novoodprti — tretji del Goranske poti. Pot ima naslednje kontrolne točke: Tuhobič (dostop iz Gornjega Jelenja ali iz Zlobina), Medvedak (dostop z železniške postaje Lič), Viševica (dostop iz Delnic ali iz Liča), Bitoraj (dostop z železniške postaje Vrata), Celimbaša, (dostop iz Vojnega Tuka ali z Matić Poljane), Matić Poljana (dostop kot pri Celimbaši), Bjelolasića (dostop iz Begovega Razdolja), Samarske stijene (nadaljevanje poti z Bjelolasiće), Bijele stijene (dostop kot za Samarske stijene oziroma iz Jasenka), Klek (dostop iz Bjelskega ali iz Ogulina), Bijela kosa (nadaljevanje poti s Kleka ali dostop iz Gornjega Jelenja), Kamačnik (dostop z železniške postaje Vrbovsko) ter Lovnik (dostop iz Lukov Dola ali s ceste Vrbovsko—Rijeka).

Organizator poti PD Zagreb-Matica bo vsem, ki bodo obšli vse kontrolne točke, podelil značko, ki simbolizira ime poti — partizana v akciji.

Ko bodo odprli tudi drugi del poti, bo pot zaokrožena celota, obiskovalci pa bodo po treh dobili še četrto značko, ki bo povezovala prve tri.

Ne samo družbenopolitična skupnost Gorskega kotarja, temveč tudi širša skupnost mora pohvaliti pobudnike in pripravljavce Goranske planinske poti, saj si to dejansko zaslužijo.

Josip Sakoman, Zagreb
(prevod in priredba N. V.)

IN MEMORIAM: ANDRINO KOPINŠEK

Andrina Kopinška, planinca, alpinista, smučarja, vsestranskega organizatorja, turističnega vodnika, pisca in predavatelja, predvsem pa človeka, ki je povsod imel prijatelje in bil prijatelj vsakemu, ni več. Poslovili so se od njega na celjskem pokopališču. In od vsega, kar je ostalo za njim, se ga bodo najbolj živo spominjali planinci, ki bodo po njegovi poti hodili na Ojstrico.

Andrino Kopinšek se je leta 1900 rodil v Trentu na Južnem Tirolskem. Po prihodu v Celje se je vključil v planinsko organizacijo, organiziral je smučarski odsek in že leta 1917 odkrival najlepše smučarske terene na Golteh, Raduhi in Korošici. Bil je med prvimi celjskimi alpinisti, med prvimi gorniki reševalne službe, pripravil je v Jugoslaviji nasploh prvo smučarsko tekmovanje v slalomu na Celjski koči ter spodbudil planinske in alpinistične odprave v inozemstvo. Dolomiti, Mala in Velika Cina, Mont Blanc, Monte Roso, Matterhorn, Grandes Jorasses, Pireneji, Goverie ... A vse gore sveta so izginile, ko je hodil po svoji Sloveniji, stopil v Logarsko dolino. Začrtal je najkrajšo in najlepšo pot iz Logarske na Ojstrico. Čudovita, drzna in zračno izpeljana pot, ki odkriva čisto nove poglede v Robanov kot, na Krofičko, v Logarsko dolino in prek Olševe in Pece vse tja do Velikega Kleka in daleč v Avstrijo. Edinstvena pot, ki se da primerjati le z malokatero pri nas — Kopinškova pot.

Marlen Premšak

UMRL JE METOD AHAČIČ

Tržiški planinci so se v torek, 18. marca 1986, poslovili od Metoda Ahačiča, od požrtvovalnega in vsestranskega sodelavca v upravnem in drugih odborih planinskega društva. Ker je bil po poklicu gradbenik, je več let vodil gradbeni odsek, neposredno pa je sodeloval še v posebnih gradbenih odborih za izgradnjo doma na Zelenici in obnovitev pogorele kočice na Dobrči. Zavzemal se je za čimbolj strokovno prostovoljno delo, pri katerem se rado zgodi, da bi kaj privarčevali tudi na račun odstopanja od gradbenih normativov.

Član planinskega društva je bil že pred vojno in se je tudi po njej takoj vključil v organizacijsko delo. Zanj je poprijel povsod, kjer se je pokazala potreba. Tako je bil tajnik, blagajnik, načelnik propagandnega odseka, član nadzornega odbora in častnega razsodišča, po srcu in prepričanju pa je bil stalno vnet varuh narave. Po upokojitvi pred nekaj leti je predvideval, da bo lahko še v večji meri užival lepote planinskega sveta, pa so ga pri tem začele ovirati težave z zdravjem — in končno mu je v 68. letu starosti ugasnilo življenje.

Med vsemi planinci je bil zelo priljubljen zaradi svoje skromnosti in prijaznosti pa tudi obzirnosti, poštenja in pravičnosti.

Stanko Stritih

SMUČANJE NA ROGLI

Dočakali smo težko pričakovani dan. Cel teden bomo na Rogli. Pred šolo smo se zbrali petošolci, natovorjeni s smučmi in potovalkami. Ko smo se poslavljali od staršev, smo tu in tam potočili kakšno solzo. Po dolgi in naporni poti smo končno prispeli na zasneženo Roglo. Razdelili smo se po sobah. V naši sobi nas je bilo osem deklic. Takoj smo začele pospravljati stvari v omare. Prepirale smo se in komaj čakale na smuko. Prav tako so bili nestrpni vsi drugi. Naenkrat je na hodniku zaropotalo. Odšla sem pogledat.

»Hej, špele, na smučii!« sem vzkliknila. Prerivale smo se in kričale. Na hodniku je prišlo najhujše: smučii so padale, vse je ropotalo.

»Umakni se! Pazi na smučii!« je odmevalo povsod.

Bil je pravi potres. Za preizkušnjo smo se najprej vozili z vlečnico Uniorkček. Razdelili so nas v skupine. V naši skupini je bilo štirinajst članov, vaditelj pa je bil tovariš Ciril Rožkar. Pri kosilu smo vse slastno pojedli, nato je sledil enourni počitek. Zatem smo spet odšli na smučišče. Naš tovariš je rad poslušal pesmi, zato smo tudi peli. Vozili smo slalom, veleslalom.

Prvi dan smučanja smo se naučili prave smučarske drža, kako vozimo smuk in še marsičesa. Po večerji smo se zabavali, peli smo pesmi. Zvedeli smo nekaj tudi o higieni. Pred spanjem smo se morali vsi umiti. Zlezle smo v postelje. Nismo še bile zaspane, zato smo si pravile šale in zgodbe.

»Jutro, jutro!« je kričala tovarišica.

Vstale smo in odšle k zajtrku. S slastjo smo ga pojedli. Pospravljanje in ocenjevanje zob je bilo potlej na vrsti. Dobile smo desetko, ki smo si jo tudi zaslužile. Na vrsti je bilo smučanje, ki ga imamo najrajši. Naša skupina je odšla k Mašin žagi. Peli smo, se smučali in tudi padali. Tovariš je bil z nami zelo zadovoljen.

Po kosilu zopet počitek, popoldne pa spet k Mašin žagi. Najrajši smo peli angleško pesem, ki je bila tudi tovarišu najbolj všeč. Bili smo že žejni, lačni in izmučeni. Ker smo se že komaj držali na nogah, smo odšli v kočo.

Dva dneva sta nam minila izredno hitro. Vreme je bilo zelo lepo. Želimo si, da bi tako ostalo še do petka, našega zadnjega dneva na Rogli.

Maja Ulup,
5. razred OŠ Loče

NOVO PLANINSKO DRUŠTVO ZLATARNE CELJE

NOVO DRUŠTVO JE ŽE STOOSEMINSE- DEMSETO PLANINSKO DRUŠTVO V SLOVENIJI IN ŠESTO V CELJSKI OBČINI

V petek, 25. aprila 1986, je bilo ustanovljeno Planinsko društvo Zlatarne Celje, ki je 178. planinsko društvo v Sloveniji in šesto v celjski občini. Doslej so tvorili planinci Zlatarne planinsko skupino PD Aero Celje. Čeprav ima novo planinsko društvo sedež v delovni organizaciji, bo odprto za vse, ki bi se želeli vanj včlaniti. V programu dela so zapisali, da bodo poleg akcij, namenjenih članom, opravljali tudi naloge, pomembne za vse planince in družbeno skupnost. V meddruštvenem odboru se bodo dogovorili, da bodo prevzeli vzdrževanje kake planinske poti, najverjetneje del Poti XIV. divizije prek Kozjanskega, in pa delo s pionirji-planinci na neki osnovni šoli.

Občni zbor je izvolil organe društva in za prvega predsednika Romana Turka, znanega celjskega planinskega delavca in planinskega vodnika, sprejel pravila društva in sklep o vključitvi v članstvo Planinske zveze Slovenije ter določil članarino za odrasle člane, ki bo letos znašala 800 dinarjev.

Slavnostno ozračje ustanovnemu občnemu zboru je ustvaril nastop mešanega pevskega zbora Zlatarne in zlasti nastop pionirjev-planincev z Osnovne šole Veljka Vlahovića, ki so pod vodstvom tovarišice Kodretove izvedli prisrčen program z recitacijami planinskih pesmi, izborom planinskih besedil, petjem, instrumentalnimi točkami in plesom, ki so ga v celoti posvetili ustanovitvi društva.

J. D.

SAMOBRAMBA NA JEZERSKEM

V petek, 4. aprila 1986, se je zbralo v telovadnici šole na Jezerskem kar 48 članov planinske skupine Čriček, mladinskega odseka in ljubiteljev gora. Obiskala sta nas miličnika postaje milice Preddvor Igor Fink in Gorazd Meško, nosilca zelnega in rjavega pasu. Prikazala sta nam spretnosti samoobrambe. Nismo si mogli zapomniti vseh japonskih izrazov, zapomnili pa smo si »kraljico metov«. Ura je minila v navdušenem aplavzu, Igor in Gorazd pa sta bila kar prijetno utrujena. Dogovorili smo se za ponovno srečanje. Obema se lepo zahvaljujemo.

Člani MO PD Jezersko

225

POHOD NA SNEŽNIK

BILO NAS JE KAR STO OSEM!

Sneg se je že začel topiti, ko smo se odločili za zimski pohod na Snežnik. Turo smo izvedli v soboto, 15. marca. Celjani, člani PD Železničar, smo se zbrali na železniški postaji ob pol petih zjutraj. Bilo nas je mnogo, kar sto osem. Z nami je bila tudi psička Kala. Z vlakom smo se peljali do Ilirske Bistrice. Vozili smo se približno tri ure in pol. Opazovali smo pokrajino, ki se je hitro spreminjala. Do Dolnjega Logatca so se vlekle megle in je bilo še precej snega, od tam naprej pa so se megle razkadile in snega ni bilo več videti. V Postojni smo imeli že pravo pomlad, sijalo je sonce in trate so že zelenele.

Ko smo prišli v Ilirsko Bistrico, nam je bilo precej toplo, ker smo bili oblečeni za hud mraz, toda vedeli smo, da bo na vrhu Snežnika mnogo bolj hladno. Iz Ilirske Bistrice smo se z avtobusom odpeljali na devetnajst kilometrov oddaljeno Sviščake, kjer je bil start. Besedi DOBRODOŠLI in kasneje SREČNO sta povedali vse. Steza je vodila čez bukov gozd, kjer še ni bilo čutiti mraza. Na pol poti smo si pri tabornikih malo oddahnili, potem pa šli naprej. Morali smo se podvizati, ker so se mnogi že vračali v dolino.

Nedaleč od tabora pa se je začelo. Spoznali smo, da je Snežnik res vreden svojega imena. Pihati je začel hud veter — burja. Pričeli smo se ovijati v šale ter si natikati smučarska očala in rokavice. Kape, bunde in lasje so bili v hipu prekriti z ivjem. Zdelo se mi je, kakor da nimam ničesar na sebi, mraz me je grizel do kosti, čeprav me ni zeblo. Skupaj s hudim vetrom se je pojavila še gosta megla in sonce so zakrili oblaki.

Držati smo se morali označene steze in skupine. Sneg je bil zelo visok, kjer so bili zameti, je meril tudi do tri metre. Ko smo se vzpenjali, smo tu in tam na tleh zagledali borove vejice. Mislili smo, da jih je odtrgalo in da jih je delno zakril sneg, a ko smo jih poskusili izvleči, smo se domislili, da so te vejice vrhovi borovcev. Do kočice na vrhu smo prišli v dveh urah.

Malce smo se pogreli, se okrepčali z dobrotami iz nahrbtnika in se pričeli vračati v dolino. Tisti, ki smo imeli oblečene smučarske hlače, smo se pri spustu lahko tu in tam zadržali po zadnjici. Enkrat sem na ta način celo povzročila prometno nesrečo. Padla sem in se zadržala. Ko sem se naenkrat zaustavila, sta se vame zaletela dva dečka in vsi trije smo bili na tleh. Padli smo na ravnem in celo moja termovka je zdržala trčenje.

Do Sviščakov smo prispeli v eni uri. Žigovali smo kontrolne kartone, potem pa

sedli v avtobus in se odpeljali. V Ilirski Bistrici smo zadnjo minuto ujeli vlak, v Celje pa se pripeljali ob dvajseti uri in petnajst minut. Hudinjčani in Preskorčani smo zamudili avtobus, in ker bi morali na naslednjega čakati eno uro, smo domov odšli kar peš. Malo so nas bolele noge, a smo bili izredno dobre volje. Še zapeli smo si!

Pohod je bil res enkraten, in kljub skoraj stalni megli na vrhu bi Snežnik rada obiskala še večkrat.

Andreja Šmerc,
8. a, OŠ Franja Vrunča,
Celje — Hudinja

BILI SMO NA POREZNU

SPRVA LEPO VREME SE JE KASNEJE MALCE SKUJALO

Sobotna vremenska napoved je bila obetavna, zato smo se v nedeljo, 23. marca, polni pričakovanja zbrali na avtobusni postaji. Izletnikov avtobus je sicer imel majhno zamudo, vendar nas to ni spravilo ob dobro voljo. Ta se je še stopnjevala, ko se je po nekaj prevoznih kilometrih oglasila kitarar. S pesmijo smo pozdravili sonce, ki je pričalo, da se »vremenarji« tokrat niso zmotili. Vožnja je bila zelo prijetna, saj zaradi petja nihče ni mogel niti pomisliti na to, da bi mu lahko bilo slabo.

Na Petrovo Brdo, ki leži ob vznožju Porezna, smo prispeli sredi dopoldneva. Pred nami so bile tri ure hoje — najprej po gozdu, nato po vrhu grebena. Ko smo za sabo pustili zeleni pas, se je vreme spremenilo. Začel je pihati veter in bližnji vrhovi so se začeli zavijati v meglo. Za hip se nam je prikazal Triglav, pa se je kmalu zopet skril v kopreno meglo.

Pri koči so nam potrdili udeležbo na pohodu, nato pa smo se povzpeli do spomenika, kjer je bil kratek kulturni program. Saj je namen tega vzpona počastitev borcev, ki so tu v zasedi izgubili življenje.

Navzdol je šlo bolj po »ta zadnji« kot po nogah. Pot smo si skrajšali tako, da smo jo mahnil kar počez skozi gozd, ne po uhojeni gazi. Do avtobusa smo prispeli čisto premočeni, toda ko smo se preoblekli, je zopet zavladalo ozračje, kakršno poznamo samo planinci. Igor je vso pot prizadevno brenkal na kitaro, mi pa smo mu pomagali s pesmijo.

V Celje smo prispeli ob 18. uri. Bili smo zadovoljni in nasmejani. Obljubili smo si, da se drugo leto zopet srečamo.

Breda Kovačič,
OŠ Franja Vrunča,
Celje — Hudinja

Utrinki z letošnjega, 11. zimskega pohoda na Porezen

Posnetki Tomaž Banovec

TRIKOTNIK

IVANKA KOMPREJ: TRIKOTNIK. BROŠURA, KI JO JE MARCA 1986 IZDALO PLANINSKO DRUŠTVO PREVALJE V POZDRAV PRVI ŽENSKI JUGOSLOVANSKI ODPRAVI V HIMALAJO.

Na ozkem prostoru Koroške, tostran meje, v dolinah med Raduho, Peco in Uršljo goro, kjer živijo fužinarji, knapi, olcarji, po rebreh in globačah pa pavri in bajtarji, sta planinstvo in hkrati nekaj let pred zadnjo vojno alpinizem zgodaj pognala korenine. Ta samosvoj, po bukovo trdi svet Prežihovega Voranca, pa je kljub temu živel gorniško nekako odmaknjeno, na robu ostale slovenske planinske srednje; in vendarle povojni rodovi alpinistov niso hoteli zaostajati, ko so s svojimi dejanji vedno bolj pogumno stopali ob bok plezalcem iz dežele Kranjske. Strme temačne globače Uršlje gore, prelepi osameli macesni pod Raduho, bela južna pečevja Pece so bili priče napredku, ki so ga v štiridesetih letih doživeli in nadaljujejo koroški alpinisti tja čez Grintovce, Julijce, Dolomite, Centralne Alpe do Kavkaza, Andov in Himalaje. In da vse to ne bi ostalo le v njihovih spominih in arhivih, so nedavno izdali zajetno raziskovalno delo koroškega alpinizma od začetkov do leta 1985.

Tokrat pa je pred nami novo delo s tega severnega konca naše zemlje, z nenavadnim namenom izdano branje, pravzaprav književno delo — kar recimo mu tako, čeprav je v bistvu le skromna ciklostirana brošura!), kakor nas informira naslov — TRIKOTNIK, oziroma kakor je zapisal Tone Škarja: Brošura je napisana 1. ženski jugoslovanski himalajski odpravi na pot (Južna Anapurna, 7219 metrov), in njena prodaja je namenjena pokrivanju negativne razlike, ki je nastala pri stroških.

Ivanka Komprej izhaja iz planinsko-alpinistične družine in okolja in njena mlajša hči Irena se tokrat udeležuje cdprave na Anapurno.

In kaj bi lahko rekli o Trikotniku? Preprosta zgodba, ki pa vsebuje veliko alpinističnih resnic in bo posebno neukemu bralcu razkrila marsikatero gorniško uganko. Jedro zgodbe temelji na reševalni akciji v gorah, na dolgotrajnem iskanju osrednje junakinje Irme, ki se na alpinističnem tečaju spre s svojim fantom Binijem, sicer vodjem tečaja, in zato, kot tudi že dovolj izkušena plezalka, odide sama v steno. Toda slabo se je varovala in zdrsnila. A kam — nenavadno za gore: zdrsnila je v brezno! Reševalci, ki jih je medtem zbral zaskrbljeni Bini, ker se z gore ni vrnila do noči, je tam niso mogli najti. In nato smo priče njenega obupnega boja, navkljub poškodbam, dokler ni našla izhoda in — svetlobe. Zgodba se je tokrat srečno končala. Vsekakor pestro in napeto branje, ki bi mu morebiti lahko kdo očital razvlečenost, morda gostobesednost, izgubljanje v monologih, dialogih, pretiranih premih govorih..., vendar se le zdi na koncu branja, da je vse slednje za potek, za napetost zgodbe, za popolnost, za zaokroženost pripovedi, potrebno in umestno. Ni in ne sme biti vedno cilj zgodbe literarna dodelanost, ampak izpovedna moč, ki se ob tekočem ritmu in pravilno izbrani vsebini spremeni v dovolj zanimivo in privlačno branje. In to lahko mirno trdimo za Trikotnik Ivanke Komprej.

Trikotnik je zgodba iz življenja, pripoved z obilo življenjskih resnic in napotkov; čeprav zapis o življenju alpinistov, o vsem, kar doživljajo na strmih poteh k vrhovom, ponuja in daje v razmišljanje še več.

To je lahko tudi zgodba o meščanskem življenju, o malomeščanski naveličanosti, enoličnosti, odtujitvah in peripetijah življenja v navideznem brezizhodju, iz katerega pa glavni junakinji vendarle uspe najti smiselno pot — alpinizem. In nam pokaže, kako se je treba s trdno voljo in disciplino boriti za življenje, ko se je sama znašla v breznu gore. V človeku so neslutene sile, ki so skrite, jih ne pozna, se jih ne zaveda, a v usodnem kritičnem trenutku dajejo moč in rešujejo življenja! Čeprav Komprejeva ni izurjen pisec — doslej se je le poredko pojavljala v Planinskem vestniku in Koroškem fužinarju, pa s Trikotnikom pokaže vso svojo literarno razgledanost, ki ji je dajala pisateljsko moč in h kateri je nedvomno veliko prispevalo veselje do literature, porojeno tudi iz veselja do gora in alpinističnega življenja. Potemtakem lahko priporočimo njen prvi večji literarni prvenec — in velika škoda bi bila, če bi avtoričino pero v bodoče ostalo odloženo — v branje vsem slovenskim gornikom in ljubiteljem pisane besede.

In še vprašanje avtorici: Zanimivo bi bilo vedeti, odkod ji snov za zgodbo, v kateri bodo koroški gorniki morebiti lahko prepoznali osebe in gore? Ali je Trikotnik ime nekega skalovja (recimo, da je ime, kot je večina drugih v zgodbi, izmišljena), ali kot trikotnik predstavlja družinski simbolizem — v nesreči ponovno zблиžanje Irmine družine?

Milan Vošank

NAŠE PLANINE 1—2/86: RAZČLEMB A LANSKEGA DELA PZH

Glasi lo bratske Planinske zveze Hrvatske prinaša tudi v prvi dvojni letošnji številki mnogo zanimivega branja. Nikola Aleksić analizira delo Planinske zveze Hrvatske v minulem letu. Danijel Vukušić se v sestavku spreha ja po velebitkih pobočjih in se z žalostjo spominja prelepih gozdov, kot so bili v njegovi mladosti, sedaj pa na pobočju okoli Lubenovca zrasede še kakšen osamelec sredi posek. Miljenko Pavešić poroča o izjemnem uspehu agencije Sunturist iz Zadra, ki je po uspešni propagandni akciji v naše gore prvič privabila tri skupine Nizozemcev. Turiste, ki so pripadali najrazličnejšim socialnim strukturam in v starosti od 21 do 60 let, med katerimi je bilo presenetljivo največ žensk, so vodili naši vodniki, skupine pa so obšle del Gorskega kotarja in vso Kapelsko planinsko pot. Borut Kurtović se spominja izleta na Gran Sasso v Italiji, kamor je še z devetimi tovariši priplezal prek južne stene. Smiljana Petričević je

prispevala prisrčen članek Jaz — ranjenec; opisala je reševalno vajo, v kateri je bila model, mimoidoči pa so bili prepričani, da gre zares.

Ferdo Uršan iz Ogulina je napisal sestavek o planinstvu v Ogulinu do 2. svetovne vojne. Več sestavkov govori o speleologiji, tudi o razvoju speleološke opreme in tehnike v Sloveniji. V sklepnem delu številke se nadaljuje zapis o zgodovini Planinske zveze Hrvatske, in to s številnimi fotografijami in skicami.

N. V.

SLEDI 4/86: PLEZALNE POTI

Član PD Dr. Gorazd Zavrnik na Medicinski fakulteti v Ljubljani so v tem študijskem letu izdali že 4. številko svojega glasila Sledi. V njem planinci lirično razmišljajo o gorah in naravi, o ljudeh in tovarištvu. Zelo zanimiv je tudi sestavek Andreja Mašere — Plezalne poti pri nas — da ali ne? Avtor spodbija ekološke pomisleke, saj se za te poti ponavadi odločajo izkušeni planinci z občutkom za odgovornost in varstvo okolja. Meni, da tudi varnost planincev ni ogrožena, saj je med temi izkušenimi in discipliniranimi gorniki razmeroma malo nesreč. Pisec nas seznanja s stališčem PZS, ki pravi, da je planinskih poti pri nas že dovolj, in meni, da nas že pogled na zemljevid prepriča o tem, da je mnogo poti zapuščenih; dobro bi jih bilo opustiti in nadelati vsaj nekaj kvalitetnejših poti, vendar jih ne bi smeli graditi na območjih, ki morajo ostati neokrnjena. Ob koncu prispevka avtor predlaga zgledovanje po Italijanih. V zadnjem delu biltena najdemo še pregled društvenih izletov v letu 1985 in program izletov za leto 1986 ter seznam novo izvoljenih članov v organe društva.

N. V.

GORNIK 3/86: PETI OBJEKT PRI KRNSKIH JEZERIH

Ciklostirani bilten Gornik, informator Planinskega društva Nova Gorica, prinaša v 3. letošnji številki pogled v leto 1983 z letnega občnega zbora in sestavek o gradnji petega objekta pri Krnskih jezerih, poroča o zvišanju članarin in zavarovanj, načrtuje letošnje planinske izlete in pohode ter objavlja seznam članov, ki so prejeli priznanja, pohvale in odlikovanja, ter vest, da je mladinski odsek PD Nova Gorica prejel srebrni znak za delo z mladino.

N. V.

NOVI TEDNIK: CERRO TORRE

V eni marčevskih številki celjskega Novega tednika najdemo na zadnji strani sestavek Frančka Kneza o vzponu na Cerro Torre. Zapis o odpravi in njenemu vzponu na goro se bo nadaljeval v naslednjih številkah glasila. O pomenu tega alpinističnega dosežka ni vredno izgubljati besed. Najlepše o tem spregovori avtor sam, ko med drugim pravi: »Zame je Cerro Torre najlepša gora na svetu in hkrati med najbolj nedostopnimi, zato je uspeh naše odprave v vzhodni steni še toliko več vreden in tudi odmeven v svetu.«

M. K.

»SREČNO«: PATAGONSKI ANDI

V februarski številki trboveljskega glasila Srečno najdemo med Planinskimi novicami zabeležene nekatere pomembne dogodke v tem letu. Omenjena je seja meddruštvenega odbora zasavskih planinskih društev, kjer so obravnavali pereče probleme s tega področja. Seznanimo se lahko tudi s pohodom na Stol in planinsko šolo za odrasle v organizaciji PD Trbovlje.

Na koncu sestavka je novica o alpinistični odpravi v Patagonske Ande. Naši alpinisti so tukaj dosegli spet izjemen uspeh, saj sodijo vzponi na Fitz Roy in Cerro Torre med najtežavnejše na svetu.

M. K.

IMENITNA KULTURNA BERA V MARIBORU IN RUŠAH

Kar trije planinski tiski v kratkem času in na razmeroma majhnem območju — to je več kot imenitna kulturna bera, kakršno si v hudih časih, ko v gospodarstvu škriplje na vseh koncih in krajih in ko ostra britev pomanjkanja denarja zadaja vse globlje rane tudi v planinstvu, že skoraj težko zamišljamo. In prav to se je zgodilo — v Mariboru in Rušah. Kar tri planinska društva so pred dnevi slavila jubilej — PD Ruše 85-letnico, PD Železničar 25-letnico in PD Mariborski tisk-večer 20-letnico obstoja. Vsa tri društva so svoje dolgoletno delo razčlenila na občnih zborih, predtem pa vsa tri izdala kroniko — zbornike, v katerih so za članstvo in širšo planinsko srenjo opisala svojo dejavnost v minulih letih.

M. C.

ČEMU BITKA ZA OHRANITEV ALPSKE DOLINE GREINA V ŠVICI?

PRIŠLA BO – EKOLOŠKA DOBA!

RESNO SE MORAMO ZAMISLITI, ALI JE VEČ VREDEN NAŠ STANDARD ALI ČISTA NARAVA

Švicarska zveza za varstvo narave je v svojem glasilu (*Schweizer Naturschutz 1/86*) posvetila osrednjo pozornost vprašanju, ali je mogoče sprejeti zamisel o popolni izrabi voda za pridobivanje vodne energije. S podrobno razčlenitvijo vprašanja iz priobčenih člankov jasno odseva opredelitev, da so take namere popolnoma nesprejemljive. Poglejmo, kako je pojasnjeval svoja stališča arhitekt *Bryan Thurston*, ki je pobudnik organiziranega odpora proti nameri, da bi zaradi gradnje novih vodnih elektrarn uničili enega zadnjih nedotaknjenih območij v osrčju Švicarskih Alp.

— *Že 18 let (!) si prizadevate za ohranitev doline Greina. Kakšen je bil povod, da ste se pričeli boriti za to gorsko okolje?*

»V mladosti sem pogosto hodil v neobljudena območja Walesa in Škotske. Samota, prostranstvo in elementarnost teh

območij so me osvojili. Ko sem kasneje prišel v Švico, sem tudi tu iskal podobno okolje in ga našel v dolini Greine.«

— *Kaj vam pomeni ta dolina?*

»Ta dolina je pristo rečeno zavetišče. Omogoča mi prekinitev vsakodnevnih napačnosti in obremenitev ter doživetje mogočnega življenja, polnega miru. Ta dolina je sama tudi vir ustvarjalnega navdiha. Prepričan sem, da bi si želeli takega od diha in doživetja tudi mnogi drugi ljudje.«

— *Kakšno primerjalno vrednost ima ta dolina v Švici?*

»Je edinstveno in enkratno območje. Po svojih značilnostih spominja na nordijske tundre in nima para v Švici. Poleg tega je bila ta dolina doslej obvarovana pred škodljivimi posegi.«

— *Energetiki pravijo, da je to območje »pusto« in brez posebnega mika...*

»Lahko samo rečem, da ti ljudje očitno nimajo nobenega občutka za krajinske

vrednote. V ozadju pa tiči tudi strašanski materializem, ki je povzročil krize našega časa.«

— *Kako gledate na Greino v primerjavi z več kot 50 drugimi predlogi za končni izkoristek vodne energije?*

»Nesporno je, da skoro nobena druga država ni že doslej tako močno energetsko izrabila svojih voda kot Švica. Velike posledice se zato kažejo v izgubi krajinskih lepot in povzročitvi negativnih ekoloških vplivov. Sedaj je zares dovolj: z vsemi sredstvi se moramo upreti nadaljnji gradnji vodnih elektrarn.«

— *Kakšne izhode vidite iz slepe ulice energetske politike?*

»Vidim možnosti tehničnih izboljšav obstoječih sistemov vodnih elektrarn. Nujno moramo biti varčnejši ter odkrivati in izrabljati naravi neškodljive oblike pridobivanja energije.«

— *Energetiki govore o gospodarski izrabi elektrarn za revnejša gorska območja...*

»Ni prav, da se izračunava vrednost krajine in neke reke v kilovatih urah in v denarju. Težak gospodarski položaj gorskih občin pa moramo razumeti in ga reševati predvsem z možnostmi dobre zaposlitve prebivalstva s pomočjo dolgoročno primernejših investicij. Primeri kažejo, da se z izgradnjo elektrarn ne ustavi izseljevanje. Naša delovna skupina si je postavila za cilj, da izoblikujemo take razvojne programe, ki bodo prizadetim občinam kar najhitreje pomagali.«

— *Tudi varstveniki narave se opirajo v svojem boju proti projektom za vodne elektrarne večinoma na količinske vidike: preostanek vode v strugi, posledice na podtalnico, živalstvo in rastlinstvo. Nasprotno pa vi postavljate v ospredje čustvene vrednote oziroma govorniki kar o pravici tega kraja po lastnem življenju. Ali se lahko borite s takimi argumenti?*

»Naše življenje temelji tudi na neoprijemljivih in nepreračunljivih vrednotah. Brez čustvenega odnosa do našega okolja, do naše krajine, zakrnimo mi in naše ustvarjalne sposobnosti. Ali bodo ti argumenti zadostni, ne morem vedeti; zame so prav tako pomembni kot drugi argumenti varstvenikov narave, s katerim se seveda strinjam.«

— *Govorite tudi o neposredno prizadetih — pastirjih, ki bodo izgubili zaradi elektrarn svoje pašnike. Tudi to je argument, ki ima pri mnogih ljudeh komaj kakšno težo...*

»Vendar so to ljudje, ki bodo izgubili možnost preživljanja in ki se globoko zavedajo lepot in edinstvenosti tega kraja.«

— *Kako bo potekala nadaljnja bitka za Greino?*

»Ko bi vedeli! Najtežje je, da energetiki ne igrajo z odprtimi kartami. Mi pa si bomo prizadevali, da bodo ljudje dobro seznanjeni z grozečo nevarnostjo in prepričani o gradnji.«

— *Nedotaknjena območja, kot je Greina, bodo vedno redkejša in za nas, ki smo prizadeti s civilizacijskimi boleznimi, vedno pomembnejša. Ali je smiselno varovati ta območja, hkrati pa vedno bolj uničevati naše vsakodnevno okolje?*

»Zavzemati se za eno ne pomeni zemariti drugo. Moja glavna dejavnost je ohraniti življenjske kvalitete tu v dolini. Prepričan sem, da bo prišla ekološka doba. Moramo se biti pripravljene zamisliti o svojem standardu in spremeniti obnašanje. Ali res potrebujemo še več električne energije? Primanjkuje nam drugih stvari. Bitka za Greino je tesno povezana z bitko po večanju kvalitete življenja, za bolj človeške vrednote. Greina je vsepovsod!

Prevod in priredba:
Marjan Debelak

ALPINISMO GORIZIANO (ITALIJA)

Prva številka dvomesečnika *Alpinismo Goriziano* (Goriški alpinizem) prinaša med drugim članek o alpinizmu brez meja, intervju z znanim alpinistom Cassinom, poročilo o 7. speleološkem srečanju v Gorici in obširen sestavek o nekaterih spremembah in dopolnilih delovanja Planinskega kluba Gorica v devetdesetih letih.

Posebno zanimiv je prispevek Lina di Lenarda, ki je s prijateljem Lucianom de Crignisom v lanskem poletju v enem samem dnevu osvojil tri pomembne vršace Julijcev — Kanin, Viš in Montaž (Poliški Špik). Alpinista sta pričela turo v Režiji in jo po nekaj krajših postankih končala že čez 15 ur.

-ješ

ALP (ITALIA)

Marčevska številka italijanske revije *Alp* med drugim prinaša:

- Hodite, ljudje.
- Zanskar, ledena reka.
- Nov način smučanja prihaja iz Chamonixa.
- Koreja, dezela jutranjega miru. M. L.

DEUTSCHER ALPENVEREIN (ZRN)

Aprilska številka zahodnonemške revije *Deutscher Alpenverein* med drugim prinaša:

Ali še smemo planinariti (Fritz März).
Dvesto let pozneje ali na Mont Blanc 1986.
Zaščita pred plazovi na Bavarskem (Stefan König).
Richard Harslem pa v sestavku »Kako se je vse začelo« govori o organiziranju izmenjave mladih. (Kratek povzetek sestavka objavljamo na strani 232.) J. S.

BERGFLITS (NIZOZEMSKA)

Nizozemski časopis *Bergflits* med drugim piše o alpinistični sekciji v Haagu in drugih nizozemskih krajih kot tudi o njihovih dosežkih v zadnjem času. Revija predstavlja naravno zaščiten Aletschwald, kamor prirejajo izlete.

J. S.

DER TOURIST (NDR)

Februarska številka vzhodnonemške revije *Der Tourist* med drugim prinaša: reportažo Bernda Zimmermanna s potovanja in vzpona v Koreji; vtise Eve Ursule Petereit z vzpona na 2099 m visoki Orelek; program prireditev od aprila do začetka julija.

J. S.

OESTERREICHISCHER ALPENVEREIN (AVSTRIJA)

Februarska številka revije *Oesterreichischer Alpenverein* med drugim objavlja strokovno poročilo meritev ledenikov; sestavka Ledeniki v avstrijskih Alpah ter Hribolazec in zdravje dr. E. Jennyja; članek R. Weissa, kako lahko alpskega smučarja navdušimo za turno smučanje.

J. S.

BERGGIDS (ŠVEDSKA)

Švedska revija *Berggids* pa v januarški številki med drugim objavlja sestavek: Bivakiranje ponoči v Dolomitih avtorja Driesa Nijsera in članek Petra van Rijssela Speleologija.

J. S.

DIE ALPEN, LES ALPES, LAS ALPS (ŠVICA)

Švicarska revija *Die Alpen* prinaša v svoji letošnji prvi številki med drugim:

- reportažo z zahodnega dela ZDA z naslovom *Joshua Tree*, Thomasa von Burga;
- Panoramske slike 360° — nova fotografska razsežnost, avtorjev Charlesa M. Michela in Doris Codiga, dokumentirano z izjemnimi fotografijami, narejenimi s pomočjo te sodobne tehnike;
- Svalbard — potovanje v ledeno dobo, je naslov reportaže s sev. tečaja Georgea Eislerja;
- Antoine Bailly iz Zeneve pa je avtor prispevka Poklic gorskega vodnika.

J. S.

Marčevska številka iste revije pa med drugim prinaša:

- prispevek, namenjen alpinistom, v katerem opisuje priprave za težje vzpone;
- Georg Jung je avtor članka Varstvo gorskega sveta;
- revija pa predstavlja tudi nove revije in časopise o planinarjenju in alpinizmu.

J. S.

STARI PLANINSKI VESTNIKI NAPRODAJ

Planinske vestnike letnike 1913, 1928, 1929, 1933, 1934, 1935, 1936, 1937, 1938, 1939 in 1948, delno že vezane, ponuja naprodaj VLADO STRLEKAR, 61230 Domžale, Ljubljanska 111 a. Prav tako prodaja tudi vezane zvezke revije *Naturfreunde* v nemščini, letnike od 1900 do 1928.

razgled po svetu

ORGANIZIRANJE MLADINSKE IZMENJAVE

KAKO SE JE VSE ZAČELO

Zahodnonemški planinci so se v minulem letu odločili za obisk svojih turških kolegov, ki pa jim dolgujejo povratni obisk. Vožnja v Anatolijo je bila nadvse zanimiva, sledila je smučarska tura in na višini 4000 metrov je to svojevrsten čar. Med planinarjenjem so zahodnonemški mladinci vzpostavili prijateljske stike s turškimi, ki so presenetili s svojo gosto-

Cerkev, vklesana v skalo v vdolbini prastarega mesta Göreme

Posnetek Richard Harslem

ljubnostjo. Vodili so jih na nič koliko visokih vrhov, na katerih je bila posebno zanimiva več kot 4000-letna zgodovina, ko so občudovali kulturne spomenike v veličastni pokrajini.

Richard Harslem — DAV
(prevod in priredba J. S.)

UGANKA ULUG MUSTAGA RAZREŠENA

Združena ameriško-kitajska ekspedicija, v kateri je bilo osem Američanov in 43 Kitajcev, je oktobra lani rešila uganko o višini Ulug Mustaga, najbolj mističnega vrha v Kuenlunskem gorovju. Ugotovili so, da je visok 6987 m in ne 7724, kot so dolga domnevali. Oktobra lani so vrh najprej dosegli Kitajci, Američani, ki so se v taboru pripravljali na naskok na vrh, pa so priskočili na pomoč dvema Kitajcema, ki sta padla pri sestopu.

Druga ameriška ekspedicija je v istem času po dveh neuspešnih poskusih preplezala severni greben 5600 m visokega Julong Šana v severni provinci Junan.

Adams H. Carter
(prevod in priredba N. V.)

ČEŠKI PEŠČENI VRHOVI

ČUDOVITO DOŽIVETJE ZAHODNONEMŠKIH ALPINISTOV LE 80 KILOMETROV SEVEROVZHODNO OD PRAGE

Potem ko je skupina zahodnonemških alpinistov prispela v Češkoslovaško, je po ogledu kulturnih spomenikov v Pragi doživela nekaj čudovitega. Čeprav je z veliko napetostjo in radovednostjo z vzhodja opazovala prve peščene vrhove pri Sedmihorkyh in se prvič dotaknila takšne nenavadne gore, kjer je vse peščno in okroglo, je že težko čakala jutra in vzpona. V dvomih in z nezaupanjem je gledala na peščene navpičnice, ki so bile

mehke in krhke. Toda Čehi so turo, na katero so bili povabili svoje zahodnonemške goste, pripravili skrbno in spretno. Od tod so se odpeljali do Prachovskih skal, ki so bile čudovite. Še bolj čudovit pa je bil občutek, ko so sedeli na vrhovih skal, ki so tesno druga ob drugi, tako da bi se lahko med seboj celo pogovarjali.

Herta Schuster — DAV
(prevod in priredba J. S.)

Na peščenih »skalah« pri Prachovu

Posnetek M. Rochelet

ČRNA JESEN V NEPALU

ZADNJE POMONSKUNSKO OBDOBJE KREPKO ZAVRLO ALPINISTIČNE NAČRTE

Zadnje pomonskunsko obdobje (od 1. oktobra do 15. novembra 1985) je v Nepalju razbilo mnogo iluzij. Neprestano sneženje, hud mraz in divje nevihte so krepko zavrli alpinistične načrte, ki jih ni bilo malo. Podobnih vremenskih razmer se v teh krajih ne spominjajo že vrsto let, o čemer so govorili tudi najstarejši šerpe.

Devetnajst odprav je dobilo dovoljenje za naskok na več osemtisočakov, podvig pa je uspel le trem: 30. oktobra je sedem japonskih alpinistov osvojilo vrh Everesta, skoraj sočasno pa je odprava, v kateri so bili prav tako Japonci, splezala na vrh 8201 meter visokega Čo Oja. Kratka vrsta uspehov je bila sklenjena z vzponom Italijanov na Makalu.

Med tistimi, ki so se tokrat morali obrniti zaradi nemogočih razmer, je bil tudi

Poljak Kukuczka, ki je doslej osvojil že devet osemtisočakov, tokrat pa je s svojimi rojaki nameraval na Lotse po južni strani. Vzpona je bilo konec pri 8200 metrih. Tudi veliki indijski vojaški odpravi, ki je štela štirideset alpinistov in ki je nameravala na Everest, ni uspelo. Njen vodja je dejal, da danes na svetu ni človeka, ki bi v takšnih razmerah čisto vztrajal.

Več uspeha so imeli alpinisti v nekoliko nižjih nepalskih gorah, kjer je bilo vreme vendarle nekoliko boljše. Po približnih podatkih so plazovi in druge težave zahtevali dvajset smrtnih žrtev v samo mesecu in pol dni.

Po italijanski reviji Alp
(prevod in priredba M. L.)

Pik komunizma s severa (zgornji del poti označuje puščica)

Posnetek Dobrosława Wolf

ZIMSKI VZPONI V PAMIRU

Pozimi 1985/86 so bile organizirane tri ekspedicije v Pamir, ena med njimi pa je vključevala tudi trening za novo sovjetsko ekspedicijo v Himalajo.

Dve skupini, ki sta ju vodila Valeri Putrin in Vadim Elchibekov, sta prek baznega tabora na ledeniku Moskva na 4300 m in med aklimatizacijo prvi pozimi preplezali Musdžilga (6376 m). Nato so ob hudem vetru in izrednem mrazu (—40 stopinj) nadaljevali pot na Pik Komunizma (7483 m), ki ga je 4. februarja doseglo sedem alpinistov. Ko se je sredi februarja

vreme izboljšalo, je vrh dosegla še druga skupina 17 plezalcev.

Sočasno je bila na ledeniku Moskva skupina alpinistov iz Leningrada, ki je naskočevala Pik Korčenevskej (7105 m), in sicer po težavni južni smeri (5 b). Vrh je osvojilo 18 alpinistov.

Ti uspešni zimski naskoki na dva sedemtisočaka v Pamiru mnogo obetajo za nadaljnje zimske vzpone v tem delu Sovjetske zveze. Zdi se, da so zimske razmere za plezanje v Pamiru ugodnejše od tistih v Himalaji, saj je doslej preplezanih že deset vrhov, visokih 7500 m in več.

Józef Nyka
(prevod in priredba N. V.)

POMEN PLANINARJENJA PRI ZDRAVLJENJU ALKOHOLIKOV PO SOCIALNO-ANDRAGOŠKI METODI

PO RAZISKAVI V RUGLJEVI TERAPEVTSKI SKUPINI

ŽARKO TRUŠNOVEC

Alkoholik in njegovi družinski člani so v času, ko pridejo na zdravljenje alkoholizma, v številnih somatskih, psihičnih in socialnih stiskah, kot so: slaba telesna zmogljivost, velika psihična napetost, brezvoljnost in frustriranost zaradi popolnega življenjskega neuspeha, velika medsebojna odtujenost družinskih članov, doživljajska otopelost in črnogleda zagrenjenost.

Redno skupinsko, družinsko in partnersko planinarjenje po programu socialno-andragoškega modela urejanja alkoholikove družine je predvsem zdravilo pri premagovanju teh stisk. Naša raziskava v Rugljevi terapevtski skupnosti je pokazala, da planinarjenje učinkovito pomaga nevtralizirati škodljivo stresno energijo, ki obvladuje alkoholika in njegovega partnerja, krepi telesno zmogljivost zdravljenec, jim dviguje samozavest in motivacijo, obuja usahle komunikacije med partnerji in zboljšuje odnose v skupini in klubu.

Raziskava je nadalje pokazala, da je pri skupinskem družinskem urejanju alkoholizma planinarjenje tako učinkovito sredstvo, da ga po razpoložljivih podatkih ni mogoče nadomestiti z ničimer drugim.

UVOD

Pomen telesne kulture pri zdravljenju alkoholikov lahko dojamemo, če upoštevamo dobro znan položaj in počutje alkoholika v času, ko se odloča za zdravljenje:

1. Zaradi dolgoletnega kvarnega učinka alkohola na vse organe človeškega telesa ob hkratni nezdravi prehrani in zanemarjanju telesne zmogljivosti ima alkoholik (v tisti fazi svoje odvisnosti, ko je »prisiljen« pritti v ordinacijo zaradi morebitnega zdravljenja) praviloma že različne telesne okvare. Omejimo se le na najpogostejše in splošno znane:

— oslabeledost mišičevja;

— alkoholni polinevritis, zlasti na nogah;

— okvara jeter — od začetka zamaščenosti do neozdravljive ciroze. Pri vseh alkoholikih ugotavljamo zelo znižano telesno zmogljivost.

2. Ko začne alkoholik abstinerirati, ga mučijo abstinencijske težave ter občutja manjvrednosti, izrinjenosti in zasovraženosti, kratka, alkoholik je v začetku zdravljenja pod vplivom različnih stresov, ki mu pred abstiniranjem niso povzročali težav zaradi blažilnega učinka alkohola, medtem ko sedaj stopnjujejo njegovo tesnobo. Zaradi velike nevarnosti zamenjave ene odvisnosti z drugo ne sme navedenih stisk blažiti s pomirili (razen izjemoma samo za nekaj dni), temveč mu moramo pomagati na drugačen način.

3. Komunikacije med partnerjem so zelo revne, saj se sploh ne znata in ne moreta mirno, iskreno in »do konca« pogovoriti.

Redno skupinsko, družinsko in partnersko planinarjenje je predvsem zdravilo pri premagovanju teh stisk.

Program planinarjenja po socialno-andragoškem modelu:

— Vsaka terapevtska skupina gre enkrat mesečno na enodnevni skupinski pohod v gore. Vodja pohoda je eden od zdravljenec ali pa terapevt. Občasno terapevt vodi v gore naenkrat več skupin ali klubov. Po končani turi mora vsak napisati spis o doživljanju pohoda ter navesti pripombe in predloge.

— Vsak zdravljeneec mora s partnerjem v prvem letu zdravljenja prehoditi eno od lažjih planinskih transverzal, v naslednjih štirih letih mora prehoditi Slovensko planinsko transverzalo, pozneje pa Razširjeno planinsko pot.

— Člani morajo preučiti učbenik o planinstvu in opraviti izpit.

SPLOŠNI PODATKI O RAZISKAVI

Z raziskavo v Rugljevi terapevtski skupnosti smo želeli ugotoviti pomen planinarjenja pri napredku na različnih področjih rehabilitacije bivših alkoholikov in njihovih svojcev. Raziskava je zajela 78 članov terapevtske skupnosti — 39 žensk in 39 moških v starosti od 25 do 59 let; povprečna starost je bila 40,5 leta.

Prevladujejo ljudje s srednjo izobrazbo, povprečna stopnja izobrazbe je med srednjo in višjo šolo. Med anketiranimi je 36 »mokrih« alkoholikov, 39 »suhih«, trije pa so v programu zaradi drugih problemov.

Alkoholizem je trajal od tri do 35 let, v povprečju tri leta in šest mesecev. Toliko časa so alkoholiki v povprečju tudi vključeni v program.

REZULTATI

1. Planinarjenje pred zdravljenjem in sedaj:

Samo 5% zdravljenec je pred vključitvijo redno planinarilo, 39% jih je planinarilo občasno, v zadnjih letih alkoholizma vedno bolj poredko, večina (54%) pa pred začetkom zdravljenja sploh še ni bila v gorah. To pomeni, da je bilo treba vsakega učiti abecede planinstva od začetka, jih seznaniti z opremo, peljati na prve ture itd.

Danes planinarijo vsi in v gorah prebijejo od enega do pet dni na mesec, v povprečju pa vsaj tri dni mesečno.

2. Vpliv planinarjenja na ...

... psihično počutje

44 % zdravljencev meni, da je planinarjenje pomembno vplivalo na izboljšanje njihovega psihičnega počutja.

V začetnem obdobju urejanja planinarjenje učinkovito pomaga nevtralizirati škodljivo stresno energijo, ki obvladuje alkoholika in njihovega partnerja, dasiravno je vztrajnostni tek neprimerno učinkovitejše sredstvo za sprotno nevtraliziranje raznovrstnih stresov. Za planinarjenje je namreč potrebna določena vzgoja, v gore lahko gredo v začetku le v spremstvu bolj izkušenih članov kluba — teči pa lahko začnejo takoj in sami. Zaradi tega se zdi začetnikom bolj pomemben tek, starejšim članom skupnosti pa planinarjenje.

... telesno počutje in zdravje

85 % zdravljencev meni, da je planinarjenje pomembno vplivalo na izboljšanje njihovega počutja in zdravja. Planinarjenje (v povezavi s tekom) krepi telesno zmogljivost zdravljencev, ki je ob prihodu na zdravljenje praviloma na zelo nizki stopnji.

Člani Rugljeve terapevtske skupnosti so praviloma vedno zdravi ljudje — kajti v svoje zdravje vlagajo veliko truda in časa. Samo izjemoma se pripeti, da kdo med njimi za kakšen dan v letu zbolí.

... dvig samozavesti in motivacije

Osvojeni vrhovi gora so pomembno vplivali na dvig samozavesti pri 28 % zdravljencev. 35 % zdravljencev meni, da je premik v motivaciji za izpolnjevanje programa pomenil planinski pohod ali osvojen vrh.

Uspehi ob prvih osvojenih vrhovih bivšim alkoholikom torej ustvarjajo zametke nove samozavesti, ki odločilno vpliva na utrjevanje prave motivacije za izpolnjevanje zelo zahtevnega programa.

... odnose med partnerjema in drugimi člani družine

Pri 44 % zdravljencev je do pomembnega premika v odnosih med partnerjema prišlo prav na planinskih pohodih. V celotnem programu se jim zdijo za urejanje odnosov med partnerjema pomembnejši samo še sestanki skupin in kluba. Prijetno ozračje in lepi medsebojni odnosi na pohodih omogočijo zakonskim partnerjem, da začno obujati usahle komunikacije.

Na planinski turi, zlasti večdnevni, pa je veliko priložnosti za izmenjavo vtisov in doživljanj, ki človeka preplavijo v stiku z gorsko naravo. Med hojo po gorskih poteh se tudi zavrt človek tako sprosti, da zmore svojemu partnerju spet izraziti naklonjenost, nežnost, ljubezen.

... doživljanje

Pri 51 % zdravljencev je planinarjenje pomembno vplivalo na spreminjanje doživljanja. Pomembnejši se jim zdijo še sestanki skupine in kluba. Lepa doživetja in mir v naravi postopoma začno prebujati otopelo doživljanje alkoholika in uravnovešati zagrenjenost in črnogledost svojcev.

Ne poznamo nobenega drugega načina, ki bi pri bivšem alkoholiku v prvih mesecih zdravljenja (abstinenčna kriza, praznota, tesnoba, občutek izrinjenosti in zaznamovanosti, socialna izolacija, čustvena in spolna nepotešenost itd.) s takšno silo prebujal otopel doživljajski svet kot »skupno (s partnerjem) doživljanje« gorske narave.

... odnose v skupini in klubu

80 % zdravljencev je mnenja, da so skupni pohodi pomembno vplivali na medsebojno spoznavanje in izboljšanje odnosov. Naša hipoteza, ki se nanaša na planinstvo, se glasi: *Povprečen človek, ki se več let načrtno in pod vodstvom izkušenega planinca-pedagoga uvaja v planinstvo, bo ostal planinam za zmerom zvest in čustveno odvisen od planinskih doživetij, s tem pa precej zanesljivo zavarovan pred recidivo.*

S to hipotezo je opredeljen poglobitni namen mesečnih skupinskih pohodov v gore, drugi cilji pa so naslednji:

1. posredovati osnovno znanje o planinstvu;
2. spodbuditi jih, da tudi sami redno planinarijo;
3. omogočiti vsem, ki se spoznavajo tudi v naravnem okolju, ne samo na skupinskih sestankih, da postanejo prijatelji, ki bodo imeli tudi zasebne stike, da bodo tako začeli preraščati primarno socialno izolacijo, kajti planinska tura bolj zbliža člane terapevtske skupine kot nekaj skupinskih sestankov. Mnogi med njimi se dobivajo na

»zasebnih« planinskih turah, pa tudi sicer. Takšno spletanje prijateljskih stikov je izredno pomembno, kajti utrjene prijateljske vezi s člani skupine so pomemben preventivni dejavnik proti osipu, zato tudi proti recidivi.

SKLEP

Člani terapevske skupnosti so na koncu ankete zapisali krajše razmišljanje o pomenu planinstva, predvsem pa odgovorili na vprašanje: Ali se vam zdi, da je planinarjenje mogoče nadomestiti s kakšno drugo dejavnostjo?

Negativnih stališč do planinarjenja ni izrazil nihče. Dva člana (začetnika) menita, da bi bilo planinarjenje mogoče nadomestiti — z vztrajnostnim tekom. 72 % anketiranih pa v svojih razmišljanjih izraža navdušenje nad gorami in planinskimi pohodi. Njihovo razmišljanje bi lahko strnili v tole trditev: Redno planinarjenje je za slovenskega proizvodnega in umskega delavca skoraj edina pot za premagovanje odtujitve od narave in njegovega človeškega bivanja.

Raziskava je torej pokazala, da je pri skupinskem družinskem urejanju alkoholizma planinarjenje tako učinkovito sredstvo, da ga po razpoložljivih podatkih ni mogoče nadomestiti z ničimer drugim.

LITERATURA

1. V. Cekar: Vloga in pomen planinarjenja pri zdravljenju in rehabilitaciji alkoholikov — diplomsko delo VSSD, Ljubljana, VSSD, 1979.
2. J. Ramovš: Vzgojna in prevzgojna sredstva pri skupinskem družinskem zdravljenju alkoholikov ob delu. In J. Rugelj: Uspešna pot. Ljubljana, Rdeči križ Slovenije, 1983.
3. J. Rugelj: Katapult za vrnitev odpisanih. Utrip 1985, september.
4. J. Rugelj: Dolga pot. Vračanje alkoholika in njegove družine v ustvarjalno življenje. 2. izdaja. Ljubljana, Rdeči križ Slovenije, 1981.
5. J. Rugelj: Alkoholizem in združeno delo. Ljubljana, Univerzum, 1981.
6. J. Rugelj: Uspešna pot — partnersko zdravljenje alkoholizma in bolnih odnosov v družini. Ljubljana, Rdeči križ Slovenije, 1983.
7. J. Rugelj: Zmagovita pot. Graditelji. Ljubljana, DZS, 1985.
8. P. Šegula: Nevarnosti v gorah. Ljubljana, PZS, 1978.

TEŽAVE IN USPEHI GRADBENEGA ODSEKA PLANINSKEGA DRUŠTVA KAMNIK

DRUŠTVENI DOM, NOVA KAMNIŠKA, PRIZIDEK K COJZOVI KOČI

DRZNI KAMNIŠKI PLANINCI SO V 25.000 URAH PROSTOVOLJNEGA DELA TER S POMOČJO DELOVNIH ORGANIZACIJ IN OBRTNIKOV ZGRADILI NOVO KAMNIŠKO KOČO NA KAMNIŠKEM SEDLU — SAD SKUPNIH PRIZADEVANJ JE POSTOJANKA, KI JE PRAV ZARADI ČEZMERNEGA ODREKANJA STALA LE DESET MILIJONOV DINARJEV ● MARLJIVI KAMNIČANI PA ŽE POSODABLJAJO COJZOVO KOČO NA KOKRSKEM SEDLU.

DANILO IN VLADKA GOLOB

V Planinskem vestniku so novice iz življenja Planinskega društva Kamnik zelo redke. Pa vendar so uspehi kamniških planincev, še zlasti gradbenega odseka, zavidanja vredni, kar nam potrjujejo objekti, ki so jih obnovili ali na novo zgradili zadnjih nekaj let. Prav o tem želim spregovoriti. V oporo nam je knjiga udarniških del od leta 1980 do 1985.

DOM KAMNIŠKIH PLANINCEV

PD Kamnik je bilo nekaj let brez ustreznih društvenih prostorov. Leta 1979 pa je društvo s pomočjo krajevne skupnosti Kamnik in Kreditno banko Kamnik odkupilo zgradbo v Kidričevi ulici 38, ki je

bila v zelo slabem stanju in potrebna temeljite obnove, saj je kazalo, da se bo streha porušila.

V sili razmer je tedaj prevzel mesto načelnika gradbenega odseka Lado Golob. Zagrizeno se je lotil nalog. Ker društvo ni imelo denarja, so večino del pri podiranju in obnovi društvene zgradbe opravili prostovoljno. Zgradba je dobila nove stropne, ostreže s kritino in prezide in s tem pridobila čudovite prostore, ki jih je sodobno opremila tovarna Stol iz Duplice.

Tako ima društvo lično pisarno, sejno sobo, GRS in AO imata shrambi za opremo, na podstrehi sta predavalnica s 50 sedeži in posebej prostor za arhiv. Na pomlad 1982 so s prostovoljnimi delom obnovili tudi fasado.

GRADNJA NOVE KOČE NA KAMNIŠKEM SEDLU ALI V JERMANOVH VRATIH

Za gradbeni odsek so se prave težave šele začele. Treba se je bilo lotiti gradnje nove Kamniške koče na Kamniškem sedlu. Tekli so pogovori s projektanti, banko, gradbenimi podjetji, obrtniki, hiteli so z nabavo materialov.

Devetega maja 1981 so se prostovoljci lotili rušenja stare stavbe na Kamniškem sedlu. Da bi obiskovalci imeli zatočišče, so vzporedno postavili zasilno jeditnico in še barako za prenočevanje. Ta čas so mrzlično spravljali material po obnovljeni žičnici, odvažali ruševine z gradbišča in kopali temelje.

Tretjega avgusta 1981 je geometer Jože Matjan brezplačno zakoličil za novo zgradbo. Naslednji dan je prišla na gradbišče ekipa Gradbinca in nadaljevala z izkopi. Tekle so priprave za prvo ploščo. Žičničarji so vse popoldneve vozili gradbeni material — in prva plošča je bila zalita. Nastala je okvara na žičnici, ki so jo s prostovoljnimi delom in velikimi napori žičničarjev hitro odpravili. Načelnik gradbenega odseka je bil kot na natezalnici, saj je moral poskrbeti za sleherni košček materiala, opraviti mnoga organizacijska dela, iskati prostovoljce. To so bili dnevi garanja in noči brez spanja.

Gradbinec je z deli nadaljeval in kljub slabemu vremenu vztrajal in sredi oktobra zalil še tretjo ploščo. Ker je na gradbišču primanjkovalo vode, so jo do žičnice pripeljali gasilci s cisterno, naprej pa so jo po žičnici vozili v 200-litrskih sodih. Vreme se je zelo poslabšalo. Komaj so tesarji našli toliko ugodnih dni, da so postavili ostrešje, krovcu pa je z velikanskimi napori uspelo streho obleči v pločevino do 24. novembra. Kakor hitro so prostovoljci pospravili gradbišče, je že zapadel sneg. Prek zime so nabavljali material za instalacije ter stavbno pohištvo. Arhitekt Brane Uršič je izdelal načrt notranje opreme.

Dne 16. maja 1982 so dela na Kamniškem sedlu ponovno zaživela. Hiteli so z dostavo materiala na gradbišče. Precej voženj so prevozniki opravili brezplačno. Prostovoljci so napeljali elektriko in delno tudi vodovodno instalacijo, betonirali stopnice v notranjosti in zunaj zgradbe ter izravnalne tlake v vseh prostorih zgradbe. KLI Logatec je vstavil okna. Desetega julija so zidarji začeli z grobim in finim ometom. Tekle so priprave za izdelavo fasade. Pečarji so postavili kamin in položili ploščice v vseh prostorih.

Mizarji Sloge so montirali vrata in opaže, delavci Zarje so montirali školjke, lijake... V Alpremu so izdelali in montirali kovinske ščitnike za okna. Prostovoljci so pozidali še predelne stene v zimski oziroma sobi GRS, namestili vrata, pospravili

gradbišče, opravili inventuro gradbenega materiala — in nastopila je zima.

Spet je društvo nabavljalo material in se pripravljalo na zadnji zamah. Dne 23. maja 1983 so na Kamniškem sedlu znova pričeli dela. Mizarji so nameščali opremo v jeditnici in pograde v sobah. Prostovoljci so kopali jarek za odtok, žagali odpadni les in ga spravljali v barako, barvali s sadolinom podboje v kletnih prostorih, kopali jarek za strelvod, nametali grobi in fini omet v zimski, reševalni sobi in kletih, popravili pot do žičnice, namestili odtočne cevi s strehe, urejali okolico, prevažali odpadno železo in pločevino na spodnjo postajo, pleskali stebre žičnice, belili kletne prostore, zasmolili severni del kleti, obnovili podporne zidove zunanjih stopnic, montirali lesene stopnice za podstreho, planirali teren okoli zgradbe... Obrtnik je položil še ploščice v kletnih prostorih in zimski sobi, kjer so prostovoljci pobelili stene, namestili jogije s posteljnino, in nova koča — prostorna, svetla, zgrajena z veliko truda in žulji — je bila pripravljena za otvoritev. V jeditnici je sto sedežev, v sobah sto ležišč, prav toliko ljudi pa lahko prenoči na podstrehi. Dne 23. julija 1983 je bil dan zmage kamniških planincev, posebno gradbenega odseka in višek sreče za njegovega načelnika. Tudi predsednik Slavko Rajh ni skrival zadovoljstva.

K prazničnemu ozračju je svoje prispevalo tudi čudovito, sončno vreme. Ta dan je Kamniško sedlo ali Jermanova vrata obiskalo nekaj tisoč ljubiteljev gora. Mnogi niso mogli verjeti očem — namesto tesne, razpadajoče kočice stoji svetla, prostorna zgradba, ki so jo pomagale graditi pridne roke domačih planincev pa tudi naključni obiskovalci. Nad vhodom visi napis, ki ga je v tram iz prejšnje koče izdelal neumorni Karel Benkovič.

POSODOBITEV COJZOVE KOČE NA KOKRSKEM SEDLU

A drzni kamniški planinci se s tem niso zadovoljili. Že so snovali načrte, kako posodobiti domek na Kokrskem sedlu.

Spet so se začeli posveti s projektantom, iskanje listin za lokacijsko in gradbeno dovoljenje. Preteklo je nekaj mesecev, preden so bile vse odločbe zbrane in izdelan idejni projekt. Načelnik gradbenega odseka je moral misliti na vse, tudi na to, kako bo z vodo na Kokrskem sedlu med gradnjo, saj običajna količina zadošča komaj za oskrbo koče.

Mnogi planinci poznajo izvir vode nad Pasjo glavo. Že pred leti so planinci razmišljali, kako bi to vodo speljali do koče. Problema so se resno lotili alpinisti. Geometer Jože Matjan je z aparati premeril višino in ugotovil, da ima voda dovolj padca, da bi mogla po cevi priteči do

koče. Določil je višinske točke, alpinisti so cev napeljali, vendar voda ni pritekla — in nesrečni problem je ostal v mrtvilu. Lanske pomladi se je Lado lotil tudi tega trdega oreha. Ponovno sta z geometrom premerila višino, alpinisti so 500 metrov dolgo cev dobro pritrdili, a voda zaradi zračnih mehurjev ni in ni pritekla. Po raznih poskusih in obilici težav je z gasilsko mehanizacijo rešil tudi ta problem: tekoče vode je sedaj na sedlu dovolj celo v najhujši suši.

Svilanit je društvu podaril 1200-litrsko plastično cisterno, ki so jo planinci prepekljali na Kokrsko sedlo po žičnici in jo namestili ob koči, da imajo obiskovalci pri roki pitno vodo.

V tem času je bila nabavljena in razžagana hlodovina za potrebe gradnje.

Prvega septembra 1985 so prostovoljci začeli izkope temeljev prizidka, gredeč popravili še cesto do žičnice, kopali pesek ob koči in ga najmanj 30 kubičnih metrov vgradili v temelje. Zatem so izkopalili še prostor za greznico, opažili in zabetonirali stene in ploščo. Nabavili so deset ton cementa, ga zavarovali v plastične vreče in uskladiščili na žičnici. Pospravili so gradbišče in z zaprtjem koče zapustili visokogorsko delovišče. Sedaj bodo gradnjo nadaljevali.

Program prizidka predvideva nov vhod s predprostorom in novim stopniščem, novo — večjo kuhinjo z jedilnim kotom, sanitarijami za osebje, shrambo živil, recepcijo, ki bo sočasno vmesni člen med kuhinjo in jedilnico. Tu bo ročno dvigalo

za pijače, shranjene v kletnih prostorih. Tik ob vhodu bo oskrbnikova soba.

Klet bo rabila ureditvi glavnih sanitarij, kjer bo tudi umivalnica. V kletne prostore bosta dva zunanja dostopa — na prednji za dostavo hrane in pijače, zadnji za dostop v zimsko sobo in prostor GRS. Prvo in drugo nadstropje bosta namenjeni spalnim prostorom. V celotnem prizidku bo 76 ležišč, od tega v zimski sobi dvanajst. Pomožne sanitarije bodo tudi v prvem nadstropju.

Ves pritlični del starega dela koče bo preurejen v jedilnico z 81 sedeži, v nadstropjih pa bo ohranjeno obstoječe stanje.

Z zunanje strani bo objekt imel kletno zidovje, pritličje in nadstropje obloženo s salonitom, drugo nadstropje bo zajeto s strešino, krito s pločevino.

Obeta se torej huda finančna stiska, obilica dela in skrbi, zato pozivamo družbene organizacije, zasebnike in vse ljubitelje gora, da kakorkoli pomagajo pri uresničitvi zastavljenih ciljev.

V času od marca 1980 do konca decembra 1985 je šel načelnik gradbenega odseka 530-krat na prostovoljno delovno akcijo kot organizator in glavna udarna sila. Opravljenih je bilo blizu 25.000 delovnih ur, s čimer so planinci društvu in širši družbi prispevali nesluten prihranek, česar doslej še ni nihče ovrednotil. Morda bo dovolj le podatek, da je dom na Kamniškem sedlu zato stal le deset milijonov dinarjev.

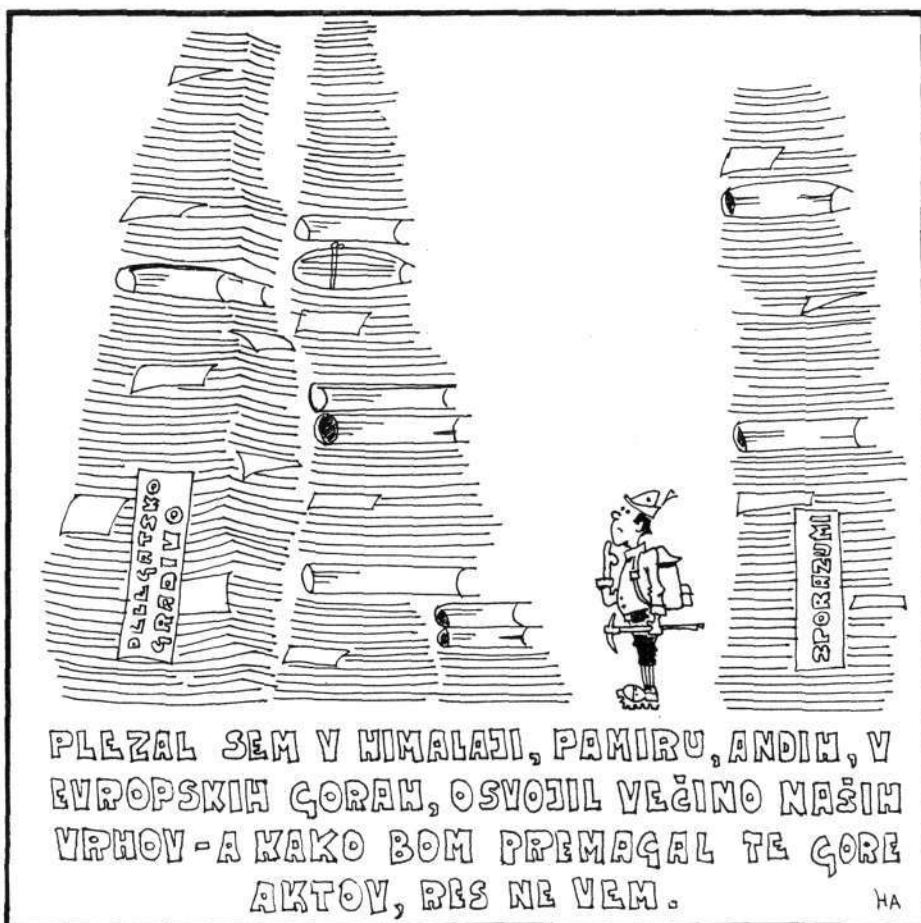

Vrli kamniški planinci so skrbno zaščitili gradbeni material. Skrajni desni je načelnik gradbenega odseka — Lado Golob, ki je šel kar 530-krat na prostovoljno delovno akcijo. Posnetek Breda Zajc

V JUNIJSKI ŠTEVILKI PLANINSKEGA VESTNIKA BOSTE LAHKO PREBRALI TELE SESTAVKE:

- PLANINSKA SEZONA SE JE PRIČELA — KOČE SE ODPIRAJO (Zdenko Kodrič)
- OB SVETOVNEM DNEVU VARSTVA OKOLJA (dr. Tone Strojín)
- POT PRIMOŽA TRUBARJA IZ LJUBLJANE ČEZ SLOVENSKE IN DRUGE GORE V URACH — ob 400-letnici Trubarjeve smrti (dr. Jože Rajhman)
- DELO PROPAGANDNE KOMISIJE PZS — intervju z načelnikom komisije Jožetom Poglajnom (Mitja Košir)
- PLANINSTVO IN TURIZEM (Božo Zorko)
- PORTRET PLANINCA: INTERVJU Z ZNANIM NOVOGORIŠKIM PLANINCEM FLORJANOM HVALO (Zdenka Tomulič)
- PLANINSKI TABOR V VRATIH — DA ALI NE? (Dragica Manfreda)
- OBRAZ V GORAH: PREDSTAVLJAMO OSKRBNICO IN OSKRBNIKA MOZIR-SKE KOČE NA GOLTEH — LJUBICO IN IVANA ZUPANCA (Marlen Premšák)
- IN VRSTO DRUGIH ZANIMIVIH ZAPISOV

nasmejmo se...

Iskra

Iskra Elementi
TOZD SEM
61000 Ljubljana, Tržaška 2

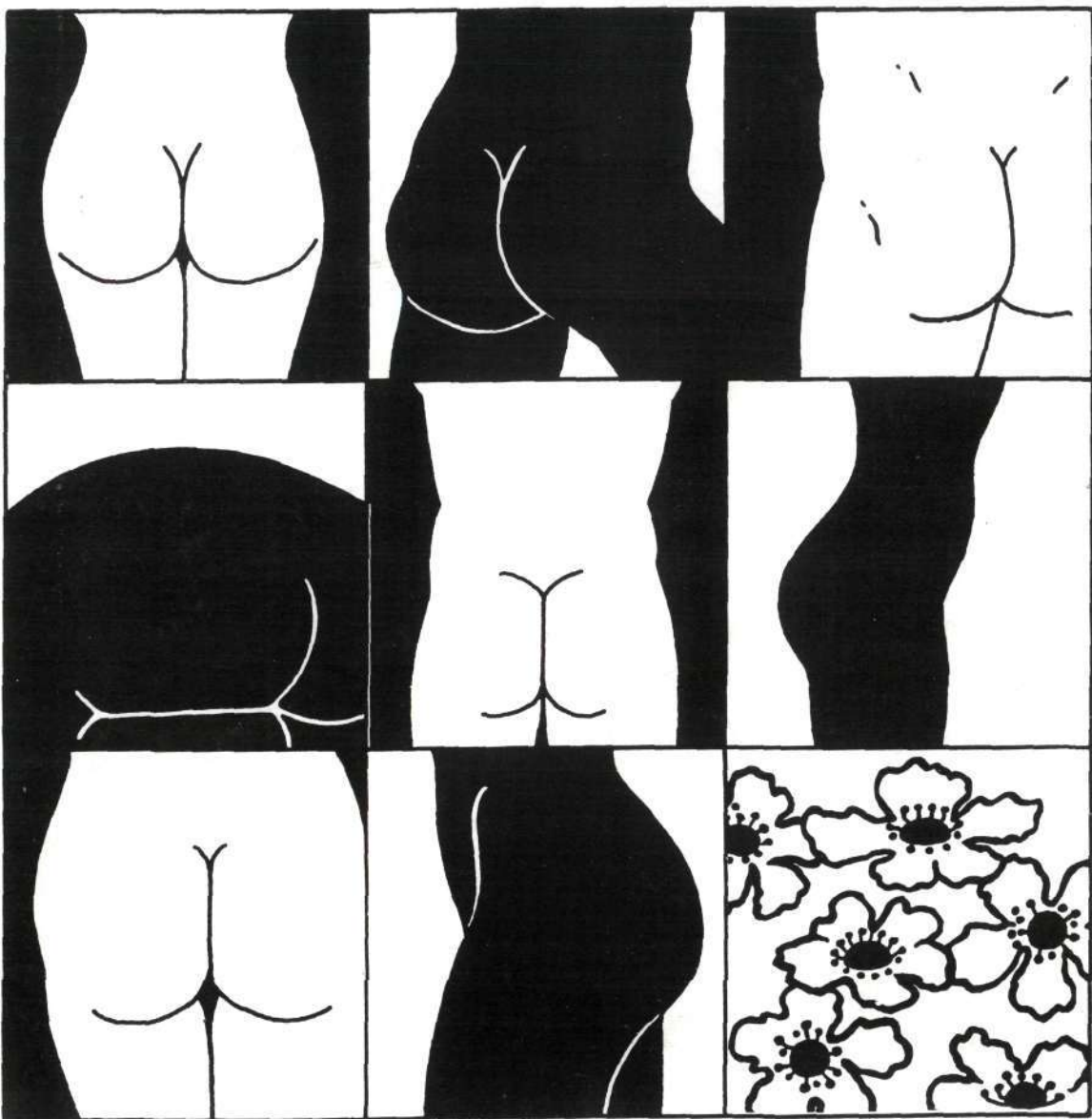
proizvaja specialne elemente:

- filtre za odpravo elektromagnetnih motenj,
- preklopnike,
- žične upore,
- tračna jedra,
- transformatorje in druge sklope.

Izdeluje kondenzatorje MPSU za elektromotorje, za dobivanje pomožne faze za zagon enofaznih asinhronih motorjev in trifaznih motorjev, priključenih na eno fazo.

Opravlja tudi storitve s področja zaščite elementov in kovin.

ZA VSE RITKE TEGA SVETA

 paloma
toaletni papir